

Suzbijanje govora mržnje evropski standardi i praksa

PRIRUČNIK

Suzbijanje govora mržnje evropski standardi i praksa

Priručnik

Suzbijanje govora mržnje evropski standardi i praksa Priručnik

Izdavač
Akcija za ljudska prava
Human Rights Action (HRA)

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 130/VII
81 000 Podgorica, Crna Gora
Tel: 020/232 348, 232/358; Fax: 020/232 122
hra@t-com.me
www.hraction.org

Za izdavača
Tea Gorjanc-Prelević

Autori
Peter Noorlander
Lejla Gačanica
Tea Gorjanc-Prelević

Uredila
Tea Gorjanc-Prelević

Prelom i dizajn
Artbuk doo

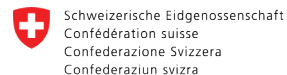
Dizajn naslovne strane
Edin Suljić

Lektura i korektura
Nađa Durković

Podgorica, januar 2022.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-642-19-8
COBISS.CG-ID 20760324

**Embassy of Switzerland to the Republic of Serbia
and to Montenegro**

Priručnik je pripremljen u okviru projekta „Zaštita građanskog prostora – Regionalni centar za razvoj civilnog društva“, koji finansira SIDA, a realizuje BCSDN. Sadržaj ovog priručnika, iznijeti podaci i stavovi ne predstavljaju zvaničan stav SIDA i BCSDN-a. Akcija za ljudska prava je isključivo odgovorna za informacije i stavove iznijete u ovom priručniku. Štampu priručnika pomogla je Ambasada Švajcarske Konfederacije u Beogradu.

SADRŽAJ

UVOD.....	7
1. MEĐUNARODNI STANDARDI.....	9
1.1. Zabrana govora mržnje – univerzalni standard.....	10
1.2. Evropski standardi o govoru mržnje.....	11
1.2.1. Evropski sud za ljudska prava.....	11
1.2.1.1. Kategorija 1: najteži govor mržnje, isključen na osnovu člana 17 Konvencije.....	14
1.2.1.2. Kategorija 2: manje težak govor mržnje.....	17
1.2.1.3. Kategorija 3: uvrede i bezobzirno ponižavanje.....	18
1.2.2. Opšti standardi za govor mržnje - smjernice evropskih institucija.....	19
1.2.2.1. Mizogini govor mržnje.....	21
1.2.2.2. Rasistički, nacionalistički, etnički i ksenofobni govor mržnje.....	23
1.2.2.3. Govor mržnje po osnovu vjeroispovijesti i/ili uvjerenja.....	26
1.2.2.4. Govor mržnje protiv LGBTIQ+ osoba.....	27
1.2.3. Relevantni predmeti Evropskog suda za ljudska prava.....	29

1.2.3.1. Etnički, nacionalistički i rasistički govor mržnje	29
1.2.3.2. Govor mržnje po osnovu vjeroispovijesti ili uvjerenja	35
1.2.3.3. Govor mržnje usmjeren protiv LGBTIQ+ osoba	37
1.2.3.4. Seksistički/mizogini govor mržnje	40
1.2.4. Govor mržnje: uporedna praksa.	43
2. BOSNA I HERCEGOVINA	58
2.1. Govor mržnje	59
2.1.1. Krivični zakoni i primjena	59
2.1.2. Zabrana negiranja i odobravanja presuđenih ratnih zločina	61
2.1.3. Ostali zakoni za suzbijanje govora mržnje	64
2.2. Prikaz predmeta.	68
3. CRNA GORA.	78
3.1. Pravni okvir.	79
3.2. Suzbijanje govora mržnje na osnovu Krivičnog zakonika.	83
3.2.1. Izazivanje rasne, nacionalne i vjerske mržnje	84

3.2.2. Rasna i druga diskriminacija.	86
3.2.3. Mržnja kao otežavajuća okolnost.	87
3.3. Govor mržnje - krivično djelo ili prekršaj?	88
3.4. Kažnjavanje za govor mržnje	90
3.5. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore - Ombudsman.....	91
3.6. Agencija za elektronske medije.....	92
3.7. Prikaz predmeta.	93

UVOD

Cilj ovog priručnika jeste da posluži da se govor mržnje prepozna i zaustavi kao destruktivna pojava, koja nije zaštićena međunarodnim standardom slobode izražavanja jer predstavlja diskriminaciju i podstiče netrpeljivost među ljudima.

Posebnost priručnika je u tome što sadrži kolekciju primjera pravnih odluka o govoru mržnje iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i država članica Savjeta Evrope, s posebnim fokusom na Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru.

Predstavljeni su evropski standardi, koji se u kontinuitetu dopunjavaju razvojem prakse Evropskog suda za ljudska prava i donošenjem novih instrumenata, kao što je Rezolucija o suzbijanju porasta mržnje protiv LGBTIQ+ osoba, koju je Parlamentarna skupština Savjeta Evrope usvojila 25. januara 2022. godine.

Priručnik polazi od toga da njegovi čitaoci i čitateljke već razumiju svrhu međunarodnopravne obaveze suzbijanja govora mržnje, koja dobija na značaju u multietničkim, multikonfesionalnim i multikulturnim državama, kakve su Crna Gora i Bosna i Hercegovina, koje su doživjele i krvavi raspad bivše zajedničke države. Stanovništvo ovih država je i dalje izloženo ekstremno nacionalističkim politikama, još uvijek se privikava na različitosti i sporo prevazilazi okove patrijarhalne tradicije, što se sve odražava i na prisustvo govora mržnje u javnom prostoru.

Autori priručnika su Peter Noorlander, stručnjak za medijsko pravo iz organizacije Global Rights Hub iz Londona, koji je napisao prvo poglavlje o evropskim standardima i uporednoj praksi, Lejla Gačanić, pravница i nezavisna istraživačica, koja je napisala drugo poglavlje o pravu i praksi u Bosni i Her-

cegovini, i Tea Gorjanc-Prelević, pravnica i izvršna direktorica Akcije za ljudska prava, koja je autorka trećeg poglavlja o Crnoj Gori. Istraživanju pravne prakse u Crnoj Gori i regionu mnogo su doprinijele Anđela Ivanović, Martina Markolović, Marija Vesković i Ana Šušović iz Akcije za ljudska prava.

Izradu priručnika omogućila je Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA) u okviru projekta „Zaštita građanskog prostora – Regionalni centar za razvoj civilnog društva“, koji realizuje Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN). Štampu priručnika omogućila je Ambasada Švajcarske Konfederacije u Beogradu.

Nadamo se da će priručnik biti koristan za primjenu evropskih standarda u praksi. Molimo vas da komentare i iskustva podijelite sa nama. Pišite nam na adresu Akcije za ljudska prava: hra@t-com.me.

Tea Gorjanc-Prelević, urednica

1.

Međunarodni standardi

1.1. ZABRANA GOVORA MRŽNJE UNIVERZALNI STANDARD

Međunarodno pravo, kada su u pitanju ljudska prava, zahtijeva od država da suzbijaju govor mržnje. Univerzalni standard uspostavljen je članom 20 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima¹, koji glasi:

- Svako propagiranje rata je zakonom zabranjeno.
- Svaki poziv na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koji predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, zakonom je zabranjen.

Ovu odredbu treba posmatrati kao dio opšte obaveze država da garantuju djelotvornu zaštitu ljudskih prava, koja uključuje i pravo na zaštitu od diskriminacije i pravo na slobodu izražavanja.² Sloboda izražavanja nije neograničena. Ona se može ograničiti zakonom, u cilju zaštite prava drugih, zaštite državne bezbjednosti, javnog reda, zdravlja i morala.³ Prema tome, da bi ispunile obaveze prema ljudskim pravima, države moraju da štite slobodu izražavanja, ali ne i one oblike izražavanja koji predstavljaju govor mržnje.

1 Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, *Sl. list SFRJ*, br. 7/71.

2 Zaštita od diskriminacije garantovana je u članu 26, a sloboda izražavanja u članu 19 Pakta.

3 Vidjeti član 20 stav 3 Pakta, vidjeti član 10 stav 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima (Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu prava i osnovnih sloboda, *Sl. list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 9/2003).

1.2. EVROPSKI STANDARDI O GOVORU MRŽNJE

1.2.1. EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Evropski sud za ljudska prava („Evropski sud“) utvrdio je da govor mržnje nije govor koji štiti Evropska konvencija o ljudskim pravima („Konvencija“). Štaviše, na osnovu člana 8 Konvencije, koji garantuje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, države imaju obavezu da sankcionišu govor mržnje. Evropski sud je konstatovao:

- Svako negativno stereotipno tretiranje neke grupe, kada dostigne određeni nivo, može da utiče na osjećaj identiteta kod te grupe i osjećaj ugleda i samopouzdanja njenih članova. U tom smislu takvi akti utiču na život članova grupe.
- Akti nasilja, kao što su ... verbalne prijetnje mogu obavezivati države da usvoje adekvatne pozitivne mjere u sferi krivično-pravne zaštite.
- Viši standard kojem se teži u oblasti zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda na odgovarajući način neizbježno iziskuje veću odlučnost u utvrđivanju povreda temeljnih vrijednosti demokratskih društava.
- U situacijama gdje postoji dokaz obrasca nasilja i netolerancije u odnosu na neku etničku manjinu, pozitivne obaveze od vlasti traže viši standard u reagovanju na navodne incidente koji su motivisani pristrasnošću.⁴

4 R. B. protiv Mađarske, presuda od 12. aprila 2016, stavovi 78, 83, 84.

Primjer je presuda Evropskog suda u predmetu *Alković protiv Crne Gore*.

Vlasti nijesu preduzele radnje da zaštite muslimansku romsku porodicu koja je trpjela fizičko nasilje i verbalne napade, uključujući prijetnje po život. Prijetnje su uključivale pucanje iz pištolja u vazduh i vrijeđanje „turske majke“ podnosiocu predstavke; pominjanje „bubašvaba, žaba, gnjida i vaški i raznih drugih stvari“ koje su donijeli „ti prljavi cigani“; rasprave između susjeda podnosioca predstavke o tome da li sjekira, mač ili maca treba da budu upotrijebljeni protiv njih; crtanje krsta na vratima podnosioca predstavke uz prijetnju „seli se, usko će ti bit“ i prijetnje da će mu „odsjeći cigansku glavu i nabiti je na kolac“. Evropski sud za ljudska prava zaključio je da je odgovornost vlasti da istraže postojanje moguće veze između rasističkih stavova i nasilja. Kada na vidjelo izađu rasističke verbalne uvrede u istragama nasilnih radnji, mora se provjeriti i, ako je to potvrđeno, moraju se temeljito ispitati sve činjenice da bi se razotkrio svaki mogući rasistički motiv za nasilje. Vlasti moraju da urade ono što je razumno u datim okolnostima, da prikupe i obezbijede dokaze, upotrijebe sva praktična sredstva da otkriju istinu i donesu potpuno obrazložene, nepristrasne i objektivne odluke, bez ispuštanja sumnjivih činjenica koje mogu ukazivati na rasno motivisano nasilje. Iako je pravni okvir Crne Gore omogućio adekvatnu zaštitu, u praksi nije bila obezbijeđena djelotvorna zaštita od strane policije, tužilaca ili sudova. Različite prijetnje su ostale bez pravnih posljedica, čime je povrijeđen član 8 Konvencije.⁵

5 *Alković protiv Crne Gore*, 5. decembar 2017. godine.

Kada odlučuje o granicama između govora koji se može dozvoliti i nedozvoljenog govora, Evropski sud uzima u obzir:

- politički i društveni kontekst u vrijeme govora;
- cilj govornika;
- ulogu i status govornika u društvu;
- sadržaj govora;
- formu distribuiranja govora i
- prirodu publike.⁶

Evropski sud naglašava da je upravo međusobno djelovanje ovih činilaca, a ne svaki od njih ponaosob, ono što određuje ishod predmeta. Pristup u znatnoj mjeri zavisi od konteksta.⁷

Prema analizi Evropskog suda, govor mržnje može da uđe u jednu od tri kategorije:

1. teški govor mržnje, koji ima za cilj da „uništi prava drugih“ i koji je potpuno van zaštite Konvencije prema članu 17 – Zabrana zloupotrebe prava;
2. manje teški govor mržnje, koji nije obuhvaćen članom 17, a koji ipak može biti ograničen na osnovu člana 10(2) Konvencije – Sloboda izražavanja, ako je to „neophodno u demokratskom društvu“ radi zaštite prava drugih i
3. govor kojim se ne pokušava prenijeti informacija niti ideja, već je samo „vulgaran“ i nije zaštićen članom 10 Konvencije.

6 Vidjeti, između ostalog, *Király et al. protiv Mađarske*, 17. januar 2017, stav 73; *Alković protiv Crne Gore*, 5. decembar 2017, stavovi 63–73.

7 *Király et al. protiv Mađarske*, 17. januar 2017, stav 74.

1.2.1.1. KATEGORIJA 1

NAJTEŽI GOVOR MRŽNJE, ISKLJUČEN NA OSNOVU ČLANA 17 KONVENCIJE

Član 17 Evropske konvencije o ljudskim pravima glasi:

Ništa u ovoj Konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumijeva pravo bilo koje države, grupe osoba ili pojedinaca da se upuste u neku djelatnost ili izvrše neki čin koji je usmjeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj mjeri od one koja je predviđena Konvencijom.

Član 17 je relevantan kada neko lice ili grupa lica opravdava, promoviše ili realizuje akte koji su ili u suprotnosti sa tekstom i duhom Konvencije,⁸ ili su nekompatibilni sa demokratijom i/ili drugim temeljnim vrijednostima Konvencije kao što su pravda i mir,⁹ djelotvorna politička demokratija i slobodni izbori,¹⁰ tolerancija,¹¹ socijalni mir i zabrana diskriminacije,¹² rodna ravnopravnost,¹³ i suživot članova društva bez rasne segregacije.¹⁴

8 Npr., *M'Bala M'Bala protiv Francuske*, 20. oktobar 2015. i predmeti citirani u toj odluci.

9 Npr., *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 8. oktobar 2020. i predmeti citirani u toj presudi.

10 Npr., *Perinçek protiv Švajcarske*, 15. oktobar 2015, stav 114 i predmeti citirani u toj presudi.

11 Npr., *Romanov protiv Ukrajine*, 16. jul 2020. godine, stav 164 i predmeti citirani u toj presudi.

12 Npr., *Pavel Ivanov protiv Rusije*, 20. februar 2007. i predmeti citirani u toj odluci.

13 *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 14. mart 2013, stav 110.

14 *Vona protiv Mađarske*, 9. jul 2013, stav 57.

Ciljevi zabranjeni prema članu 17 uključuju promovisanje, realizovanje ili opravdavanje činova koji predstavljaju ili ih karakteriše: mržnja,¹⁵ nasilje,¹⁶ ksenofobija i rasna diskriminacija,¹⁷ antisemitizam,¹⁸ islamofobija,¹⁹ terorizam i ratni zločini,²⁰ negiranje istorijskih činjenica kao što je Holokaust,²¹ nepoštovanje žrtava Holokausta, rata i/ili totalitarnog režima,²² izražavanje podrške totalitarnoj ideologiji i drugim političkim idejama koje su nespojive sa demokratijom.²³ Da bi se ustanovilo da li su kod podnosioca predstavke postojali bilo koji od ciljeva koji su zabranjeni prema članu 17, sud ispituje „glavni sadržaj“, „generalni ton“ ili „generalni smisao“ izjave, kao i njen „neposredni i širi kontekst“.²⁴

Odlučujuća tačka prema članu 17 jeste da li se izjavom pokušava raspiriti mržnja ili nasilje, i time poništiti prava i slobode drugih.²⁵ Ako je to slučaj, osoba koja daje takvu izjavu uopšte ne može da se pozove na zaštitu na osnovu člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

15 Npr., *Perinçek protiv Švajcarske*, 15. oktobar 2015, stavovi 115, 230

16 Npr., *Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Njemačke*, 12. jul 2012, stav 73

17 *Jersild protiv Danske*, 23. septembar 1994, stav 35

18 *Pavel Ivanov protiv Rusije*, odluka, 20. februar 2007.

19 *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 16. novembar 2004.

20 *Orban i drugi protiv Francuske*, 15. januar 2009, stav 35

21 *Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 23. septembar 1998, stav 47

22 *Witzsch protiv Njemačke (br. 2)*, 13. decembar 2005. i predmeti citirani u toj odluci.

23 *Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 23. septembar 1998, stav 53

24 *M'Bala M'Bala protiv Francuske (odluka)*, 20. oktobar 2015, stav 41

25 *Perinçek protiv Švajcarske*, 15. oktobar 2015, st. 113–115.

Član 17 primjenjuje se samo izuzetno i u ekstremnim slučajevima, i treba mu pribjegavati samo ukoliko je odmah jasno da je podnosilac predstavke pokušao da se pozove na Konvenciju da bi se uključio u neku aktivnost ili počinio neki akt koji je jasno suprotan vrijednostima Konvencije i ima za cilj poništavanje prava i sloboda koji su njome predviđeni.²⁶

Primjeri primjene člana 17 uključuju:

- antisemitski govor, „spali... bolesnog Jevrejina“, „u rernu s njima“²⁷, novinske tekstove koji Jevreje prikazuju kao izvor zla u društvu, u kojima se poziva na njihovo isključenje iz društvenog života, u kojima se optužuju za zavjeru protiv ruskog naroda i slično,²⁸
- isticanje fotografije pogođenih kula blizakinja u Njujorku sa rječima „Napolje s islamom iz Britanije – zaštitimo britanski narod“ i precrtanim simbolom islama zvijezdom i polumjesecom,²⁹
- izborni letak, adresiran na „bijeli danski narod“, u kome se kaže: „najvećem dijelu našeg stanovništva je dosta prisustva stotina hiljada Surinamaca, Turaka i ostalih tzv. gastarbajtera u našoj zemlji ... vlasti moraju da se postaraju da svi ti neželjeni stranci što prije napuste zemlju“,³⁰
- seriju video snimaka objavljenih na Jutjubu, u kojima je lider religijske organizacije pozivao na nasilje prema svima koji nijesu Muslimani, na nasilno uvođenje šerijatskog prava i na prevlast nad svim nemuslimanima.³¹

26 *Perinçek protiv Švajcarske*, 20. oktobar 2015.

27 *Delfi AS protiv Estonije*, 16. jun 2015.

28 *Pavel Ivanov protiv Rusije*, odluka od 20. februara 2007.

29 *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka od 16. novembra 2004.

30 *Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije*, odluka, 11. oktobar 1979.

31 *Belkacem protiv Belgije*, odluka, 2017.

1.2.1.2. KATEGORIJA 2

MANJE TEŽAK GOVOR MRŽNJE

Ova druga kategorija obuhvata „manje teške“ oblike govora mržnje, za koje Evropski sud nije smatrao da bi predstavljali napad na ljudska prava ili demokratiju, ali koji ipak mogu biti ograničeni ukoliko je to neophodno u demokratskom društvu radi zaštite prava drugih. Primjeri uključuju osuđujuće presude protiv političara koji je promovisao antiimigracione i ksenofobne stavove,³² ljudi koji su distribuirali homofobne letke u srednjoj školi,³³ internetske platforme čiji korisnici su davali anti-semitske komentare³⁴ i komentare koji sadrže mržnju ostavljene ispod fotografije na Fejsbuku koja je prikazivala dva muškarca kako se ljube.³⁵

Ova kategorija ne obuhvata samo govor koji eksplicitno poziva na nasilje i druga krivična djela, već i napade na ljude ili grupe vrijeđanjem, ismijavanjem ili blačenjem.

U odlučivanju da li ovakvi slučajevi predstavljaju „govor mržnje“, Evropski sud pravi procjenu na osnovu sadržaja izraza i načina na koji je iznesen.³⁶ Na primjer, u predmetu *Féret*, Sud je utvrdio da se radilo o govoru mržnje kada je političar dao antiimigracijske i ksenofobične izjave tokom jedne političke kampanje, kada je to morala čuti široka publika i kada je to moralo imati veći uticaj nego da je takve izjave dao pripadnik opšte javnosti.³⁷ U predmetu *Vejdeland* i drugi, Sud je utvrdio da osuđu-

32 *Féret protiv Belgije*, 16. jul 2009, st. 54–92.

33 *Vejdeland i drugi protiv Švedske*, 9. februar 2012.

34 *Delfi AS protiv Estonije*, 16. jun 2015, stavovi 153–159.

35 *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, 14. januar 2020, stav 125.

36 *Lilliendahl protiv Islanda*, 12. maj 2020.

37 Tačne izjave nalaze se u tabelarnom prikazu predmeta, dalje u tekstu.

juća presuda za lica koja su dijelila homofobične letke nije predstavljala povredu člana 10 jer su oni letke distribuirali u školama, ostavljali ih u ormarićima mladih ljudi koji su bili u osjetljivim godinama kada ih je lako impresionirati.³⁸

1.2.1.3. KATEGORIJA 3

UVREDE I BEZOBZIRNO PONIŽAVANJE

Treća kategorija govora uključuje izjave koje ne pokušavaju da politički poentiraju ili da na neki drugi način prenesu informacije ili ideje, nego su jednostavno uvredljive. Te izjave mogu biti razvrstane, opscene, ili pune mržnje: element koji ih razlikuje je to što imaju namjeru samo da uvrijede. Ova vrsta govora uopšte nije zaštićena po članu 10. Primjeri uključuju predmet *Rujak protiv Hrvatske* koji se odnosi na vojnika koji je bio osuđen i izrečena mu je uslovna kazna zatvora zbog toga što je tokom rasprave sa drugim vojnicima viknuo „Jebem vam majku pokrštenu! Jebem vam majku ustašku!“ Sud je našao da, pošto je jedina namjera vojnika bila da uvrijedi svoje kolege vojnike i svoje nadređene, on nije mogao da se pozove na zaštitu člana 10.

Evropski sud naglašava da je i ovdje značajan kontekst: upotreba vulgarnih fraza sama po sebi nije od odlučujućeg značaja u ocjeni uvredljivog izraza jer to može poslužiti čisto za stilističke svrhe, posebno u političkoj ili satiričnoj komunikaciji.³⁹ Na primjer, u slučaju u kome je novinar osuđen jer je objavio da je premijer „psihopatski agresivan“, Evropski sud je smatrao da su domaći sudovi propustili da prepoznaju da je on izražavao širu političku kritiku;⁴⁰ u slučaju u kome je protestant osuđen jer je no-

38 Tačne izjave nalaze se u tabelarnom prikazu predmeta, dalje u tekstu.

39 Npr, *Kaboğlu i Oran protiv Turske*, 30. oktobar 2018, st. 80; *Tuşalp protiv Turske*, 21. februar 2012, st. 48.

40 *Tuşalp protiv Turske*, 21. februar 2012.

sio plakat upućen predsjedniku s natpisom „Gubi se, bijedniče“, Evropski sud je utvrdio da je to zapravo bio odgovor na vrlo sličnu uvredu koju je sam predsjednik izgovorio zemljoradniku s kojim je odbio da se rukuje;⁴¹ i u slučaju u kome je novinar nazvao političara „idiotom“, Evropski sud je rekao da su domaći sudovi prenebregli činjenicu da je takav stav bio odgovor na veoma provokativan politički govor istog tog političara.⁴²

1.2.2. OPŠTI STANDARDI ZA GOVOR MRŽNJE SMJERNICE EVROPSKIH INSTITUCIJA

Nekoliko međunarodnih institucija ponudilo je smjernice za to što čini govor mržnje. Definicije uključuju sljedeće:

Preporuku Komiteta ministara Savjeta Evrope iz 1997. godine (97)20 „O govoru mržnje“:⁴³

svi oblici izražavanja kojima se širi, podstiče, promovise ili opravdava rasna mržnja, ksenofobija, anti-semitizam ili drugi oblici mržnje bazirani na netoleranciji, uključujući: netoleranciju izraženu agresivnim nacionalizmom i etnocentrizmom, diskriminacijom i neprijateljstvom prema manjinama, migrantima i ljudima koji su porijeklom imigranti.

41 *Éon protiv Francuske*, 14. mart 2013.

42 *Oberschlick protiv Austrije* (br. 2), 1. jul 1997.

43 Preporuka (97) 20 Komiteta ministara državama članicama o „govoru mržnje“ usvojena 30. oktobra 1997. godine: <https://rm.coe.int/1680505d5b>

Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) izdala je svoju Preporuku za opštu politiku br. 15 „O borbi protiv govora mržnje“. Tu se govor mržnje definiše kao: ⁴⁴

zagovaranje, promovisanje ili podsticanje u bilo kojoj formi ponižavanja, mržnje ili klevetanja osobe ili grupe osoba, kao i svako uznemiravanje, vrijeđanje, negativno označavanje, stigmatizacija ili prijetnje u odnosu na takvu osobu ili grupu osoba i opravdavanje svih ranijih vrsta izražavanja na osnovu „rase“, boje, porijekla, nacionalnog ili etničkog porijekla, starosti, invaliditeta, jezika, vjeroispovijesti, uvjerenja, pola, roda, rodnog identiteta, seksualne orijentacije ili drugih ličnih karakteristika ili statusa.

ECRI pojašnjava dalje da takav govor mržnje,

može poprimiti formu javnog negiranja, trivijalizacije, opravdavanja ili tolerisanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina za koje je sud utvrdio da su se dogodili ili, pak, glorifikacija osoba osuđenih jer su počinili takva djela.

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope usvojila je Rezoluciju o okončavanju sajberdiskriminacije i mržnje onlajn: Države se pozivaju da „obezbijede da nacionalno zakonodavstvo pokriva sve oblike onlajn podsticanja na nasilje protiv lica ili grupe lica, maltretiranje, uznemiravanje, prijetnje i uhođenje, tako da one mogu biti djelotvorno krivično gonjene po nacionalnom pravu“.⁴⁵

Evropski savjet je 2008. godine usvojio Okvirnu odluku [2008/913/JHA](#) o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije putem krivičnog prava, zahtijevajući od država članica EU da javno podsticanje na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe osoba ili nekog člana takve grupe određene s obzirom na rasu, boju, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalno ili etničko podrijetlo

44 Preporuka za opštu politiku ECRI br. 15 o borbi protiv govora mržnje usvojena 8. decembra 2015. godine: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>

45 <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23456>

inkriminišu i kažnjavaju djelotvornim, proporcionalnim odvraćajućim kaznama.⁴⁶ Okvirna odluka posebno predviđa procesuiranje za namjerno javno prihvatanje, poricanje ili grubo umanjivanje genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina. Državama članicama je dozvoljeno da propišu da će takve radnje biti kažnjive samo ako su pomenuti zločini pravosnažno utvrđeni odlukom suda u državi članici i/ili međunarodnog suda (čl. 1, st. 4). Crna Gora je 2010. godine, u procesu približavanja Evropskoj uniji, izmijenila svoj Krivični zakonik u članu 370, stav 2 u skladu s ovim zahtjevom iz Okvirne odluke.⁴⁷

1.2.2.1. MIZOGINI GOVOR MRŽNJE

Na osnovu člana 40 Istanbulske konvencije o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, države potpisnice moraju obezbijediti da „svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja seksualne prirode sa svrhom ili posljedicom povrede dostojanstva osobe, naročito kada se stvara zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće, degradirajuće ili uvredljivo okruženje, bude predmet krivičnih ili drugih zakonskih sankcija“.⁴⁸ Obrazloženje navodi da to ponašanje može biti verbalno ili neverbalno i da uključuje ponašanje koje „stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće i ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Namjera je da se identifikuje obrazac ponašanja čiji pojeđinačni elementi, ako su uzeti zasebno, ne bi nužno doveli do sankcije“.⁴⁹

46 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133178>

47 Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, Sl. list CG, br. 25/2010.

48 Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CETS br. 210), Crna Gora ratifikovala 2013. godine, Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Sl. list Crne Gore – Međunarodni ugovori, br. 004/13.

49 Obrazloženje, str. 36.

Član 34 obavezuje države da inkriminišu „namjerno ponovljeno uključivanje u prijeteće ponašanje usmjereno prema drugom licu, kojim se tom licu izaziva strah za bezbjednost“. Obrazloženje uz Konvenciju jasno navodi da to uključuje „neželjenu komunikaciju sa drugom osobom... Uključivanje u neželjenu komunikaciju sa osobom znači pokušavanje bilo kakvog aktivnog kontakta sa žrtvom kroz sva dostupna sredstva komunikacije, uključujući moderna sredstva komunikacije i IKT.⁵⁰

Preporuka CM/Rec (2019)1 Komiteta ministara Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju seksizma usvaja definiciju koju je dao ECRI o govoru mržnje i preporučuje da države treba da inkriminišu seksistički govor mržnje:

Države se podstiču da preuzmu odgovornost za suzbijanje govora mržnje i obezbjeđivanje da se ista pravila primjenjuju na seksistički govor mržnje kao što se primjenjuju za rasistički govor mržnje kada je riječ o upotrebi sankcija u krivičnom pravu.... (Države treba) da implementiraju zakonodavne mjere koje definišu i inkriminišu incidente seksističkog govora mržnje i primjenjuju se na sve medije, kao i na procedure izvještavanja i odgovarajuće sankcije.⁵¹

50 Obrazloženje, str. 32.

51 Savjet Evrope (2019), Preporuka CM/Rec(2019)1 Komiteta ministara državama članicama o sprečavanju i suzbijanju seksizma, Smjernice za sprečavanje i suzbijanje seksizma: mjere za implementaciju, Dio II.b: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168093b26a>

1.2.2.2. RASISTIČKI, NACIONALISTIČKI, ETNIČKI I KSENOFOBNI GOVOR MRŽNJE

Dodatni protokol uz Konvenciju o računarskom kriminalu definiše rasističke i ksenofobne materijale kao:

rasistički i ksenofobni materijal predstavlja svaki pisani materijal, svaku sliku ili drugo predstavljanje ideja ili teorija, koje zagovara, promoviše ili podstiče mržnju, diskriminaciju ili nasilje, protiv bilo kog pojedinca ili grupe pojedinaca na osnovu rase, boje, nasljednog, nacionalnog ili etničkog porijekla, kao i vjeroispovijesti ako se koristi kao izgovor za bilo koji od tih faktora.⁵²

U Obrazloženju se dalje daju veoma konkretne definicije:

- „zagovara“ se odnosi na izjave u korist mržnje, diskriminacije ili nasilja;
- „promoviše“ se odnosi na podsticanje ili na unapređivanje mržnje, diskriminacije ili nasilja;
- „podstiče“ se odnosi na podsticanje drugih na mržnju, diskriminaciju ili nasilje;
- „nasilje“ se odnosi na nezakonitu upotrebu sile;
- „mržnja“ se odnosi na intenzivnu antipatiju ili animozitet;
- „diskriminacija“ se odnosi na različite neopravdane tretmane osoba ili grupe osoba na osnovu određenih karakteristika.

52 Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola uz Konvenciju o računarskom kriminalu koji se odnosi na kažnjavanje akata rasizma i ksenofobije učinjenih putem računarskih sistema, *Sl. list CG – Međunarodni ugovori*, br. 4/2009, član 2 stav 1.

Protokol obavezuje države potpisnice da inkriminišu:

- distribuiranje ili stavljanje na raspolaganje na drugi način rasističkih i ksenofobnih materijala javnosti kroz kompjuterski sistem (član 3);
- prijetnje motivisane rasizmom i ksenofobijom (član 4);
- rasistički i ksenofobno motivisane uvrede (član 5);

Međunarodna Konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije⁵³ obavezuje države u svom članu 4 da:

- osude svaku propagandu i sve organizacije koje se baziraju na idejama teorija superiornosti jedne rase ili grupe osoba jedne boje ili etničkog porijekla, ili pokušavaju da opravdaju ili promovišu rasnu mržnju i diskriminaciju u bilo kojoj formi i obavezuje na usvajanje neposrednih i pozitivnih mjera osmišljenih da se iskorijeni svako podsticanje na takvu diskriminaciju, ili akti takve diskriminacije;
- inkriminišu svako širenje ideja koje se baziraju na rasnoj superiornosti ili mržnji, podsticanju na rasnu diskriminaciju, kao i sve akte nasilja ili podsticanja na takve akte protiv rase ili grupe lica druge boje ili etničkog porijekla, a takođe pružanje bilo kakve pomoći rasističkim aktivnostima, uključujući i finansiranje istih;
- proglašavaju nezakonitim i zabranjuju organizacije, kao i organizovane i sve druge propagandne aktivnosti, koje promovišu i podstiču rasnu diskriminaciju, i prepoznaju učestvovanje u takvim organizacijama ili aktivnostima kao krivično djelo kažnjivo po zakonu;
- ne dozvoljavaju javnim vlastima ili javnim institucijama, nacionalnim ili lokalnim, da promovišu ili podstiču rasnu diskriminaciju.

53 Zakon o ratifikaciji Međunarodne konvencije o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije, *Sl. list SFRJ*, br. 31/67.

Komitet UN za ukidanje svih oblika rasne diskriminacije je objasnio da u primjeni člana 4 države treba da uzmu u obzir sljedeće:

1. sadržaj i formu govora: da li je govor provokativan i direktan, u kojoj formi je on konstruisan i distribuiran, i stil u kome je izrečen;
2. ekonomsku, društvenu i političku klimu koja preovladava u vrijeme kada je govor napravljen i distribuiran, uključujući obrasce diskriminacije protiv etničkih i drugih grupa, uključujući autohtone narode, i diskurse koji u jednom kontekstu jesu bezopasni ili neutralni, a u nekom drugom kontekstu mogu poprimiti opasan značaj;
3. poziciju ili status govornika u društvu i publike kojoj je govor upućen. Političari i drugi subjekti koji formiraju javno mnjenje igraju posebnu ulogu u davanju doprinosa stvaranju negativne klime prema grupi koja je zaštićena Konvencijom, i oni se podstiču da usvoje pozitivne pristupe usmjerene na promovisanje međukulturnog razumijevanja i harmonije;
4. domet govora, uključujući prirodu publike i sredstva prenošenja: da li je govor distribuiran posredovanjem najznačajnijih medija ili interneta, i frekventnost i obim komunikacije, naročito kada ponavljanje ukazuje na postojanje namjerne strategije da se izazove neprijateljstvo prema etničkim i rasnim grupama;
5. ciljeve govora: govor kojim se štite ili brane ljudska prava pojedinaca i grupa ne treba da bude predmet krivičnih ili drugih sankcija.⁵⁴

54 Opšta preporuka br. 35 *Suzbijanje rasističkog govora mržnje*, 26. septembar 2013. godine.

1.2.2.3. GOVOR MRŽNJE PO OSNOVU VJEROISPOVIJESTI I/ILI UVJERENJA

U odnosu na obavezu država prema članu 20(2) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Komitet za ljudska prava UN rekao je da zabrane svako zagovaranje religijske mržnje koje predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje: „Mjere predviđene čl. 20 st. 2 Pakta predstavljaju važne garancije protiv kršenja prava religijskih manjina i drugih religijskih grupa da koriste prava (na slobodu vjeroispovijesti i da upražnjavaju religiju), protiv radnji nasilja ili progona tih grupa“.⁵⁵

*Savjet za ljudska prava UN je, slično tome, osudio „svako zagovaranje religijske mržnje koja predstavlja podsticanje diskriminacije, neprijateljstva ili nasilja, putem štampanih, audio-vizuelnih ili elektronskih medija ili drugih sredstava“.*⁵⁶

55 General Comment no. 22 on Article 18, CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, 27. septembar 1993. godine.

56 HRC Resolution 16/18 on “Combating intolerance, negative stereotyping and stigmatization of, and discrimination, incitement to violence and violence against, persons based on religion or belief” (Rezolucija Savjeta za ljudska prava o suzbijanju netolerancije, negativnih stereotipa i stigmatizacije, kao i diskriminacije, podsticanja na nasilje i nasilje protiv osoba po osnovu vjeroispovijesti ili uvjerenja), 24. mart 2011.

1.2.2.4. GOVOR MRŽNJE PROTIV LGBTIQ+ OSOBA

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope usvojila je početkom 2022. godine rezoluciju o suzbijanju porasta mržnje protiv LGBTIQ+ osoba u Evropi, kojom je pozvala sve države članice, uključujući Crnu Goru, da: „ojačaju svoj zakonodavni okvir... da bi obezbijedile da on štiti prava LGBTIQ+ osoba da ne budu izložene mržnji i diskriminaciji, i da ga djelotvorno primjenjuju u praksi“.

Države se naročito pozivaju da:

- „izmijene i dopune krivično zakonodavstvo kako bi obezbijedile da njegove odredbe u odnosu na govor mržnje jasno pokrivaju sva krivična djela počinjena protiv nekog lica ili grupe lica na osnovu pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i polnih karakteristika, uključujući srazmjerne i odvrćajuće sankcije, zaštitu prava žrtava i da obezbijede da one dobiju kompenzaciju;
- da motive za krivično djelo, bazirano na polu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, rodnom izražavanju i polnim karakteristikama učine otežavajućim okolnostima za redovna krivična djela...;
- da izmijene antidiskriminaciono zakonodavstvo da bi obezbijedile da ono obuhvata sve oblike diskriminacije u svim oblastima života, na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i polnih karakteristika;
- da u potpunosti obuče policiju, sudije i tužioce o tim odredbama da bi obezbijedile njihovu djelotvornu primjenu u praksi i izbjegle nekažnjivost;

- da pokrenu, ako to već nijesu uradile, i da do kraja izvedu u svim slučajevima, zakonodavne procese i procese kreiranja politike, potrebne da se dopune ostali elementi pravnog okvira koji su od ključnog značaja za ravnopravnost LGBTIQ+ osoba, naročito kada je u pitanju pravno priznavanje pola, tjelesni integritet interseksualnih osoba, zaštita porodica duge⁵⁷, pristup zdravstvenoj zaštiti koja je specifična za transrodne osobe i ostvarivanje građanskih prava kao što su sloboda izražavanja, udruživanja i okupljanja“.⁵⁸

57 *Rainbow family* ili porodica duge podrazumijeva porodicu u kojoj roditelji pripadaju LGBTIQ+ populaciji, npr. istopolni par odgaja djecu.

58 Combating rising hate against LGBTIQ+ people in Europe, Resolution 2417 (2022) (Suzbijanje porasta mržnje protiv LGBTIQ+ osoba u Evropi, Rezolucija 2417 (2022), 25. januar 2022. godine:
<https://pace.coe.int/en/files/29712/html>

1.2.3. RELEVANTNI PREDMETI EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

1.2.3.1. ETNIČKI, NACIONALISTIČKI I RASISTIČKI GOVOR MRŽNJE

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članci Konvencije
<i>Atamanchuk protiv Rusije</i> 11. februar 2020.	Novinar je kažnjen sa 5.000 eura i zabranjeno mu je da dvije godine radi kao novinar zbog novinskog članka u kome je govorio o neetničkim Rusima kao <i>onima koji su se na račun svojih etničkih obilježja uključivali u kriminalne aktivnosti ili čuvali svoje ovce ili koze i molili se svom bogu i napustili svoju domovinu i došli ovamo. Oni sada sebe nazivaju graditeljima, preduzetnicima, kulturnim radnicima ili što god im je potrebno da svoje ruke gurnu u džepove drugih ljudi ... a kada u potpunosti parališu našu volju oni će početi da pale, kolju, siluju, pljačkaju i porobljavaju, u skladu sa svojim varvarskim idejama, kao u Čečeniji.</i>	Podsticanje mržnje ne uključuje nužno eksplicitan poziv na akt nasilja ili druga kriminalna djela. Govor mržnje može da obuhvata uvrede, ismijavanje ili blačenje nekih konkretnih grupa populacije. Države imaju obavezu, po članu 8 Konvencije, da obezbijede da ostvarivanje slobode izražavanja od strane neke osobe ne naudi pravima druge osobe. Upitno je da li je sadržaj članka podnosioca predstavke uopšte imao i „sposobnost da doprinese javnoj debati“. Osuđujućom presudom nije prekršen član 10 Konvencije.	Predmet je pokrenula osoba osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.
<i>Šimunić protiv Hrvatske</i> 22. januar 2019.	Fudbaler je kažnjen sa 3.300 eura zato što je na jednoj međunarodnoj fudbalskoj utakmici uzvikivao <i>Za dom na što su navijači odgovorili Spremnii</i> – što je poklič koji je koristio fašistički ustaški pokret tokom Drugog svjetskog rata.	Ustaški pokret simbolizovao je mržnju prema ljudima drugačijeg vjerskog ili etničkog identiteta i manifestovanje rasističke ideologije i podnosilac predstavke dao je izjave koje su izražavale ili podsticale mržnju. Kao poznati fudbaler i uzor, trebalo je da bude svjestan mogućeg negativnog uticaja ovog provokativnog uzvikivanja. Podnosilac predstavke kažnjen je sa malim iznosom. Osuđujuća presuda nije povrijedila njegovo pravo na slobodu izražavanja.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članci Konvencije
<i>Kaboğlu i Oran protiv Turske</i> 30. oktobar 2018.	Autori izvještaja o manjinskim pravima dobili su prijetnje smrću od ultranacionalističkih grupa i napali su ih političari koji su rekli da su oni <i>unajmljeni eksperti, pojedinci koji pljuju svoju otrovnu pljuvačku, ljudi koji su strani plaćenici, ljudi koji mrze riječi turska nacija, izdajice, oni koji žele da podijele Republiku Tursku, i neprijatelji Turaka</i>. Novine su napisale, <i>možete svoje lažne manjine nabiti svojoj Evropi.. (ne) igrajte sa vatrom; Ovaj izveštaj je stvarno mjesto izdaje, i onima koji su ga napisali treba da ga pocijepamo nad glavom. Oni koji žele da vide turski narod kao manjinu u ovoj zemlji moraće da se bore sa nama; Kunem se da je cijena tla krv, i ako treba, i krv će pasti.</i>	Članci su objavljeni u kontekstu reakcionarne kampanje protiv tog izvještaja i njegovih glavnih autora. Podnosioci predstavke već su dobili prijetnje smrću. Neki pasusi su direktno ili indirektno pozivali na nasilje ili su odobravali nasilje: <i>Kunem se da je cijena tla krv, i ako treba krv će pasti; apologete Sevresa zaslužile su dobre batine...</i> Ovi izrazi, kada se uzmu zajedno sa stigmatizujućim izrazima kao što su <i>izdajnik, subverzivne osobe (koje zaslužuju) smrtnu kaznu, Trojanski konj koji se infiltrirao u našu zemlju i špijun</i> i tim da su objavljene u nacionalnim novinama, raspirile su mržnju i izložile podnosiocima predstavke riziku od fizičkog nasilja. Propust države da ih zaštiti bio je ponižavajući i degradirajući i slomio je njihovu volju da brane svoje ideje i učinio da se oni boje i osjećaju ugroženo i ranjivo. Time je povrijeđen član 8 Konvencije.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 8.
<i>Smajić protiv Bosne i Hercegovine</i> 16. januar 2018.	Podnosilac predstavke kažnjen je na godinu dana zatvora, uslovno na tri godine, i njegovi računari su zaplijenjeni, zbog izjava koje je dao onlajn zbog <i>tog smrdljivog Božića</i>, opisujući kako srpski gradovi treba da budu napadnuti i <i>etnički očišćeni</i> u slučaju secesije Republike Srpske i opisujući Srbe u nekima od tih gradova kao <i>radikalne mislioe</i> koji su došli iz različitih „usranih rupetina“.	Ove izjave podsticale su nacionalnu, rasnu i vjersku mržnju, neslogu i netoleranciju, čak iako su pisali o hipotetičkom napadu. Ove izjave nijesu bile u formi izražavanja o nekom pitanju od javnog interesa, već su predstavljale visoko neprikladnu formu dijaloga, zagovarajući strategiju nasilja korišćenjem uvredljivog jezika. Zbog veoma senzitivnih etničkih odnosa u post-konfliktnom društvu u Bosni, osuđujuća presuda podnosioca predstavke nije povrijedila njegovo pravo na slobodu izražavanja.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članci Konvencije
<i>Rujak protiv Hrvatske</i> 2. oktobar 2012.	Ovaj se predmet odnosio na vojnika koji je bio osuđen za uvredu jer je tokom svađe s drugim vojnicima viknuo <i>Jebem vam majku pokrštenu! Jebem vam majku ustašku!</i> Izrečena mu je uslovna kazna od šest mjeseci zatvora.	Član 10 se odnosi uglavnom na izražavanje mišljenja i saopštavanje informacija i ideja. Određene klase govora kao što je nepristojan i opsceni govor, nemaju suštinsku ulogu u izražavanju ideja; uvredljiva izjava nije zaštićena pravom na slobodu izražavanja ako je jedina njena namjera da uvrijedi.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.
<i>Féret protiv Belgije</i> 16. jul 2009.	Političar je proglašen krivim za podsticanje mržnje, diskriminaciju i nasilje i osuđen je na kaznu rada u javnom interesu, uslovnu zatvorsku kaznu i novčanu kaznu od 1 eura za distribuiranje letaka i postera koji su, između ostalog, poručivali: <i>Zaustavite islamizaciju Belgije, spasite naše ljude od rizika koji predstavlja islam, osvajač</i>, pominjući napad u Njujorku od 11. septembra kao napad <i>kjukluks-klana</i> i navodeći da izbjeglice imaju kriminalni um i da žele da eksploatišu prednosti života u Belgiji.	Leci su pozivali na diskriminaciju, segregaciju ili mržnju vrijeđanjem, ismijavanjem i klevetanjem stranaca. Politički govori koji podstiču mržnju na osnovu vjerskih, etničkih ili kulturnih predrasuda opasnost su za društveni mir i političku stabilnost, a političari ne treba da daju izjave za koje postoji vjerovatnoća da će podstaći netoleranciju. Iako političke partije imaju pravo da brane svoje mišljenje, čak i ako je ono uvredljivo ili šokantno, oni ne treba da zagovaraju diskriminaciju ili da daju šikanirajuće ili ponižavajuće komentare jer postoji vjerovatnoća da time podrivaju povjerenje u demokratske institucije. Rasistički i ksenofobični diskurs ima naglašeni uticaj u izornoj komunikaciji.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi Konvencije
<i>Perinçek protiv Švajcarske</i> 15. oktobar 2015.	Podnositelj predstave kažnjen je sa 1.859 eura i još 5.580 eura uslovno na dvije godine, zbog izjava koje je dao na tri događaja odbacujući pravnu karakterizaciju zločinca koje je počinilo Otomansko carstvo protiv Jermena 1915. godine kao <i>genocid</i>.	Te izjave, kada se pročitaju u cjelini i kada se uzmu u kontekstu, nijesu podsticale na mržnju i netoleranciju. Podnositelj predstave nije izrazio prezir ili mržnju prema žrtvama, nazvao ih lažovima, koristio uvredljive izraze za njih, niti je pokušao da ih svede pod stereotip. Nema dokaza da je podnositelj predstave promovisao rasizam i anti-demokratsku agendu. Činjenica da su se izjave podnosioca predstave odnosile na Jermene kao grupu ne može sama po sebi da posluži kao osnov da se iz toga izvuče rasistička agenda. Iako poricanje Holokausta bez razlike ima konotaciju anti-demokratske i anti-semitističke ideologije, ne može se reći isto za poricanje genocida u Armeniji, naročito kada su izjave date u Švajcarskoj gdje nema dokaza tenzija između Turaka i Jermena. Izjave podnosioca predstave nijesu vrijeđale dignitet žrtava i njihovih potomaka toliko da bi za to bile potrebne krivično-pravne mjere u Švajcarskoj. Novčanim kaznama je stoga povrijeđena njegova sloboda izražavanja.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članovima 10 i 17.
<i>Delfi protiv Estonije</i> 16. jun 2015.	Korisnici jedne internet platforme ostavili su komentare ispod novinskog članka o trajektnoj kompaniji u vlasništvu pojedinca koji je Jevrejin i koja je uništila <i>ledeni put</i>, uključujući i komentar <i>gori u svom vlastitom brodu, bolesni Jevreju!, u rernu, idi i udavi se, Linčovanje.... L. baš to zaslužuje, dobri čovjek živi dugo, usrani čovjek živi dan ili dva</i>. Komentari su uklonjeni nakon dugo vremena i ta platforma je novčano kažnjena.	Većina spornih komentara predstavljali su govor mržnje ili podsticanje na nasilje i kao takvi nijesu uživali zaštitu člana 10 zbog člana 17. Osuđujuća presuda izrečena ovoj platformi na internetu zbog komentara nije povrijedila pravo tog portala na slobodu izražavanja, jer on nije djelovao blagovremeno u uklanjanju komentara.	Predmet je pokrenula platforma koja je osuđena za govor mržnje zbog komentara svojih korisnika i to je razmatrano po članovima 10 i 17.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članci Konvencije
<i>Balsyte-Lideikiene protiv Litvanije</i> 4. novembar 2008.	Kalendar u kome se navode nacionalistički događaji oduzet je i izdavaču je izrečeno upozorenje. Događaji čiji su datumi bili označeni uključivali su, <i>Poljak je podmuklo ubio devet Litvanaca koji su živjeli u selu Draučiu; nova litvanska vlada (...) sudi litvanskom narodu za istrebljenje Jevreja (...) i pleše jevrejski fokstrot; poljska vojska ubila 12 Litvanaca samo zbog toga što su Litvanci; Poljaci, u ratnim uslovima, izvršili etničko čišćenje; kroz krv naših predaka svjetskoj zajednici Jevreja; litvanski narod opstaće samo ako je nacionalistička nacija – nema drugog načina!; konzervativni neoboljševici osvetili su se litvanskom narodu, izvršivši volju jevrejskih ekstremista; Sovjetska okupaciona sila, uz pomoć... mnogih Jevreja... izvršila je genocid i kolonizaciju litvanskog naroda.</i>	Ovaj kalendar je izražavao agresivni nacionalizam i etnocentrizam, i stalno iznova pominjao Jevreje kao počinioce ratnih zločina i genocida protiv Litvanaca i koristio slične izraze protiv Poljaka. Ove izjave mogu se pripisati „ideologiji ekstremnog nacionalizma“, koja je promovisala nacionalnu mržnju, ksenofobiju i teritorijalne pretenzije, i podsticala na mržnju protiv Poljaka i Jevreja. Tako pristrasno i jednostrano prikazivanje odnosa među narodima sprečava konsolidaciju građanskog društva i promoviše nacionalnu mržnju. Blaga sankcija koja je bila izrečena nije povrijedila pravo na slobodu izražavanja.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.
<i>Pavel Ivanov protiv Rusije</i> 20. februar 2007.	Podnosilac predstavke kažnjen je sa 300 eura za objavljivanje niza novinskih članaka koji su pozivali na isključivanje Jevreja iz društvenog života, govoreći o njima kao o izvoru zla i da su oni pravili zavjere protiv Rusa, pripisujući fašističku ideologiju jevrejskom rukovodstvu, negirajući njihovo pravo na nacionalno dostojanstvo ili da budu nacija i prikazujući ih kao maligne.	Podnosilac predstavke imao je antisemitističke stavove i pokušao je da podstakne mržnju protiv jevrejskog naroda. Takav uopšten i žestok napad na neku etničku grupu u kontradikciji je sa osnovnim vrijednostima Konvencije, naročito tolerancijom, socijalnim mirom i zabranom diskriminacije. Primijenjen je član 17 Konvencije, koji zabranjuje zloupotrebu prava, i podnosilac predstavke ne može stoga da se pozove na zaštitu slobode izražavanja iz člana 10 Konvencije.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 17.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članci Konvencije
<i>Garaudy protiv Francuske</i> 24. jun 2003.	Podnosilac predstavke osuđen je na zatvorsku kaznu od šest mjeseci i novčano je kažnjen sa 29.500 eura za knjigu koja je osporavala Holokaust i druge zločine protiv čovječnosti koje su nacisti počinili protiv jevrejske zajednice.	Negiranje zločina protiv čovječnosti jedan je od najtežih oblika rasne poruge prema Jevrejima i podsticanja na mržnju prema njima. Negiranje ili preispitivanje ove vrste istorijske činjenice podriva vrijednosti na kojima se bazira borba protiv rasizma i antisemitizma, predstavlja ozbiljnu opasnost za javni red i nespojiva je s demokratijom i ljudskim pravima jer krši prava drugih. Primjenom člana 17 Konvencije, podnosilac predstavke ne može da se pozove na zaštitu po članu 10.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 17.
<i>Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije</i> 11. oktobar 1979.	Političar je osuđen i kažnjen na dvije sedmice zatvorske kazne zbog letka koji je upućen <i>bijelim Holanđanima</i>, u kome se navodilo: <i>velikom dijelu naše populacije dosta je prisustva stotine hiljada Surinamaca, Turaka i drugih takozvanih gastarbajtera.... vlasti moraju da se pobrinu da ovi neželjeni stranci napuste našu zemlju što prije.</i>	Opšta svrha člana 17 jeste da se spriječi da totalitarne grupe u svom interesu eksploatišu principe koje artikuliše Konvencija. Politike podnosioca predstavke jasno su sadržavale elemente rasne diskriminacije. Oni su željeli da koriste svoje pravo na slobodu izražavanja na način koji je bio suprotan tekstu i duhu Konvencije i koji bi doprinio poništavanju prava i sloboda drugih. Po članu 17 Konvencije, to nije bilo dozvoljeno.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 17.

1.2.3.2. GOVOR MRŽNJE PO OSNOVU VJEROISPOVJESTI ILI UVJERENJA

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>E. S. protiv Austrije</i> 25. oktobar 2018.	Podnosilac predstavke kažnjen je sa 480 eura zato što je tokom predavanja izjavio da je (<i>prorok Muhamed</i>) <i>volio to da radi sa djecom, tu stvar sa Ajšom i seks sa djecom i pedesetšestogodišnjak i šestogodišnjakinja? Kako to zovete? Dajte mi primjer? Kako mi to zovemo, to je pedofilija?</i>	Vjerska grupa mora da toleriše da drugi negiraju njihova vjerska uvjerenja, pa čak i da propagiraju doktrine koje su neprijateljske njihovoj vjeri, sve dok te izjave ne podstiču mržnju ili vjersku netoleranciju. Sporne izjave nijesu izrečene na neutralni način, već su generalizacije bez činjeničnog osnova i predstavljale su uvredljiv napad na proroka islama koje su mogle da podstaknu predrasude i dovedu vjerski mir u rizik.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.
<i>Le Pen protiv Francuske</i> 20. april 2010.	Lider desničarske partije dva puta je novčano kažnjen sa 10.000 eura, prvi put zato što je rekao <i>na dan kada ne bude više pet miliona, već 25 miliona muslimana u Francuskoj, oni će se pitati, i zatim, nakon što je kažnjen prvi put, zato što je ponovio tu izjavu i dodao da su ljudi rekli da je u pravu.</i>	Iako pravo na slobodu izražavanja dozvoljava pojedincima da pretjeruju u određenoj mjeri, izjava koja je predstavljala „muslimansku zajednicu“ u cjelini u uznemirujućem svijetlu imala je vjerovatnoću da pobudi osjećanja odbacivanja i neprijateljstva. Izjave su okrenule Francuze protiv zajednice čija su vjerska ubjeđenja eksplicitno pomenuta i čiji rast je predstavljao opasnost za Francuze. Postojala je vjerovatnoća da to dovede do odbacivanja i neprijateljstva prema muslimanima.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Soulas i drugi protiv Francuske</i> 10. jul 2008.	Novinarka i njen izdavač kažnjeni su novčano sa 7.500 eura za knjigu o usponu islama u Evropi u kojoj ona piše <i>porast delinkvencije i ratovanje teritorijalnih gerila koji vode etničke bande koji se može predvidjeti</i> potvrđuje da mladi Sjevernoafrikanci ili muslimani iz predgrađa rade <i>ritualna silovanja</i> mladih blizjelih djevojaka, i tvrdi da <i>se rješenje može pronaći samo ako izbije etnički građanski rat</i> .	Iako ove izjave nijesu bile dovoljno ozbiljne da bi bile odbačene po članu 17, imale su za cilj da kod čitalaca izazovu osjećaj odbacivanja i antagonizma, naglašen pozajmicama iz vojnog jezika. Muslimani su prikazani kao glavni neprijatelj i autorka je zagovarala rat etničke rekonkviste. Osuđujuća presuda nije povrijedila njeno pravo na slobodu izražavanja.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.
<i>I.A. protiv Turske</i> 13. septembar 2005.	Podnosilac predstavke kažnjen je novčanom kaznom u iznosu jednakom 16 američkih dolara (bilo je vrijeme hiperinflacije) za knjigu o vjeri koja je uključivala sljedeće: <i>Neke od ovih riječi bile su, štaviše, inspirisane naletom ushićenja, u Ajšinim rukama... nosilac Božje poruke prekinuo je post seksualnim odnosom, nakon večere i prije molitve. Muhamed nije zabranjivao seksualni odnos sa mrtvom osobom ili živom životinjom</i> .	Pluralizam, tolerancija i širokumnost obilježja su „demokratskog društva“ i vjernici ne mogu razumno očekivati da budu izuzeti od svake kritike; oni moraju tolerisati i prihvatiti da drugi negiraju njihovu vjeru, čak i kada ti drugi mogu biti neprijateljski okrenuti ka njihovoj vjeri. Međutim, sporni pasus je uvredljivi napad na Proroka islama. S obzirom na to da knjiga nije zaplijenjena i da je novčana kazna bila mala, osuđujuća presuda nije predstavljala povredu člana 10.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za blasfemiju i razmatran je po članu 10.
<i>Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i> 16. novembar 2004.	Podnosilac predstavke kažnjen je sa 300 funti jer je izložio na prozoru svog stana na prvom spratu poster sa fotografijom Kula blizanaca u Njujorku u plamenu, riječi <i>Islam van iz Britanije – Zaštitimo Britance</i> i simbol polumjeseca i zvijezde u znaku zabrane.	Svrha člana 17 je da spriječi one koji imaju totalitarne ciljeve da eksploatišu ljudska prava. Riječi i slike na posteru predstavljale su napad na sve muslimane u Ujedinjenom Kraljevstvu. Tako žestok napad, kojim je čitava jedna vjerska grupa povezivana sa terorizmom, nespojiv je sa tolerancijom, mirom u društvu i zabranom diskriminacije i isključen je iz zaštite po članu 10.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 17.

1.2.3.3. GOVOR MRŽNJE USMJEREN PROTIV LGBTIQ+ OSOBA

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Udruženje ACCEPT i drugi protiv Rumunije</i> 1. jun 2021.	Demonstranti su u nacionalnom muzeju prisustvovali prikazivanju filma koji predstavlja istopolnu porodicu. Kada je film počeo oni su izazvali komešanje i vikali da to šteti nacionalnoj časti i da ne treba da se prikazuje u muzeju. Pokazali su fašističke i ksenofobične simbole, prijetili su, uključujući i uzvikivanje <i>smrt homoseksualcima</i>, snimali prisutne na prikazivanju filma i pjevali nacionalnu himnu i patriotske vjerske pjesme. Takođe su vikali na prisutne van muzeja kada su napuštali prikazivanje filma. Policija je bila prisutna ali nije intervenisala.	Polijski izvještaj o ovom incidentu nije uključio homofobnu prirodu prijetnji i nije bilo krivičnog gonjenja. Evropski sud je utvrdio da je potrebno da postoje krivično-pravne mjere za direktne verbalne napade i fizičke prijetnje motivisane diskriminatorskim stavovima. Sud je zauzeo stav da su slab policijski izvještaj i odluka tužioca da ne pokrene krivični postupak ukazivali na pristrasnost protiv homoseksualaca. Podnosioci predstavke su zato bili nedovoljno zaštićeni od homofobnih napada, čime je povrijeđen član 8.	Predmet su pokrenule osobe protiv kojih je bio usmjeren govor mržnje i razmatran je po članovima 8, 11 i 14.
<i>Lilliendahl protiv Islanda</i> 12. maj 2020.	Podnosilac predstavke kažnjen je sa 800 eura za komentar koji je ostavio ispod onlajn članka o LGBTIQ+ obrazovanju koji je pratio radio-emisiju: <i>Mi slušaoci nemamo interesovanja da slušamo bilo kakva jebena objašnjenja o ovoj kynvilli (pogrдна riječ koja znači 'seksualna devijacija'). To je odvratno. Indoktrinirati djecu time kako kynvillingar ('seksualni devijanti') eđla sig (izraz koji se koristi da se opiše seksualni odnos između životinja) u krevetu. On može zato da ostane kod kuće, umjesto da uznemirava slušaoce. Kako odvratno.</i>	Iako su komentari bili puni predrasuda, nijesu imali za cilj da podstaknu nasilje ili mržnju ili da unište prava i slobode koje su zaštićene po Konvenciji, i nijesu predstavljali zloupotrebu prava po članu 17. Međutim, ovi komentari ipak su mogli biti ograničeni po čl. 10 st. 2 jer su bili „ozbiljni, teško opasni i puni predrasuda i promovisali su netoleranciju i gađenje prema homoseksualnim osobama“. Evropski sud se složio da je krivično gonjenje bilo neophodno da bi se suzbila ova vrsta predrasude, mržnje i prezira i konstatovao da je izrečena samo relativno laka novčana kazna.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10 i članu 17.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Beizaras i Levickas protiv Litvanije</i> 14. januar 2020.	Brojni komentari ostavljeni su ispod javne fotografije na Fejsbuku koja je prikazivala dvojicu muškaraca kako se ljube, uključujući i sljedeći <i>Ovi pederi su mi sjebali ručak; da je to dozvoljeno ubio bi svakog od njih; Ološ!!!! U gasnu komoru s njima; Hej, pederi – platiću vam medeni mjesec u krematorijumu.</i>	Odbijanje domaćih vlasti da krivično gone autore ovih komentara bilo je diskriminatorno i povrijedilo je član 8. Evropski sud naglasio je da su, zato što su ovi postovi lako mogli postati viralni, „čak i postavljanje jednog komentara u kome je izražena mržnja, a kamoli da te osobe treba „ubiti“, na Fejsbuk stranici podnosioca predstavke bili dovoljni da se to ozbiljno shvati“.	Predmet su pokrenule osobe protiv kojih je bio usmjeren govor mržnje i razmatran je po članovima 8 i 14.
<i>Sousa Goucha protiv Portugala</i> 22. mart 2016.	Tokom kasne večernje „talk show“ emisije na nacionalnoj televiziji, gosti su dobili pitanje <i>Ko je najbolja portugalska TV voditeljka?</i> Među imenima bio je Manuel Luis Goucha, poznati TV voditelj koji se prethodne godine javno izjasnio da je homoseksualac. On je podnio krivičnu prijavu za клевету i uvredu, ali su tužioci odbili da formiraju predmet; domaći sudovi potvrdili su odluku da se ne pokrene krivični postupak.	Evropski sud je zauzeo stav da pravo podnosioca predstavke nije bilo prekršeno pošto nije bilo namjere da se napadne reputacija podnosioca predstavke niti da se kritikuje njegova seksualna orijentacija, nije bilo namjere da se diskriminiše, TV emisija je bila satirična i razumna osoba koja je gledala emisiju, ne bi to doživjela kao napad na njegovu seksualnu orijentaciju.	Predmet je pokrenula osoba protiv koje je bio usmjeren navodni govor mržnje i razmatran je po članovima 8 i 14.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Vejdeland i drugi protiv Švedske</i> 9. februar 2012.	Podnosioci predstavke dobili su uslovne zatvorske kazne i novčano su kažnjeni sa 200 do 2.000 eura zato što su distribuirali letke u srednjoj školi na kojima je pisalo: <i>homoseksualna propaganda... društvo se promijenilo od odbacivanja homoseksualnosti i drugih seksualnih devijacija do prihvatanja te seksualne sklonosti... homoseksualnost ima moralno destruktivan efekat na.... društvo. HIV i AIDS pojavili su se rano kod homoseksualaca i njihov promiskuitetni životni stil bio je jedan od glavnih razloga za ovu kugu modernog vremena. Organizacije homoseksualnog lobija takođe pokušavaju da ublaže stav prema pedofiliji i da postave pitanje da li tu seksualnu devijaciju treba legalizovati.</i>	Podsticanje mržnje ne uključuje nužno poziv na nasilje ili druga krivična djela. Napadi na osobe koji su počinjeni tako što se one vrijeđaju, ismijavaju ili ponižavaju može legitimno biti ograničen. Diskriminacija koja se bazira na seksualnoj orijentaciji jednako je ozbiljna kao diskriminacija na osnovu „rase, porijekla ili boje“. Ti leci su ostavljeni u ormarićima mladih ljudi koji su bili u osjetljivim godinama i koje je bilo lako impresionirati. To se dogodilo u školi koju nijesu pohađao nijedan od podnosilaca predstavke i kojoj nisu imali slobodan pristup. Sud je konstatovao da podnosiocima predstavke nijesu bile izrečene zatvorske kazne, već da su bili novčano kažnjeni. Njihovo pravo na slobodu izražavanja nije bilo povrijeđeno.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10.
<i>Molnar protiv Rumunije</i> 23. oktobar 2012.	Optuženom je bila izrečena šestomjesečna zatvorska kazna (kasnije je pomilovan) zbog posjedovanja i distribuiranja postera koji su bili i rasistički i homofobični. Sadržavali su poruke: <i>Budućnost za bijelu djecu, Ukrštanje je zločin protiv rumunske nacije, Spriječite da Rumunija postane zemlja Roma, Rumunija treba djecu, a ne homoseksualce.</i>	Izjave vezane za romsku manjinu i homoseksualnu manjinu u Rumuniji imaju za cilj da podstaknu mržnju protiv tih manjina i postojala je vjerovatnoća da će ozbiljno poremetiti javni red i da će biti suprotne temeljnim vrijednostima Konvencije i demokratskog društva. One su nespojive sa demokratijom i ljudskim pravima. Po članu 17 Konvencije podnosilac predstavke ne može stoga da se pozove na zaštitu po članu 10 Konvencije.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za govor mržnje i razmatran je po članu 10 i po članu 17.

1.2.3.4. SEKSISTIČKI/MIZOGINI GOVOR MRŽNJE

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Volodina protiv Rusije (br. 2)</i> 14. septembar 2021.	Bivši partner jedne žene upotrijebio je njeno ime, lične podatke i fotografije na kojima je naga da bi napravio lažni profil na društvenim medijima, dodao je drugove iz razreda njihovog sina i njegovu nastavnicu kao prijatelje. Ona je dobila prijetnje smrću preko društvenih medija. Žalila se policiji, ali ništa nije preduzeto.	Odgovor ruskih vlasti bio je očigledno neadekvatan. Kroz propust da djeluju i propust da preduzmu mjere, oni su omogućili bivšem partneru da nastavi da prijeti, uznemirava i napada podnositeljku predstavke, čime je prekršen član 8.	Predmet je pokrenula osoba protiv koje je bio usmjeren seksistički govor i razmatran je po članu 8.
<i>Tammer protiv Estonije</i> 6. februar 2001.	Podnositelj predstavke objavio je članak u kome je govorio o supruzi ministra iz vlade kao o nekom ko je rasturio brak (<i>abielulõhkuja</i> na estonskom) i ko je neprikladna i neodgovorna majka koja je napustila svoju djecu (<i>rongaema</i> na estonskom). On je osuđen za uvredu i novčano kažnjen u iznosu ekvivalentnom desetostrukum prosječnom dnevnom prihodu.	Izjava nije služila javnom interesu, a nije se odnosila na stvar od opšteg interesa. Podnositelj predstavke mogao je da izrazi svoje negativno mišljenje bez upotrebe uvredljivog jezika.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za uvredu i razmatran je po članu 10.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana (br. 3)</i> 7. maj 2020.	Objavljen je novinski članak u kome je komentiran video-snimak koji je procurio na internet, a koji je snimljen skrivenom kamerom u spavaćoj sobi istaknute novinarkе, koji prikazuje scene seksualne prirode. U tekstu je novinarka, podnositeljka predstavke, upoređena sa porno zvijezdom i sugerisano je da novinari koji su opoziciono orijentisani treba da se uključe u seksualni čin s njom ili da su to već uradili, i dati su primjeri hipotetičkih novinskih naslova, od kojih svi na temu raznih seksualnih radnji. Tekst je uključivao izjave, <i>ako piskarala opozicionih novina imaju tako jeftine i uske misli, dajte da napravimo prostora za Khadiju Ismayilovu u njihovoj Javnoj komori i nazovemo je Porno zvijezda Ciccolina Javne komore!</i> Novinarka ih je bezuspješno tužila za uvredu.	U članku je korišćen jezik koji se mogao smatrati razvratnim. Dati su navodi i insinuacije opšte prirode, nije se izveštavalo o aktuelnim vijestima ili tekućim događajima: glavni cilj bio je da se napadne politička opozicija i opoziciono orijentisani novinari. Članak nije davao doprinos nijednom pitanju koje je bilo od legitimnog javnog interesa. Nije bilo legitimnog javnog interesa u eksploataisanju postojeće povrede privatnosti lica za svrhe zadovoljavanja znatiželje određene čitalačke publike, javno ismijavanje žrtve i nanošenje dalje štete. Čak i kada je osoba poznata opštoj javnosti, ona se može pozvati na legitimno očekivanje zaštite i poštovanje svog privatnog života. Podnositeljka predstavke nikada nije tražila da bude javno izložena u odnosu na aspekte svog privatnog i intimnog života; njena privatnost je napadnuta bez njenog znanja i protiv njene volje. Novine koje su objavile taj članak pozicionirale su se kao ozbiljne društvenopolitičke novine i same su sebe proglasile „medijskim glasilom“ vladajuće partije. Propustom da zaštite podnositeljku predstavke, domaće vlasti nijesu ispunile svoju pozitivnu obavezu da obezbijede zaštitu prava podnositeljke predstavke na poštovanje njenog privatnog života i ugleda.	Predmet je pokrenula osoba protiv koje je bio usmjeren seksistički govor i razmatran je po članu 8.

Naziv	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda Evropskog suda	Razmotreni članovi EKLJP
<i>Høiness protiv Norveške</i> 19. mart 2019.	Nakon što su novine objavile članak o zakonskom postupku vezanom za nasljedstvo postarijeg supru- ga podnositeljke predstavke, korisnici jednog inter- netskog foruma ostavljali su komentare o njoj. Oni su uključivali <i>Seksi je! Znam nekoga ko zna nekoga ko je imao sreću da je poševi; Kad bih ja trebalo da je tu- cam, morao bih imati povez na očima. Žena je prljavo ružna – izgleda kao kurva i Da li još tuca tog trønder- bjørn (nadimak)</i>. Podnositeljka predstavke žalila se Komisiji za pritužbe norveške štampe koja je utvrdila da su komentari povrijedili novinarski etički kodeks. Internetski forum se izvinio i poboljšao svoje interne procedure za uklanjanje komentara. Dalji sudski pro- ces za klevetu bio je bezuspješan.	Komentari nijesu predstavljali govor mržnje niti pod- sticanje nasilja. Prva dva komentara uklonjena su u par minuta nakon što se advokat podnositeljke predstavke žalio na njih; treći komentar je modera- tor proaktivno uklonio. Evropski sud za ljudska prava zauzeo je stav da domaći sudovi nijesu povrijedili pravo podnositeljke predstavke na poštovanje privatnog života tako što su odbili da proglase internetski forum odgovornim.	Predmet je pokrenula oso- ba protiv koje je bio usmjeren seksistički go- vor i razmatran je po članu 8.
<i>Kasy- makhunov i Saybata- lov protiv Rusije</i> 14. mart 2013.	Dva podnosioca predstavke predstavljala su vjersku i političku organizaciju koja je promovisala, između ostalog, razlike u tretmanu na osnovu pola. Na primjer, propovijedali su da žene ne mogu da imaju visokorangirane zvanične funkcije. Zbog toga i zbog drugih povreda, uključujući terorizam, oni su osuđeni na šest i sedam godina zatvora.	Politike podnosilaca predstavke se ne mogu po- miriti sa principom rodne ravnopravnosti, koji je jedan od ključnih principa koji su u osnovi Kon- vencije i cilj koji treba da postignu države članice Savjeta Evrope. To, uz promovisanje šerijatskog zakona, što su radili podnosioci predstavke, bilo je nespojivo sa demokratskim idealom koji je u osnovi čitave Konvencije.	Predmet je pokrenula osoba koja je osuđena za podsticanje terorizma i razmatran je po članu 10 i po članu 17.

1.2.4. GOVOR MRŽNJE: UPOREDNA PRAKSA

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Ujedinjeno Kraljevstvo</i> 29. septembar 2014.	Slanje poruka sa nekoliko Twitter naloga poslanici, uključujući i sljedeće: <i>Bolje pazi leđa, silovaču te u 8 i postaviti video svuda; Najbolji način za silovanje vještice jeste da pokušaš prvo da je udaviš a zatim kad se koprca za vazduh udeš; Ako ne možeš da prijetiš da ćeš silovati poznatu ličnost, čemu onda imati poznate ličnosti?; „Za njom, da jedemo meso! Čao, Twitteru je trebalo 30 minuta da me zabrani ranije. Opet sam tu da ti kažem da ću da te silujem sutra u 6; Koje su šanse da se Criado (učesnik u kampanji) i Creasi (poslanica) maze i miluju ispod jorgana i gledaju tvitove i kokodaču kao vještice (siluj me, kaže Caroline); Čuo sam na vijestima da ćeš uskoro biti silovana. Hoće li to uraditi veliki crni momak? Bježi.</i>	Oglašen krivim za slanje poruka koje su bile grubo uvredljive ili su bile nepristojnog, opscenog ili prijetjećeg karaktera i kažnjen sa 18 sedmica zatvora, i naredbom kojom se zabranjuje svaki kontakt sa poslanicom i učesnicom u kampanji za ženska prava.		seksistički
<i>Ujedinjeno Kraljevstvo</i> 2. decembar 2019.	Na rođendan Adolfa Hitlera, na zgradi velškog parlamenta i susjednoj zgradi student je sprejem ispisao grafite sa svahtikom i riječima <i>izdajice</i> . Istakao je i postere s natpisom <i>nacistička zona</i> i upozorenjem ljudima da čuvaju djecu od <i>pakijskih bandi</i> što je pogrdan naziv za ljude iz Pakistana. Na posteru je bila nacrtana i figura čovjeka koji salutira nacistički. U kući studenta su nađeni poster i sa natpisom „izbjeglice odj.... Britanijo ostani bijela“, a pretragom njegovog kompjutera su otkrivena još dva antisemitska postera kojima su Jevreji optuživani da kontrolišu <i>sistem</i> .	Učinilac je osuđen za podsticanje rasne mržnje, rasno motivisano nanošenje krivične štete i posjedovanje materijala koji podstiču na rasnu mržnju s namjerom da se pokažu i distribuiraju. Osuđen je na 16 mjeseci zatvora.		rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Holandija</i> 4. septembar 2020.	Istaknuti političar desne orijentacije pitao je publiku da li žele <i>manje Marokanaca</i> u svom gradu i u zemlji i zatim je obećao da će se oni <i>pobrinuti za to</i> .	Rasna diskriminacija uključuje diskriminaciju po osnovu nacionalnog porijekla. Optuženi, istaknuti političar, namjerno je pomenuo „sve Marokance“. Kao političar, on ima dužnost da ne daje izjave koje su protivne osnovnim principima demokratije, kao što je zabrana demokratije. Način na koji je on dao svoju izjavu bio je uvredljiv za sve Marokance. Optuženi je proglašen krivim za uvredu grupe; nije izrečena kazna (kriivična osuđujuća presuda smatrala su se dovoljnom).	Član 10	rasistički
<i>Holandija</i> 4. januar 2019.	Distribucija letka na kome se navodi da prema hrišćanskoj, jevrejskoj i islamskoj vjeri homoseksualnost jeste zabranjena, pominje se homoseksualnost kao nešto što je <i>protivprirodno</i> , <i>odvratno</i> , <i>sramotno</i> , tvrdi se da 29% djece homoseksualnih roditelja imaju 50% veću vjerovatnoću da pate od depresije; da je stopa samoubistava među homoseksualcima dvostruko viša nego među drugima; i pozivaju se svi muslimani, hrišćani i Jevreji da preuzmu moralnu odgovornost za tu djecu i ujedine se zbog budućih generacija.	Ove izjave ne doprinose debati o pitanju od javnog interesa. Posebno je izuzetno teška izjava kojom se homoseksualne osobe dovode u u vezu sa zlostavljanjem djece. Izjave su protiv društvenih vrijednosti; svako, bez obzira na seksualnu orijentaciju, mora da uživa svoja prava jednako i da bude u mogućnosti da se osjeća bezbjedno u društvu. Dozvoljena je vjerska debata o homoseksualnosti, ali ona ne treba da sadrži neistine niti da se vodi uvredljivim izrazima. Optuženi je kažnjen sa 500 eura.	Član 10	homofobni

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Moldavija</i> 20. avgust 2015.	Gradonačelnik Kišinjeva je rekao o svojoj političkoj protivnici tokom jedne izborne kampanje da politika nije za „ <i>starije žene</i> “ i kritikovao je njene partijske drugove što se „ <i>kriju iza njene suknje, a bio bi muški posao da se kandiduju za gradonačelnika</i> “.	Savjet za sprečavanje i ukidanje diskriminacije i obezbjeđivanje jednakosti odlučio je da ta izjava predstavlja podsticanje na diskriminaciju, na osnovu pola i starosti, i naložio mu da se javno izvini, koristeći isti medij koji je ranije upotrijebio za svoj diskriminatorni govor.		seksistički
<i>Holandija</i> 15. februar 2018.	Devetnaest muškaraca krivično je gonjeno za postavljanje poruka na Fejsbuku o političarki, uključujući i poruku da se takvih ljudi treba riješiti; <i>crni Petar bolje izgleda nego ta tri majmuna; ubijte tu kučku; od...ite nazad u džunglu; idi i sjedni na svoje kokosovo drvo; navuci kesu na glavu i uguši se; idi u Tursku sa svojim političkim prijateljima.</i>	Od 19 optuženih, trojica su dobila kazne rada u javnom interesu, a 16 je novčano kažnjeno sa 150 do 450 eura. Po žalbi u jednom od predmeta, sud je naglasio da čak i ako se optuženi ne slažu sa političkim idejama, to im ne dozvoljava da postavljaju na Fejsbuku poruke kao što su te koje su postavljali. Kada su onlajn, ljudi izgleda osjećaju slobodu da kažu što žele, ali sloboda izražavanja nije neograničena.	Član 10	seksistički/ rasistički
<i>Holandija</i> 18. maj 2017.	Okrivljeni je postavio video montažu na Fejsbuku koja prikazuje vješanje osobe okružene pripadnicima Kju-kluks klana; lice političarke je nalijepljeno na osobu koja je obješena.	Sloboda izražavanja je temeljni element demokratije, i kada se odnosi na izjave koje su šokantne. Ali ona nije neograničena: ona može da se ograniči da bi se zaštitila prava drugih kao i da se ukine diskriminacija. Video koji je postavljen ne doprinosi debati o pitanju od javnog interesa. On je diskriminatorski i uvredljiv na osnovu rase političarke. Izgleda da ljudi misle da je sloboda izražavanja neograničena kada su onlajn, a to nije tako. Optuženi je osuđen na 80 sati rada u javnom interesu.	Član 10	seksistički/ rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Holandija</i> 15. februar 2018.	Objavljene su Fejsbuk poruke koje se odnose na jednu političarku i u kojima se navodi, <i>dobro tužioci dođite i uhvatite me sylvana je medijska kurva koja želi da je jebe DENK (politička partija) i stadion pun Crnih Petara; i samo odjebi ti usrana kurvo.</i>	Ove izjave ne doprinose debati o pitanju od javnog interesa. Korisnici društvenih medija slijepi su za posljedice onoga što kažu. Ova presuda ima za cilj da postavi primjer i da jasno kaže da postoje ograničenja toga što se može govoriti onlajn. Optuženi je kažnjen sa 250 eura.	Član 10	seksistički
<i>Holandija</i> 15. februar 2018.	Objavljene su Fejsbuk poruke koje su govorile o jednoj političarki i navodile: <i>idi i žali se na mene policiji, plači glupa plačkava pizdo sylvana simons odjebi iz holandije navuci plastičnu kesu na svoju trulu glavu i uguši se!!.</i>	Ove izjave su bile pune mržnje i uvredljive i nijesu doprinijele debati o pitanju od javnog interesa. Korisnici društvenih medija slijepi su za posljedice onoga što kažu. Ova presuda ima za cilj da postavi primjer i da jasno kaže da postoje ograničenja toga što se može govoriti onlajn. Optuženi je kažnjen sa 250 eura.	Član 10	seksistički
<i>Holandija</i> 21. februar 2017.	Rep video na Jutjub kanalu sadržavao je stih <i>Ne rukujem se sa gejevima i mrzim jebene Jevreje više nego što mrzim naciste.</i>	Iako reperi imaju slobodu umjetničkog izražavanja, to im ne daje za pravo da vrijeđaju i diskriminišu na osnovu rase ili seksualne orijentacije. Uvrede ne služe ni umjetničkoj ni društvenoj funkciji. Povezivanje jevrejskog naroda sa nacistima odnosi se na Holokaust, i korišćenje izraza „jebeni“ u vezi s Jevrejima je nepotrebno uvredljivo. Optuženi je kažnjen sa 1.500 eura, od kojih 500 eura uslovno.	Član 10	homofobni i rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Francuska</i> 17. januar 2022.	Političar je naveo u intervjuu o djeci koja dolaze kao izbjeglice bez pratnje: <i>Nema razloga da oni budu ovdje, oni su lopovi, oni su ubice, oni su silovatelji, to su oni, njih treba vratiti.</i>	Novčano je kažnjen sa 10.000 eura za podsticanje rasne mržnje.		ksenofobni
<i>Francuska</i> 3. jun 2008.	Kritikujući ritualno klanje životinja u islamskoj kulturi, filmska zvijezda koja je postala aktivista za prava životinja rekla je: <i>Dosta mi je da me vuče za nos cijela ova populacija koja nas uništava (i) uništava našu zemlju namećući svoje načine.</i>	Ova aktivistkinja je imala četiri ranije osuđujuće presude za izricanje sličnih komentara, napad na „islamizaciju“ Francuske, pozivanje na zaustavljanje izgradnje džamija i opisivanje muslimana kao „osvajača“. Smatrajući da ovi komentari podstiču na mržnju protiv muslimana, sudija je izrekao novčanu kaznu od 15.000 eura.		po osnovu vjeroispovijesti
<i>Belgija</i> 7. jun 2017.	Komičar je dao sljedeću izjavu tokom programa: <i>Hitler je bio simpatičan lik koji je mislio dobro; bilo bi bolje da ljudi sa Daunovim sindromom ne žive; ko je ikada vidio planove za gasne komore (Aušvica)</i> (implicirajući da nijesu postojale ili da nijesu planirane).	Kažnjen je sa dva mjeseca zatvora i novčano kažnjen sa 9.000 eura za podsticanje mržnje i distribuiranje diskriminatornih, negirajućih i antisemitističkih izjava.	Član 10	rasistički i protiv osoba sa invaliditetom
<i>Italja</i> 29. april 2016.	Tokom televizijske emisije, političar je pomenio Rome kao <i>talog društva</i> četiri puta i odbio da se izvini.	Tu izjavu nije pokrivao parlamentarni imunitet. Sud je smatrao da je bila visoko uvredljiva i štetna za dostojanstvo onih na koje se odnosila, i da, bez sumnje, ima diskriminatornu vrijednost, i izrekao je novčanu kaznu od 12.000 eura.		rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Njemačka</i> 16. jun 2016.	Lider izrazito desničarske političke partije postavio je komentare na Fejsbuk opisujući izbjeglice, uglavnom muslimane kao <i>stoku, glib i ološ</i> .	Političar je proglašen krivim za uvredu dostojanstva izbjeglica s malicioznom namjerom i podsticanje mržnje protiv njih i novčano je kažnjen sa 9.600 eura.		po osnovu vjeroispovijesti
<i>Rumunija</i> 22. januar 2020.	Lokalni gradonačelnik naveo je da ljudi iz romske zajednice treba samo da imaju dozvolu da imaju djecu ako ispunjavaju sljedeće uslove: „dokaz da imaju posao i stabilan dom; prihvatljiv finansijski izvještaj; minimalni nivo obrazovanja po zakonu; minimalnu starost u kojoj odrasla osoba može postati roditelj... (kada) par koji ne ispunjava ove uslove hoće da ima dijete, ja mislim da država mora da preuzme dijete... (finansijski benefit) dječjeg dodatka ne treba više davati... u Rumuniji ima mnogo porodica koje su u teškom položaju... koje dobijaju djecu sa jednim ciljem: da dobiju izvor prihoda“. U kasnijem intervjuu je rekao <i>Mi imamo najveći broj Cigana u zemlji (...) Cigani su ozbiljan problem Rumunije, a pretvaramo se da to ne vidimo?!</i>	Debate o sistemu socijalnih davanja i zaštiti djece su dobrodošle i potrebne, ali ove debate ne mogu da se pretvore u političke poruke kojima se promoviše mržnja protiv određenih kategorija ljudi ili koje ograničavaju pravo na intimni, porodični i privatni život. Nezamislivo je da u demokratskoj državi treba tražiti saglasnost vlasti da bi se začelo dijete. Ovi komentari su ekstremno rasistički. Postoji potreba za ozbiljnom analizom kako sadašnja situacija može da se poboljša, ali nije vjerovatno da će ove izjave doprinijeti konstruktivnoj javnoj debati, generisati napredak, već da će umjesto toga širiti, promovisati ili opravdavati mržnju, diskriminaciju ili neprijateljstvo. Govor mržnje je opasan jer doprinosi sve netolerantnijoj klimi prema određenim grupama. Nacionalni savjet za borbu protiv diskriminacije izrekao je novčanu kaznu od 10.000 leja (2.100 eura).		rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Austrija</i> 30. jul 2014.	Sedam muškaraca postavilo je komentare o grupi Roma na Fejsbuk grupi, pozivajući da se na njihov kamp baci Molotovljev koktel, navodeći da <i>taj prljavi ološ treba istrijebiti</i> i da ono što je potrebno jeste <i>konačno rješenje</i> .	Proglašeni su krivima za podsticanje mržnje i podsticanje na krivična djela i izrečene su im uslovne zatvorske kazne od tri do četiri mjeseca.		rasistički
<i>Ujedinjeno Kraljevstvo</i> 10. februar 2012.	Tri muškarca su dijelila su letke zagovarajući ponovno uvođenje smrtno kazne za homoseksualnost, kao što je bio slučaj u zakonodavstvu prije 21. vijeka i sugerišući načine na koje bi ta kazna mogla da se izvršava.	Njih trojica su osuđeni zbog namjere da raspiruju mržnju. Glavni organizator bio je kažnjen sa dvije godine zatvora, a druga dvojica svaki na po petnaest mjeseci.		homofobni
<i>Norveška</i> 4. maj 2016.	Čovjek je ostavio sljedeći komentar na Fejsbuk profilu poznate pjevačice, spisateljice i novinarko mješovitog afričko-norveškog naslijeđa, koja je nosila dijete bivšeg ministra: <i>Čestitke, uspjela si da preko kreveta osiguraš način da dobiješ dozvolu da trajno ostaneš u zemlji. Zašto ne povedeš svoju porodicu sa sobom i preseliš se nazad u Afriku? Zašto ne možeš da pokažeš taj minimum poštovanja pošto tamo odakle dolaziš nema rata. Ti nepristojna odvratna polumajmunice. Odlazi iz ove zemlje. Prokleti crnjo.</i>	Riječi <i>nepristojna odvratna polumajmunice i prokleti crnjo</i> ne zaslužuju zaštitu prava na slobodu izražavanja. Djela govora mržnje na društvenim medijima imaju naročito štetan potencijal zbog kapaciteta da dopru do velikog broja ljudi. Obično bi se izrekla uslovna zatvorska kazna, ali pošto je ovaj čovjek takođe imao u svom posjedu marihuanu, osuđen je na trideset dana zatvora.		rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
Italija 23. februar 2020.	Fejsbuk je uklonio profile korisnika povezanih sa ekstremističkom desničarskom političkom partijom Forza Nuova. Fejsbuk je klasifikovao Forza Nuova kao „organizaciju mržnje“ nakon što je identifikovao postove koji su bili otvoreno fašistički, rasistički i koji su podsticali na nasilje. Primjeri su uključivali traženje isključivanja Roma iz socijalnih službi, sliku koja je prikazivala Koloseum i riječi <i>Musolini za hiljadu godina</i> , i crtež žene koju jure tri muškarca i rečenicu <i>RAPEUFEEES NISU DOBRODOŠLE</i> (rapeufees – kombinacija riječi <i>rape</i> = silovanje, <i>refugees</i> = izbjeglice). Na jednom od ličnih naloga koji je uklonjen stajao je post <i>Živio fašizam. Benito Musolini je naša sadašnjost</i> . Korisnici su se žalili sudu tražeći da im se ponovo postave njihovi profili.	Sud je presudio da je legitimno i neophodno u demokratskom društvu ka- njavati govor mržnje koji ograničava slo- bodu i jednakost. Takođe je konstatovao da podsticanje na akte nasilja nije neo- phodno da bi se govor klasifikovao kao govor mržnje, jer sve što je potrebno jeste izražavanje rasističkih ili diskri- minatornih ideja. Odluka Fejsbuka je bila opravdana jer je Forza Nuova bila klasifikovana kao „organizacija mržnje“. Korisnici su prekršili pravila da „simboli koji predstavljaju organizacije mržnje ne mogu da se dijele na platformi bez kon- teksta koji osuđuje ili neutralno disku- tuje o tom sadržaju“; sadržaj koji hvali or- ganizacije mržnje ili „bilo koje akte koje oni počinu“ nije dozvoljena na platformi; i „koordinacija podrške za organizacije mržnje nije dozvoljena na platformi“. Pozivajući se na Etički kodeks Evropske unije o suzbijanju nezakonitog govora mržnje onlajn, Sud je zauzeo stav da je Fejsbuk imao i pravo i dužnost da ukloni ove korisničke profile.	Član 10	rasistički

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Hrvatska</i> 23. oktobar 2020.	Medicinski tehničar M. S., porijeklom iz Jordana, zaposlen u Zavodu za hitnu medicinu pomoć u Zagrebu, u decembru 2011. u svom radnom ormariću našao je poruke: Smrdljivi Arapine, uzimaš našoj djeci kruh iz usta. Istrijebit ćemo vas sve. Nestani iz ove kuće ili ćeš požaliti. „Smrdljivi Arapine, nestani iz ove kuće ili će te progutati noć“. Poruke su bile popraćene crtežima – na jednom listu bila su nacrtana vješala, a na drugome nož, a ispod crteža poruka „Biraj“. Iako je zatražio od poslodavca da ga zaštiti i osigura na radnom mjestu, nije naišao na razumijevanje, nakon čega je podnio tužbu. Poslije podizanja tužbe u radnom ormariću pronašao je poruku sadržine: „Smrdljivi Arape, bliži ti se kraj. Tada je pokrenuo i drugi postupak protiv poslodavca“.	Opštinski radni sud u Zagrebu utvrdio je da zagrebački Zavod za hitnu medicinu i Grad Zagreb nijesu M. S. zaštitili od diskriminacije i dosudio mu je odštetu od 50.000 kuna, uvećanu za zatezne kamate, kao i razliku plate koja mu je umanjena zbog bolovanja u iznosu od 136.699 kuna, takođe uvećanu za zatezne kamate, a poslodavac je uz to morao platiti i 57.512 kuna sudskih troškova. U julu 2012. godine je pokrenuo drugu parnicu protiv poslodavca zbog ponovljenih prijetnji. Ustavni sud je 2020. odlučio i da mu država mora isplatiti 17.600 kuna odštete jer mu je Opštinski radni sud u Zagrebu u parnici pokrenutoj zbog rasne i vjerske diskriminacije koju je trpio na radnom mjestu, povrijedio ustavno pravo na suđenje u razumnom roku.		rasna diskriminacija

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Hrvatska</i> 30. januar 2020.	V. B. je na svom profilu na Instagramu objavio poruku: „ <i>Pola 9 glavni, imigranti se rješavaju kod oce nek dode</i> “, a potom i poruku: „ <i>Prebacujemo za sutra, dolazi više ljudi, od 9 navečer se okupljamo, kip kod glavnog, bez bježanja, i svi furajte noževe</i> “.	Općinski kazneni sud u Zagrebu osudio je V.B. zbog izvršenja krivičnog djela javno poticanje na nasilje i mržnju iz čl. 325 st. 1 KZRH uslovno na kaznu zatvora od 6 mjeseci, koja neće biti izvršena ako optuženi u roku od dvije godine ne izvrši novo krivično djelo (presuda br. K-181/20-2). Sud je kao olakšavajuće okolnosti našao da je osuđenik mlađe životne dobi, da je izvršenje priznao, da je u momentu objave bio u alkoholisanom stanju i da ranije nije kažnjavao. Naglasio je da smatra da će ovom kaznom uticati i na počinioca i na ostale potencijalne počinioce da ne čine ovakva krivična djela. (Slučaj preuzet iz teksta Marine Turković, „Govor mržnje na društvenim mrežama kroz sudsku praksu“: https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/44756)		rasizam
<i>Hrvatska</i> 17. avgust 2021.	L.T. je na internet portalu N. preko svog profila na Fejsbuku komentarisao članak o saobraćajnoj nesreći u kojoj je vozač, sin policijskog službenika, usmrtio drugu osobu: „ <i>Mala retardirana kurva sa nekoliko retardiranih kromanjonaca nam hara po cestama i ubija ljude... Problem je što ovog ima u svakom mistu u ovoj usranoj i kiwi državi...sve ih treba pokopati ka zečeve i njih i roditelje i to javno za primjer ostalima, a te pase pandure čija djeca to najviše rade, e njih posebno</i> “.	Općinski sud u Zadru je L. T. uslovno osudio zbog izvršenja krivičnog djela javno podsticanje na nasilje i mržnju iz čl. 325 st. 1 KZRH na kaznu zatvora od šest mjeseci, koja se neće izvršiti ako okrivljeni u tom roku ne počini novo krivično djelo, kao i obavezu uplate novčanog iznosa od 500 kn na ime troškova postupka. (Slučaj preuzet iz teksta Marine Turković, „Govor mržnje na društvenim mrežama kroz sudsku praksu“: https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/44756)		drugo lično svojstvo

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
Hrvatska 31. jul 2020.	D. K. je na svom profilu na Fejsbuku objavio fotografiju kolone ljudi preuzetu s Jutjuba na kojoj su snimljeni državljani Republike Hrvatske srpske nacionalnosti kako tokom vojne akcije Oluja napuštaju Hrvatsku i napisao: <i>Prljavi policajci koji rade u policijskoj postaji B. vratili su u B. oko 3.000 aboliranih četnika i četnikuša, a nasuprot toj činjenici, policijskom brutalnošću potjerali su oko 3.000 Hrvata i Hrvatica i to je istina koju policijska banda iz B. želi sakriti!!! Zašto Hrvatska policija u B. neće javno da objavi popis aboliranih četnika i četnikuša da hrvatska javnost vidi o kome se radi!??, abolirani četnici i četnikuše u hrvatskom B. prioriteto i ekspresno su im rješavana stambena pitanja...</i>	Općinski sud u Zadru utvrdio je da je D. K. javno podsticao i javnosti učinio dostupnim slike i druge materijale kojima poziva na nasilje i mržnju usmjerenu prema grupi ljudi zbog njihove vjerske i nacionalne pripadnosti i time počinio krivično djelo javno podsticanje na nasilje i mržnju iz čl. 325 st. 1 KZRH. Sud je počinioca uslovno osudio na kaznu zatvora u trajanju od osam mjeseci, koja se neće izvršiti ako počinitelj ne učini novo krivično djelo u roku od četiri godine. Okrivljeni, kod koga je vještak utvrdio da pati od psihičkog poremećaja i ima trajne promjene ličnosti nakon katastrofalnih događaja, priznao je krivicu. Sud je kao olašavajuće oklonosti uzeo njegovo držanje pred sudom i priznanje djela. (Slučaj preuzet iz teksta Marine Turković, „Govor mržnje na društvenim mrežama kroz sudsku praksu“: https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/44756)		vjerska i nacionalna pripadnost

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Hrvatska</i> februar 2021.	Navijači Bad Blue Boys su se 11.6.2020. godine po dogovoru okupili na zagrebačkoj Kustošiji i mahali bakljama, skandirali: „Ubij Srbina! noseći transparent J***t ćemo srpske žene i djecu“.	Opštinski kazneni sud u Zagrebu je u februaru 2021. godine proglasio krivim pet navijača uzrasta od 20 do 22 godine za javno podsticanje na mržnju i nasilje iz čl. 325 st 1. KZ HR. Četvorica su osuđeni na po šest mjeseci zatvora uslovno, a u kaznu im je uračunato vrijeme provedeno u pritvoru s rokom provjeravanja od dvije godine. Jedan je osuđen na pet mjeseci zatvora, ali mu je kazna zamijenjena društvenokorisnim radom u trajanju od 450 sati. Obavezani su da plate i 500 kuna sudskih troškova. Okrivljeni su priznali krivicu i pokajali se. U odbranama su istakli da su volontirali nakon zemljotresa u Zagrebu i na području Banije i pomagali sugrađanima srpske nacionalnosti, pa je to sud uzeo kao olakšavajuću okolnost.		nacionalnost
<i>Hrvatska</i> 29. maj 2019.	Kukasti krst (svastika) od 14 metara ucrtan je dejstvom hemikalija na travu fudbalskog terena stadiona Poljud u Splitu prije međunarodnog meča između Hrvatske i Italije u junu 2015. godine, a uočen je tek tokom prvog poluvremena utakmice, kada su ga primijetili italijanski novinari.	Prekršajni sud u Splitu, skoro tri godine nakon spornog događaja, 8. 3. 2018, izrekao je novčanu kaznu u iznosu od 6.700 eura Hrvatskom nogometnom savezu (HNS) i 670 eura izvršnom direktoru Damiru Vrbanoviću zbog nepreduzimanja mjera pregleda sportskog objekta i travnjaka i utvrdio kršenje čl. 19 Zakona o sprečavanju nereda na sportskim takmičenjima. Iako su sigurnosnim kamerama snimljene maskirane osobe koje ulaze na stadion i crtaju svastiku, počinioci nikada nijesu pronađeni. Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske je 29. 5. 2019. ukinuo presudu Prekršajnog suda u Splitu, a onda je nastupila zastarjelost. Zanimljivo je da je UEFA (Union of European Football Associations) 2015. godine HNS promptno kaznila sa 100.000 eura zbog ovog incidenta, kao i oduzimanjem jednog boda i zabranom igranja pred publikom naredne dvije utakmice.		promocija nacizma

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Srbija</i> 20. decembar 2018.	D. J. V., urednik lista <i>Informer</i> , objavio je 2017. godine tekst „Fašisti napadaju“ sa fotografijom aktivista NVO Incijativa za ljudska prava, među kojima i A. M., pošto su oni, na javnoj tribini, na kojoj je govorio osuđeni ratni zločinac Veselin Šljivančanin, razvukli transparent „Ratni zločinci da začute da bi se progovorilo o žrtvama“ i duvali u pištaljke. Nadnaslov je bio „Počinje specijalni rat“.	Pravosnažnom presudom Višeg suda u Beogradu (Pz. Br. 336/18), utvrđeno je da je drugotuženi urednik <i>Informer</i> a, povrijedio pravo na zabranu govora mržnje, i obavezan je, zajedno sa osnivačem <i>Informer</i> a, da plati naknadu nematerijalne štete od 100.000 dinara zbog govora mržnje iz čl. 102 Zakona o javnom informisanju i medijima i povrede ugleda i časti A.M, na osnovu čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima, kao i 71.000 dinara na ime troškova parničnog postupka. Sud je istakao da tekst <i>Informer</i> a predstavlja govor mržnje, ne samo prema A.M. već i organizaciji Inicijativa mladih za ljudska prava i svim njenim članovima, naročito onima koji su bili na tribini; da se termin <i>Šiptar</i> smatra politički nekorektnim i uvredljivim sadržajem u srpskom jeziku za pripadnike albanske nacionalnosti koji žive na Kosovu i Metohiji, te da upotreba termina <i>Šiptari</i> , <i>soroševsko-šiptarska organizacija</i> i <i>specijalni rat</i> predstavlja govor mržnje i prekršaj obaveze novinara da neguje kulturu etike i javne riječi.		pripadnost NVO, nacionalnost

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Srbija</i> 2012.	<i>Press online je 2009. godine dozvolio objavljivanje sljedećih komentara čitalaca ispod teksta „Biću gej ikona“: „...i nikada baš nikada neću razumeti ove izopačene ljude; Moramo im stati na put, to je bolest i to treba lečiti..., ovakvi treba da se zatvore u geto...; Druže Tito vrati se da postreljaš svu ovu gamad!!! Druže Tito postreljaj sav ovaj nemoral!!!!; Nego brate da mi to koljemo. ionako će pričati da smo ih klali; Jadničak, bolestan je skroz..., ali treba ga odmah staviti u izolaciju!!!!; Mislim da ljudi poput ovog gej subjekta ne bi trebalo da dobijaju toliku minutažu na televiziji, ma ne bi trebalo da žive; Čekamo vas, biće svega..., znači, biće batina...”</i>	Viši sud u Beogradu je donio pravosnažnu presudu kojom je usvojio tužbu NVO Gej strejt alijansa (GSA) protiv lista <i>Press</i> , a zbog govora mržnje zabranjenog čl. 11 Zakona o zabrani diskriminacije i čl. 38 Zakona o javnom informisanju Republike Srbije. Sud je ocijenio da komentari podstiču mržnju i nasilje prema pripadnicima LGBTIQ+ populacije i njihovu diskriminaciju, i predstavljaju govor mržnje. Ovo je bila prva presuda u Srbiji za govor mržnje protiv LGBTIQ+ populacije i jedna od prvih presuda na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije. Sud je izrekao i privremenu mjeru u skladu sa članom 44 Zakona o zabrani diskriminacije RS, kojom je zabranio objavljivanje navedenih komentara na sajtu <i>Press-a</i> . Takođe, <i>Press</i> je obavezan „da o svom trošku objavi ovu presudu u cjelosti, bez ikakvog komentara i bez odlaganja“.		homofobni

Država	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotren član EKLJP	Vrsta govora mržnje
<i>Kosovo</i> 24. avgust 2021.	Poslanik Srpske stranke na Kosovu I. T. je u Zvečanu na obilježavanju 20. godišnjice bombardovanja tadašnje SR Jugoslavije rekao: „Povod za agresiju na našu zemlju bila je takozvana humanitarna katastrofa na Kosovu i Metohiji, izmišljeni Račak... a upravo su albanski teroristi, koji su sve to izmislili, činili najveće zločine na Kosovu i Metohiji. Oni (kosovski Albanci) činili su zločine i pre NATO agresije, ubijajući dobre srpske domaćine i policajce na svom radnom mestu“.	Poslanik I. T. je zbog pomenute izjave, kojom je tvrdio da je masakr nad albanskim stanovništvom u selu Račak izmišljen, pravosnažno osuđen 2021. godine na dvije godine zatvora zbog namjernog javnog podsticanja etničke, rasne ili vjerske netrpeljivosti, zloupotrebom položaja, što predstavlja kvalifikovani oblik djela iz čl. 147 st. 2, Izazivanje razdora i netrpeljivosti, Krivičnog zakona Kosova.		nacionalnost, negiranje ratnih zločina
Kosovo <i>Osnovni sud u Prištini</i> 21. jul 2021.	Crnogorski državljani R. J. vikao je 28. juna na Gazimestanu: „Ubij Šiptara, Kosovo ćemo oprati krvlju, Kosovo je Srbija. Srpska pravoslavna crkva (SPC), Srbi sa Kosova i iz regiona, na Gazimestanu svake godine obilježavaju 28. jun, praznik Vidovdan, kao pomen na stradanje Srba u bici protiv turske vojske 1389. godine“.	R. J. je osuđen na novčanu kaznu od 6.700 eura kao i zabranu ulaska na teritoriju Kosova u periodu od pet godina, zbog krivičnog djela izazivanja nacionalne i vjerske mržnje i netrpeljivosti.		nacionalnost

2.

Bosna i Hercegovina

2.1. GOVOR MRŽNJE BOSNA I HERCEGOVINA

2.1.1. KRIVIČNI ZAKONI I PRIMJENA

Krivična djela koja ulaze u teorijski okvir govora mržnje regulisana su u Bosni i Hercegovini (BiH) u četiri krivična zakona.⁵⁹ Sadržaj pravnog uređenja prilično je jednoobrazan: „Kazniće se svako ko javno podstiče ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netoleranciju između konstitutivnih naroda i drugih naroda, ili bilo koga drugog ko živi i boravi u BiH“. Pored ovog, Krivični zakon Federacije BiH (čl. 363 st. 2) i Krivični zakon Brčko distrikta BiH (čl. 357 st. 2) predviđaju krivično djelo ugrožavanje javnog reda putem radio ili televizijske stanice na način da se, grubo kršeći standarde profesionalnog ponašanja medija i novinara, koristi huškački govor ili govor mržnje ili govor koji očito poziva ili potiče na nasilje, narodnosne ili etničke sukobe i time dovede do ugrožavanja javnog reda ili mira.

Slično Krivičnom zakoniku Crne Gore (KZCG), Krivični zakon BiH u članu 145: „Povreda ravnopravnosti čovjeka i građanina“, uređuje zabranu službenim ili odgovornim licima u institucijama BiH da na osnovu razlike u rasi, boji kože, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti, političkom ili drugom uvjerenju, polu, seksualnom opredjeljenju, jeziku, obrazovanju, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu, uskrate ili ograniče građanska prava. Iako državni Krivični zakon ovu zabranu

59 Krivični zakonik BiH, čl. 145a, st. 1, Krivični zakonik Brčko distrikta BiH, čl. 160, st. 1, Krivični zakonik Republike Srpske, čl. 294a, st. 1; Krivični zakonik Federacije BiH, čl. 163, st. 1.

propisuje izričito samo za službena ili odgovorna lica u institucijama države, entitetski krivični zakoni (FBiH čl. 177 st. 1 i 2, RS čl. 193 st. 1–3) koriste širu zabranu, kao crnogorski KZ, za sva lica, dok je za službena lica propisana stroža kazna. Krivični zakonik RS ima širu listu osnova i uključuje pol, rod ili rodni identitet i seksualno opredjeljenje, dok se Krivični zakon FBiH zadržava na polu i polnoj sklonosti.

Prema analizi sudske prakse iz 2019. godine,⁶⁰ sva praksa procesuiranja slučajeva govora mržnje u BiH, od 2004. godine do aprila 2019. godine, odnosi se samo na krivično djelo podsticanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netolerancije. Prema podacima Tužilaštva BiH, u periodu 2020–2021, za krivična djela iz čl. 145a KZBiH, izrečene su presude u dva predmeta u odnosu na četiri osobe. U istom periodu podignute su dvije optužnice, te izrečene četiri naredbe o neprovođenju istrage. Na nižim sudovima, registrovana je jedna osuđujuća presuda za krivično djelo iz čl. 163 st. 1 KZF BiH. Zaključene su dvije nagodbe o priznanju krivice za krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje u predmetima Tužilaštva BiH i Tužilaštva Hercegovačko-Neretvanskog kantona. Samo 14 osoba je proglašeno krivim za ovo krivično djelo u periodu 2004–2021. U tabelarnom pregledu u nastavku uključeni su odabrani predmeti dobre prakse sa pravosnažnom osuđujućom presudom.

Istraživanja su pokazala da se međunarodni standardi za suzbijanje govora mržnje (prvenstveno čl. 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima) primjenjuju u sudskoj praksi u BiH. To je npr. slučaj sa tumačenjem sudova da izjave koje nijesu napravljene da podstaknu druge na mržnju ne bi trebalo da budu kvalifikovane kao govor mržnje. U tom smislu je zanimljiva presuda Ustavnog suda BiH br. AP 3430/16, u kojoj je utvrđeno da „Ustavni sud smatra da... apelant nije imao namjeru da učestvuje u ili

60 Ferhatović, A., Trlin, D. (2019.), „Krivičnopravni aspekt govora mržnje kao zloupotreba prava na slobodu izražavanja“, Pregled, časopis za društvena pitanja, god. LX, br. 2, maj-avgust 2019.

doprinese nekoj javnoj debati koja se ticala bilo kakve rasprave o vjerskim pitanjima ili drugim pitanjima od javnog interesa, u smislu člana 10. Evropske konvencije. Dakle, u takvoj situaciji diskreciona ocjena koja je ostavljena domaćim vlastima, odnosno sudovima u konkretnom slučaju šira je...". Da li određena radnja ima taj kapacitet određuje se u odnosu na **njen sadržaj i značaj, kontekst, status počinioca i pitanja kome je i zašto govor upućen**. Kao jedan od elemenata testa postojanja govora mržnje koji prerasta u krivično djelo podsticanja ili raspirivanja mržnje, nesloge i netolerancije, jeste kontekst u kome je predmetni govor napravljen, tj. da li postoji vjerovatnoća štetnih posljedica. Sud je u analiziranoj praksi razmatrao **da li su izjave optuženog mogle imati posljedica u praksi u svakom pojedinačnom slučaju i kontekstu**.

2.1.2. ZABRANA NEGIRANJA I ODOBRAVANJA PRESUĐENIH RATNIH ZLOČINA

Važan reper za pravno uređenje govora mržnje u BiH bile su izmjene i dopune Krivičnog zakona BiH i uvođenje inkriminisanja negiranja i odobravanja presuđenih ratnih zločina. U julu 2021. godine, Kancelarija Visokog predstavnika u BiH Odlukom o donošenju Zakona o izmjenama i dopunama KZ BiH, u član 145a uvela je **zabranu javnog odobravanja, negiranja, grubog umanjivanja, pokušaja opravdavanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina (stav 3)**. Od stupanja na snagu ovih izmjena i dopuna 28. jula 2021, **na teritoriji cijele države više nije dozvoljeno negirati, opravdavati ili umanjivati ratni zločin o kome je presuđeno putem usvajanja pravosnažne presude Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u BiH, ako to može podstaći nasilje ili mržnju protiv bilo koje etničke ili nacionalne grupe ili pojedinca koji pripada takvim grupama**. Prema modelu Okvirne odluke Savjeta EU 2008/913/JHA o

krivično-pravnom suzbijanju određenih oblika i izražavanja rasizma i ksenofobije, nijesu kažnjivi svi pokušaji javnog tolerisanja, negiranja, grube trivijalizacije ili pokušaji da se opravdaju takvi zločini, već **samo oni postupci koji mogu podstaći nasilje ili mržnju**. Ovakvo rješenje takođe je sadržano u KZCG, s posebnim naglaskom na vrstu radnji koje su zabranjene (odobravanje, poricanje, umanjivanje), te kojih zločina (genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti utvrđenih pravosnažnim presudama međunarodnih i domaćih sudova).

Razlika, međutim, između ova dva zakona vidljiva je u propisivanju naročite odgovornosti u slučaju zvaničnika, lica odgovornih ili zaposlenih u institucijama vlasti ili bilo kojim organima koji se finansiraju iz javnog budžeta, u slučaju kojih zakon u BiH predviđa strožu kaznu za krivično djelo negiranja, umanjivanja i opravdavanja (zatvorska kazna od najmanje 3 godine). KZCG pak normira zloupotrebu položaja ili ako je usljed tih djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica, zapriječenom kaznom od dvije do deset godina. U slučaju da je djelo iz stava 3 KZBiH počinjeno na način kojim se može poremetiti javni red i mir ili je prijetelo, zlostavljajuće ili uvredljivo, počinilac će se kazniti kaznom od najmanje tri godine. Posmatrajući minimalne zaprijećene kazne, zakonodavac BiH uspostavio je nešto viši prag. U Odluci o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Visoki predstavnik prepoznao je i inkriminisao još jednu izuzetno štetnu praksu: glorifikovanje osoba koje su pravosnažnim sudskim presudama osuđene za genocid, zločine protiv čovječnosti ili ratne zločine precizno definišući radnje veličanja (st. 145a 6 čl.) koje uključuju dodjelu priznanja, nagrade, spomenice, bilo kakvog podsjetnika ili privilegije ili sl. licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili imenovanje javnog objekta kao što je ulica, trg, park, most, institucija, ustanova, opština ili grad, naselje i naseljeno mjesto ili sl., ili registraciju naziva po ili prema licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili na bilo koji način veličanje lica osuđenog pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin.

U BiH glorifikacija ratnih zločinaca poprimila je srazmjere nacionalnog/etničkog heroizma i postala je dio obrazovnih sistema i javnog prostora. **Svako glorifikovanje osuđenih ratnih zločinaca sada podliježe krivičnoj odgovornosti**, bez dodatnog uslova da ima svojstvo da može podsticati na nasilje ili mržnju. Ovo je novina i u poređenju sa Crnom Gorom, gdje radnje veličanja presuđenih ratnih zločinaca nijesu eksplicitno navedene, već se mogu podvesti pod „odobravanje“ iz čl. 370 KZ st. 2, a i kažnjive su samo ako su počinjene na način koji može podstaknuti na nasilje ili mržnju, za razliku od BiH.

Prema dostupnim podacima Tužilaštva BiH, nakon donošenja izmjena Krivičnog zakona, građani, preživjeli, udruženja preživjelih i političari podnijeli su niz krivičnih prijava po ovom osnovu, već krajem jula 2021. godine. Sve zaprimljene prijave u procesu su odlučivanja, no do februara 2022. godine nije bila podignuta nijedna optužnica.

2.1.3. OSTALI ZAKONI ZA SUZBIJANJE GOVORA MRŽNJE

Govor mržnje nije regulisan samo normama krivičnog prava, već i upravnog i građanskog prava. Građanskopravna odgovornost može se ustanoviti postavljanjem imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku ili pokretanjem građanskih tužbi predviđenih Zakonom o zabrani diskriminacije BiH. U istraživanju sudske prakse,⁶¹ utvrđeno je da građanskopravne odgovornosti za govor mržnje u BiH nema. Drugi relevantni zakoni za suzbijanje govora mržnje u BiH su:

- Izborni zakon BiH (čl. 7.3 st. 1.7)⁶² s utvrđenom nadležnošću Suda BiH za izborni proces;
- Zakon o zabrani diskriminacije nema posebnu odredbu o govoru mržnje, ali sadrži zabranu diskriminacije i uznemiravanja, koja se tumači i u kontekstu govora mržnje. Zakonom je utvrđena nadležnost Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH, kao centralne institucije za zaštitu od diskriminacije, da izdaje mišljenja i preporuke, koji nijesu pravno obavezujuće;

61 Baručija, A. (2021.), „Građanskopravna odgovornost za govor mržnje“, u A. Murtezić (ur.): Izabrani segmenti iz oblasti zaštite ljudskih prava, zbornik radova JU CEST F BiH i AIRE centra.

62 Kandidatima i pristalicama političkih stranaka, listi nezavisnih kandidata, listi pripadnika nacionalnih manjina i koalicija, kao i nezavisnim kandidatima i njihovim pristalicama, te zaposlenima ili na drugi način angažiranim u izornoj administraciji **nije dozvoljeno koristiti se jezikom koji bi nekoga mogao navesti ili podstaći na nasilje ili širenje mržnje**, ili objavljivati ili upotrebljavati slike, simbole, audio i video-zapise, SMS poruke, internet komunikacije ili druge materijale koji mogu tako djelovati.

- Medijski propisi: Kodeks audio-vizuelnih medijskih servisa i radijskih medijskih servisa Regulatorne agencije BiH za komunikacije (RAK) sadrži član 4 „Govor mržnje“.⁶³

Prekršajna odgovornost za govor mržnje predviđena je kroz tri zakona, pored Zakona o zabrani diskriminacije:

- Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH⁶⁴ u članu 5. zabranjuje svaku diskriminaciju koja je zasnovana na vjeri ili uvjerenju, i precizira kao zabranjene aktivnosti ili djela ona koja su usmjerena na raspirivanje vjerske mržnje protiv bilo koje crkve ili vjerske zajednice ili njenih članova. Nema evidencije o prekršajima za djelo govora mržnje iz ovog zakona.
- Zakoni o javnom redu i miru u BiH, koje imaju entitet RS i Brčko distrikt, te u Federaciji BiH deset kantona. Obim propisivanja prekršajne odgovornosti prilično je neujednačen, u nekim slučajevima je normiran na sličan način poput crnogorskog Zakona o javnom redu i miru – „Ko narušava javni red i mir svađom, vikom, vriskom, izvođenjem ili reprodukcijom muzičkih

63 Audiovizuelne medijske usluge i medijske usluge radija **neće ponižavati, zastrašivati ili podsticati na mržnju, nasilje ili diskriminaciju** protiv lica ili grupe na osnovu spola, rase, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, posebnih potreba, dobi, seksualne orijentacije, društvenog porijekla ili na osnovu bilo koje druge okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemoguću ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, njegovih prava i sloboda. Audio-vizuelne medijske usluge i medijske usluge radija **neće stvarati jasan i neposredan rizik od podsticanja mržnje, nasilja ili diskriminacije** protiv lica ili grupe po prethodno navedenim osnovama, ili koji od strane publike može biti protumačen kao podsticanje na mržnju, nasilje, nered i nemire, ili koji bi mogao izazvati ili podsticati krivična djela. **Izuzetak su audio-vizuelne medijske usluge i medijske usluge radija koje su dio naučnog, autorskog ili dokumentarnog rada i/ili predstavljaju dio objektivnog novinarskog izvještavanja** i objavljene su bez namjere da se podstiču navedene radnje, odnosno s namjerom da se kritički ukaže na takve radnje.

64 „Službeni glasnik BiH“, br. 5/04.

sadržaja ili tekstova, nošenjem ili isticanjem simbola, slika, crteža ili tekstova nepristojnog, uvredljivog ili uznemiravajućeg sadržaja i drugim nepristojnim ili drskim ponašanjem, osim ako se navedeno ne odnosi na javno iznešeno mišljenje o radu državnih organa, te drugih javnih organa i organizacija“ ili „vrijeđanjem drugog lica na političkoj, vjerskoj ili nacionalnoj osnovi ili drugim bezobzirnim ponašanjem izazove osjećanje fizičke ugroženosti ili uznemirenosti građana“ (Zakon o javnom redu i miru RS,⁶⁵ čl. 7 i 8). Zanimljivo rješenje sa proširenom listom zabranjenih osnova ima Zakon o javnom redu i miru Hercegovačko-neretvanskog kantona,⁶⁶ da je zabranjeno na javnom mjestu vrijeđanje ili omalovažavanje moralnih, vjerskih ili nacionalnih osjećanja građana ili isticanje razlike u rasi, spolu, spolnom opredjeljenju, jeziku, naobrazbi, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu a čime se stvara nemir, neraspoloženje i uznemirenost, te narušava ličnost i dostojanstvo lica (čl. 5 st. 3b).

- Zakoni o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama postoje na nivou Republike Srpske i kantona u Federaciji BiH. Obim njihove regulacije je ujednačen i sličan Zakonu o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama Crne Gore. Zakoni u BiH obuhvataju zabranu unošenja i isticanja transparenata, zastava ili drugih stvari sa tekstom, slikom, znakom ili drugim obilježjem koji iskazuju ili podstiču mržnju ili nasilje na osnovu rase, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti.⁶⁷ Za ova djela predviđena je prekršajna odgovornost. U 2021. godini su kažnjena dva fudbalska klu-

65 „Službeni glasnik RS“, br. 11/ 15.

66 „Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, br. 9/2009.

67 Čl. 3 st. 9 Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama Republike Srpske (Službeni glasnik RS, broj 106/15), čl. 8 st. 2e Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/07 i 37/07), čl. 4 st. (1) e Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama Srednjobosanskog kantona.

ba zbog veličanja osuđenog ratnog zločinca na tribinama tokom trajanja utakmica, no ne u prekršajnom, već u disciplinskom postupku koji je vodio nadležni nogometni savez. Krivični zakonik RS predviđa i krivičnu odgovornost za ponašanja ili parole na sportskoj priredbi ili javnom skupu koji izazivaju nacionalnu, rasnu, vjersku ili drugu mržnju ili netrpeljivost zasnovanu na nekom diskriminatornom osnovu, usljed čega dođe do nasilja ili fizičkog obračuna sa učesnicima (čl. 363 st. 1). Pored ovih zakona, državni Zakon o sportu BiH⁶⁸ u čl. 9 propisuje zabranu raspirivanja mržnje i netrpeljivosti na osnovu nacionalne ili etničke pripadnosti, boje kože, vjerskog, političkog ili drugog uvjerenja, pola, seksualne orijentacije, invaliditeta, rodnog identiteta, jezika ili nekog drugog ličnog svojstva.

Misija OSCE-a vrši monitoring incidenata i zločina iz mržnje, gdje je govor mržnje često sastavni dio takvih djela. Prema podacima OSCE-a, oko 80% incidenata iz mržnje koji se prijave ostaju u fazi prijave, odnosno nakon prijave policijske agencije uzmu osnovne informacije, no ti predmeti dožive zastaru još u policiji.⁶⁹

68 „Službeni glasnik BiH“, br. 27/2008, 102/2009. i 66/2016.

69 *Posljedice govora mržnje u BiH su svakodnevne*, Mreža za izgradnju mira, 11. 12. 2021, dostupno na: <https://www.mreza-mira.net/vijesti/clanci/posljedice-govora-mrznje-u-bih-su-svakodnevne/>.

2.2. PRIKAZ PREDMETA

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Općinski sud u Ljubuškom 25. mart 2021.	Mediji su objavili 2019. godine da je Martina Mlinarević predložena za ambasadoricu BiH u Republici Češkoj od strane predsjedavajućeg Predsjedništva BiH Željka Komšića, čiji je legitimitet kao hrvatskog člana Predsjedništva osporavan. Javni linč protiv gospođe Mlinarević počeo je kroz komentare na društvenim mrežama i raznim portalima iz Hercegovine, koji su se ticali njenog zdravlja, privatnog i porodičnog života, kao i njenog viđenja društvenopolitičke situacije u BiH. Kad je objavila da je festival u Čitluku otkazao promociju njene knjige o oporavku od raka („Huzur“), J. P. je ostavio komentar na njenom Fejsbuk profilu: <i>Iskrene sućuti obitelji Mlinarević... ti si mrtva žena na papiru i u duši... izdala si svoj narod među kojim živiš...nemaš obraza ženo... lažno si se predstavljala al vrijeme je svoje pokazalo tko si i što si... uživaj u fotelji neprijatelja Hrvata...</i>	Općinski sud u Ljubuškom je pravosnažnom presudom (63 O K 039510 2I Kps) osudio J. P. za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz čl. 163 KZ Federacije BiH i izrekao uslovnu osudu, kaznu zatvora od tri mjeseca koja se neće izvršiti ako okrivljeni u roku od godinu dana ne učini novo krivično djelo.	n/a	Etnički

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Osnovni sud Brčko distrikta/ Apelacioni sud Brčko distrikta 31. mart 2011.	Na drugu godišnjicu otvaranja obnovljene Atik-Savske džamije u Brčkom, 18. avgusta 2009. godine, A. G. je na njenom minaretu (munari) ispisao natpis <i>Nož, žica, Srebrenica</i> . Osim ovog natpisa, napisao je i četiri slova „S“ na minaretu džamije. Isti izvršilac je 9. oktobra 2009. godine u Brčkom, dvojici maloljetnih učenika Druge osnovne škole predao šest letaka nacionalističko-šovinističkog sadržaja protiv hrvatskog i bošnjačkog naroda, među kojima su i stihovi <i>ono malo Muslimana i Hrvata treba zaklat oko vrata</i> .	Osnovni sud Brčko distrikta je presudom (96 0 K 000638 09 K) proglasio A. G. krivim za produženo krivično djelo Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz čl. 160 st. 2 u vezi sa st. 1 KZ Brčko distrikta BiH. A. G. je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i obavezan da oštećenom Medžlisu Islamske zajednice Brčko isplati iznos od 840 eura na ime imovinsko-pravnog zahtjeva i naknade štete u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti presude. Apelacioni sud Brčko distrikta BiH (96 0 K 000638 10 KŽ) preinačio je kaznu u uslovnu osudu na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine, koja se neće izvršiti ako okrivljeni u roku od tri godine ne učini novo krivično djelo. Sud je zaključio da djelo nije naročito teško, ni po radnji ni po efektu koji je izazvao jer je grafit odmah prekrečen, a leci dostavljeni dvijema učenicama i našao kao olakšavajuće okolnosti priznanje i kajanje okrivljenog i činjenicu da je student Pedagoške akademije.	n/a	Nacionalnost, vjeroispovijest

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Osnovni sud u Prijedoru 27. maj 2011.	J. A. je izvršio dva djela u dvije različite prilike: 1. početkom novembra 2004. godine, prijetio je lovcu kocem dužine 1.5 m govoreći <i>nabijem te na k.... i tebe i srpsku policiju i srpsku državu, ovo će da bude hrvatska zemlja;</i> 2. 2006. godine u decembru, sa puškom u ruci, presreo je lovce i, uperivši cijev puške u njih, rekao je: <i>j... vam srpsku majku, ovo je hrvatska zemlja, još uvijek smo neprijatelji, gubite se da ne bi bilo problema.</i>	Osnovni sud u Prijedoru je pravosnažnom presudom (77 0 K 015503 09 K) proglasio J. A. krivim za krivično djelo <i>izazivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti</i> iz člana 390 stav 2 KZRS, te ga osudio na uslovnu kaznu od šest mjeseci zatvora koja se neće izvršiti ako okrivljeni u roku od godinu dana i šest mjeseci od dana pravosnažnosti odluke ne učini novo krivično djelo. Sud je naglasio da je okrivljeni postupao sa direktnim umišljajem, izražavajući osjećaj odbojnosti i netolerancije u odnosu na pripadnike druge nacionalnosti, vrijeđajući njihovo dostojanstvo i nacionalnu, etničku i entitetsku pripadnost.	n/a	Etnički
Sud BiH 26. februar 2019.	R. D. je priznao da je u više navrata, putem društvene mreže, javno slao prijeteće poruke uvredljivog sadržaja na korisnički nalog koji koristi imam džamije u opštini Bosanski Novi, i da je izvršio veliku nuždu na ulazu u džamiju u Gacku.	R. D. je potpisao sporazum o priznanju krivice (T20 0 KT 0017364 19) u predmetu pred Sudom BiH, te je proglašen krivim za krivično djelo iz čl. 145a st. 1 KZBiH, javno izazivanje ili raspirivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti među konstitutivnim narodima BiH. Osuđen je na godinu dana zatvora, a privatni računar mu je oduzet.	n/a	Etnički

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Osnovni sud Brčko distrikta/ Apelacioni sud Brčko distrikta, 28. novembar 2012. (vidi predmet <i>Smajić protiv BiH</i> u tabeli predmeta Evropskog suda za ljudska prava)	Od 3. januara do 24. februara 2010. godine A. S. je koristeći se pseudo-nimom, na javno dostupnom internet forumu veb stranice Bosnahistorija, više puta postavio objave o tome kakva borbena dejstva treba da preduzmu Bošnjaci iz BD u slučaju rata i otcjepljenja Republike Srpske, pored ostalog <i>...tu žive Srbi naseľeni iz raznih vukojebina a malo je gradskog srpskog stanovništva, Il-ićka je uglavnom baza... radikalno nastrojenih Srba koji bi najprije zakuhali sa brčanskim Bošnjacima i koje (ako bi došlo do kakvih secesionističkih scenarija u RS-u) treba prvo napasti i neutralisati...</i>	Osnovni sud Brčko distrikta BiH proglasio A. S. krivim za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz člana 160 st. 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH, i izrekao uslovnu osudu: kazna zatvora u trajanju od jedne godine, koja se neće izvršiti ako optuženi u roku od tri godine ne učini novo krivično djelo (presuda 96 0 K 006861 10). Takođe, optuženom je izrečena mjera bezbjednosti oduzimanje računara. Apelacioni sud Brčko distrikta je presudom broj 96 0 K 006861 12 Kž odbio žalbu optuženog A. S. i potvrdio presudu Osnovnog suda Brčko distrikta.	n/a	Etnički/vjerski

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Općinski sud u Livnu/ <i>Ustavni sud BiH</i> 19. decembar 2018.	M. V. je na svom Fejsbuk profilu javno objavio fotografiju statue Isusa Krista u Rio de Janeiru sa tekstom <i>Idemoooo trgamo</i> , sa zastavom BiH i dva zmaja koji lete prema statui u pozadini, otvorenih usta i napadaju statuu.	Presudom Općinskog suda u Livnu (68 O K 028567 13 K), koja je potvrđena presudom Kantonalnog suda u Livnu (68 OK 028567 19 Kž 2), M. V. je proglašen krivim za krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz člana 163 st. 2 u vezi st. 1 KZF-BiH i izrečena mu je uslovna osuda kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i određeno da se ta kazna neće izvršiti ako u roku od dvije godine ne počini novo, isto ili slično krivično djelo. Ustavni sud BiH je odlučujući po apelaciji M. V. (AP 2607/19) utvrdio da mu je prekršeno pravo iz čl. II/3.h) Ustava BiH i čl. 10 Evropske konvencije zato što redovni sudovi njesu postigli pravičnu ravnotežu između zaštite njegovog prava na slobodu izražavanja i zaštite vjerskih prava drugih, budući da u osporenim odlukama nijesu dali relevantne i dovoljne razloge kojima bi opravdali miješanje u ovo pravo podnosioca.	Članovi 10 i 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima	Etnički/ vjerski
Centralna izborna komisija / Sud BiH/ <i>Ustavni sud Bosne i Hercegovine</i> 17. mart 2009.	Dana 13. septembra 2006. godine, u popodnevnom satima, Srpska radikalna stranka dr Vojislav Šešelj iz Bijeljine, pozivajući građane na predizborni skup koji će se održati istog dana u 19 časova u sali bioskopa u Tesliću, pustila je pjesmu <i>Spremite se, spremte, četnici, krvavi se sprema boj, spremte se, spremte četnici, silna će borba da bude.</i>	Djelimičnom odlukom Centralne izborne komisije br. 01-07-5-1760-1-30/06, stranka je kažnjena novčanom kaznom u iznosu od 10,000.00 KM zbog kršenja pravila ponašanja u izornoj kampanji iz člana 7.3 st. 1 tač. 7 Izbornog zakona BiH. Komisija je utvrdila da je tekst pjesme bio takav da može da podstakne na nasilje i mržnju. Sud BiH (Iž-25/06) odbacio je žalbu stranke, a Ustavni sud je u predmetu broj AP 3408/06 odbio ustavnu žalbu.	Član II/3. d), h) i i) Ustava BiH i čl. 10 i 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima	Etnički

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
<i>Centralna izborna komisija/Sud BiH</i> 15. oktobar 2020.	Na snimku političke partije Ujedinjena Srpska vide se trojica mladića kako pričaju o tome kako su „protjerali“ Srbe sa Kosova i iz Hrvatske i kako su se „posvađali“ sa njima u BiH: <i>Mi smo ti sve Srbe dole rastjerali i protjerali sve. Kako smo ih mi tek u 'Oluji' počistili, kužiš?! Sad smo ih, ba, zavadili, pa ćemo ih začas, ba, razvaliti!</i> Poslije toga im prilazi četvrti čovjek na snimku, rekavši <i>Slušajte momci, malo ste se prevarili, Republika Srpska je sad ujedinjena!</i> Trojica mladića su potom pobjegli iz restorana.	Centralna izborna Komisija BiH je odlukom (br. 01-07-5-1760-1-30/06) poništila ovjeru političke partije Ujedinjena Srpska za učešće na lokalnim izborima 2020. godine. Komisija je naložila uklanjanje snimka sa društvenih mreža i Jutjub kanala i obavezala predsjednika političke partije da plati novčanu kaznu u iznosu od 10,000.00 KM. Odluka je zasnovana na povredi čl. 7.3. st. 1 tač. 7 Izbornog zakona BiH. Sud BiH je rješenjem (S1 3 IŽ 037327 IŽ) poništio ovu odluku CIK-a iz formalnih razloga, smatrajući da Komisija nije pogrešno utvrdila činjenice u vezi sa zabranjenim govorom na snimku – da je Ujedinjena Srpska objavila sporni snimak tokom predizborne kampanje, bilo bi joj zabranjeno učešće na izborima pod sankcijama Komisije.	Član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima	Etnički
Centralna izborna komisija/Sud BiH 16. oktobar 2020.	A. P., kandidatkinja za lokalne izbore 2020. godine iz koalicije Demokratska fronta / Građanski savez, na svom Fejsbuk profilu je Povorku ponosa nazvala <i>povorkom stida</i> , navodeći da se LGBTIQ+ osobe ne mogu svrstati ni pod jedan normalan obrazac ponašanja.	Centralna izborna komisija BiH je odlukom (br. 05-1-07-1-986/20) utvrdila kršenje čl. 7.3 st. 1. tač. 7 Izbornog zakona i odlučila da kazni koaliciju Demokratska fronta/Građanski savez novčanom kaznom u iznosu od 1.500 KM i A. P. u iznosu od 3.000 KM. Sud BiH je rješenjem (br. S1 3 IŽ 037139 20 IŽ) u oktobru 2020. godine poništio odluku CIK-a, uz obrazloženje da je sporni post objavljen prije izborne kampanje, iako je CIK ispravno utvrdio činjenice vezane za zabranjeni govor.		Homofobni

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govo- ra mržnje
Centralna izborna komisija/ <i>Sud BiH</i> 9. oktobar 2018.	Kandidat Stranke demokratske akcije, B. G. je na predizbornom skupu održanom u mjestu Banovići izjavio da je zastupnica u Parlamentu FBiH E. P. sve stekla <i>preko kreveta</i> .	Centralna izborna komisija BiH je odlukom (05-1-07-5-393/18) utvrdila odgovornost Stranke demokratske akcije i G. B., kao kandidata navedene stranke, za korišćenje jezika mržnje u predizbornoj kampanji (povreda člana 7.3 stav 1. tačka 7 Izbornog zakona BiH). Utvrdila je i korišćenje stereotipnog i uvredljivog sadržaja u odnosu na žene, čime su prekršena pravila ponašanja u izbornoj kampanji (član 16.14 stav 3 Izbornog zakona BiH). Stranka demokratske akcije i kandidat B. G. su kažnjeni novčanom kaznom u iznosu od po 5.000 KM. Apelaciono vijeće Suda BiH je rješenjem (S1 3 IŽ 030669 18 IŽ) poništilo odluku CIK-a zbog nepravilnosti u sprovođenju postupka (načelo saslušanja stranke, utvrđivanje činjeničnog stanja).		Seksizam/ pol
Centralna izborna komisija/ <i>Sud BiH</i> 2. oktobar 2018.	U izjavi koja je objavljena na web stranici Srpske demokratske stranke i BN Televizije, 15. 9. 2018, kandidat Saveza za pobjedu V. G. je navodeći porijeklo protivkandidata Ž. C. izjavio: <i>Zar ona čiji je djed... bio ustaški satnik koji je satirao i palio srpska sela oko Dervente.... pa zar jedna ustaška unuka može da vodi srpski narod i može bilo kome da priča o srpstvu i časti?</i>	Centralna izborna komisija BiH je odlukom (05-1-07-5-346/18) utvrdila odgovornost Saveza za pobjedu i njihovog kandidata V. G. za korišćenje jezika koji bi nekoga mogao podstaći na nasilje ili širenje mržnje u izbornoj kampanji, čime je povrijeđen član 7.3 st. 1 tač. 7 Izbornog zakona BiH. Novčana kazna je izrečena političkom subjektu (7.000 KM) i kandidatu V. G. (5.000 KM). CIK je u odluci naveo da je sporna izjava bila u službi dizanja tenzija među narodom u izbornoj kampanji, te da <i>ima u vidu ratna dejstva na ovim prostorima u proteklom periodu</i> . Sud BiH je rješenjem (S1 3 IŽ 030579 18 IŽ) djelimično uvažio žalbu i preinačio novčanu kaznu (smanjen je iznos kazne za Savez za pobjedu na 5.000 KM).	Član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima	Etnički

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Regulatorna agencija za komunikacije BiH /Sud BiH/ <i>Ustavni sud BiH</i> 26. februar 2015.	VIKOM RTV je u svom programu emitovala spot u trajanju od 4 minuta i 45 sekundi pod nazivom „Radovane, srpski sine“ u izvođenju Miška Cvijetića i “Vikomice”. Na početku pjesme umetnut je snimak čovjeka koji liči na Dragana Dabića (Radovan Karadžić) i sa audio pozadinom Karadžićevog originalnog govora, a tekst pjesme, između ostalog, glasi: <i>Radovane, srpski sine, zašto siđe sa planine. Radovane, što ode sa Pala, Romanija te ne bi izdala. Poručuje Radovan iz Haga ne bojte se braćo moja draga. ... Radovane, srpski sine, ti si ponos otadžbine ... Radovane, naš sokole sivi, svijet te mrzi al' ti se i divi. Narod tebe, Rašo, slavi, ti si junak srpski pravi. ... Ima Rašo Šešelja drugara, doć' će oni za godinu dana. Poručuje Radovan iz Haga, biću s vama, braćo moja draga.</i>	Regulatorna agencija za komunikacije BiH (UP2-01-07-08/08) utvrdila je kršenje Kodeksa o audio-vizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija (čl. 4 Govor mržnje). Sud BiH (S1 3 U 001351 09 U) i Apelaciono vijeće Suda BiH (S1 3 U 001351 11 Uvp), odlučujući u upravnom sporu po tužbi protiv odluke Savjeta RAK-a, odbili su tužbu VIKOM-a. Ustavni sud je u predmetu broj AP 4275/11 odbio žalbu kao neosnovanu.	Član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima	Etnički/veličanje ratnih zločinaca

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
Centralna izborna komisija / Sud BiH 15. oktobar 2014.	Na tribini Saveza za promjene u Trebinju na poziv aktuelnog gradonačelnika S. V. iz Partije demokratskog progresa (PDP) čula su se skandiranja <i>Željka ku.vo, Mile lopove i Igore Turčine</i> .	Centralna izborna komisija BiH utvrdila je odgovornost PDP i njihovog kandidata S. V. zbog govora mržnje i podsticanja na vrijeđanje. Izrečena je novčana kazna stranci (6.000 KM) i S. V. (3.000 KM), kao i skidanje S. V. sa kandidatske liste PDP za Narodnu skupštinu Republike Srpske. Apelaciono vijeće Suda BiH uvažilo je žalbu kandidata PDP-a i poništilo odluku CIK-a kojom je Vučurevićevo ime bilo skinuto sa kandidatske liste.		Seksizam/ pol
<i>Ombudsman BiH</i> 13. jun 2018.	Zamjenik Generalnog sekretara Predsjedništva Bosne i Hercegovine Dženan Selimbegović, napisao je na svom profilu na Fejsbuku 2017. godine: <i>Gledam trailer za nekakav intervju na BHT-u. Sjele dvije „polovnjače“ jedna nasuprot druge. Jedna loše izblajhana, a druga sa sfušerenim kolagenom u usnama. Ljudi ih zovu novinarkama. I sada ova izblajhana, mrtva-hladna kroz čuperak loše njegovane kose, izvali da je BiH u ratu odbranila u stvari šaka novinara na BHT-u. Ništa Armija BiH, ništa heroji, ništa Alija ... samo ona i njena raja...</i>	Ombudsman je pokrenuo postupak zbog povrede čl. 2 i 4 st. 1 Zakona o zabrani diskriminacije BiH i utvrdio (preporuka P-139/18) postojanje elemenata radnji koje zabranjuje ovaj zakon, imajući u vidu da je uvredljivim i ponižavajućim epitetima povrijeđeno dostojanstvo podnositeljki pritužbe i stvoreno neprijateljsko okruženje.		

BOSNA I HERCEGOVINA	Formulacije izrečene / objavljene	Presuda	Razmotreni članovi EKLJP	Vrste govora mržnje
<i>Ombudsman BiH</i> 8. jun 2020.	Na sjednici Narodne skupštine Republike Srpske, u maju 2020, poslanik N. V. izjavio je za drugog poslanika: <i>Dolazi, ponaša se kao osoba sa posebnim potrebama, ovdje divlja. To mogu da rade samo osobe sa posebnim potrebama, to normalan čovjek ne može uraditi.</i> A. K. E., aktivistkinja i osoba sa invaliditetom, reagovala je na ove izjave na njenom profilu na društvenoj mreži Fejsbuk, ističući da takve izjave vrijeđaju i omalovažavaju osobe s invaliditetom. Poslanik je reagovao putem videa, insinuirajući da je A. K. E. „politički mentorisana“ i da je „sluškinja vlasti u Republici Srpskoj“, da vrši „zloupotrebu populacije kojoj pripada“ i da se „dodvorava moćnicima“ radi pribavljanja sredstava i pokretanja kampanje protiv njegovog djelovanja.	A. K. E. je podnijela krivičnu prijavu za djelo javnog izazivanja i podsticanja mržnje i nasilja, ali je prijava odbačena. Savez udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske obratio se žalbom Instituciji Ombudsmana, koja je povodom ovog slučaja sve javne ličnosti u BiH pozvala na „uzdržavanje od korišćenja terminologije koja se može odnositi na sve ranjive kategorije stanovništva, posebno lica s invaliditetom, u bilo kojem negativnom kontekstu kojim se dovodi u pitanje dostojanstvo lica s invaliditetom“.		

3.

Crna Gora

3.1. PRAVNI OKVIR

Pravni okvir za suzbijanje govora mržnje u Crnoj Gori je dovoljan za borbu protiv tog štetnog društvenog uticaja u skladu sa međunarodnim standardima. Propisi bi se mogli precizirati da, na primjer, ostave manje dilema u vezi sa tim kada bi u praksi trebalo primjenjivati krivični, a kada prekršajni postupak. Međutim, oni sami po sebi ne opravdavaju izostanak odlučnijeg procesuiranja govora mržnje u državi i nedostatak primjene kreativnih kazni, kao što je rad u javnom interesu.

Ustav je proglasio zabranu izazivanja ili podsticanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu.⁷⁰ Ustavom su propisane i zabrana diskriminacije, zaštita privatnosti i moguća ograničenja slobode izražavanja pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast, i ako se ugrožava javni moral i bezbjednost Crne Gore.⁷¹ Država garantuje ravnopravnost „žene i muškarca“ i razvija politiku jednakih mogućnosti ovih subjekata,⁷² što je važno imati u vidu prilikom suzbijanja seksističkog govora mržnje, koji žene najčešće tretira kao potčinjene muškarcu i kao seksualne objekte. Posebno su garantovana prava manjinskim narodima i nacionalnim zajednicama, pored ostalog, i na izražavanje, čuvanje, razvijanje i javno ispoljavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti.⁷³ Crna Gora je zasnovana na vladavini prava, jemči i štiti prava i slobode, a svi potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori za zaštitu ljudskih prava imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju.⁷⁴

70 Član 7 Ustava Crne Gore, *Sl. list CG*, br. 1/2007 i 38/2013 – Amandmani I-XVI.

71 Član 7, 8, 40 Ustava Crne Gore, op. cit.

72 Član 18 Ustava Crne Gore, op. cit.

73 Član 79 Ustava Crne Gore, op. cit.

74 Član 1, 6 i 9 Ustava Crne Gore, op. cit.

Zakon o zabrani diskriminacije definiše govor mržnje kao poseban oblik diskriminacije: *Govor mržnje je svaki oblik izražavanja ideja, tvrdnji, informacija i mišljenja koji širi, raspiruje, podstiče ili pravda diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, ksenofobiju, rasnu mržnju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina.*⁷⁵ Upotrebu ovakvog govora zakon propisuje kao poseban prekršaj u članu 34a.

Zakon o medijima zabranjuje objavljivanje informacija u medijima kojima se *izražavaju ideje, tvrdnje i mišljenja koja izazivaju, šire, podstiču ili pravdaju diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, političkog, vjerskog i drugog uvjerenja, ksenofobiju, rasnu mržnju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.*⁷⁶ Na utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete zbog objavljivanja ovakvog sadržaja primjenjuju se odredbe Zakona o obligacionim odnosima.⁷⁷

Za suzbijanje rasprostranjenog govora mržnje na internetu posebno je važna obaveza osnivača internetskih publikacija da uklone komentar koji predstavlja „očigledno nezakonit sadržaj“, kakav je gore citiran, i to bez odlaganja, najkasnije u roku od 60 minuta od saznanja ili dobijanja prijave drugog lica⁷⁸. Predviđene su i prekršajne kazne za nepostupanje u skladu s ovom obavezom.⁷⁹

75 Zakon o zabrani diskriminacije, *Sl. list CG*, br. 46/2010, 40/2011 – dr. zakon, 18/2014 i 42/2017, čl. 9a.

76 Član 36, Zakon o medijima, *Sl. list CG*, br. 82/2020 od 6. 8. 2020.

77 Član 25 Zakona o medijima, op. cit; Zakon o obligacionim odnosima, glava V, Naknada nematerijalne štete zbog povrede prava ličnosti, *Sl. list CG*, br. 47/2008, 4/2011 – dr. zakon i 22/2017.

78 Za pozitivan primjer primjene ove odredbe bez prinude vidi „*Portal IN4S po prijavi HRA uklonio nezakonite komentare ispod teksta o emisiji novinarke Duške Pejović*“, Akcija za ljudska prava (HRA), 18. 9. 2020.

79 Članovi 26, 36 i 60, st. 1 tač. 5 Zakona o medijima, op. cit.

Zakon o elektronskim medijima takođe zabranjuje da se audio-vizuelnom medijskom uslugom podstiču mržnja ili diskriminacija po brojnim osnovama i dozvoljava ograničenje emitovanja programa iz Crne Gore, kao i reemitovanje programa iz drugih država ako promovišu mržnju.⁸⁰ **Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima** sadrži definiciju govora mržnje i zabranjuje emitovanje programskih sadržaja kojima se podstiče, omogućava podsticanje ili širi govor mržnje, osim ako se radi o objektivnom izvještaju s namjerom da se kritički ukaže na diskriminaciju, mržnju, nasilje ili pojave koje mogu da predstavljaju podsticanje na takvo ponašanje.⁸¹

Zakon o javnom redu i miru⁸² propisuje prekršaje na osnovu kojih govor mržnje procesuiraju i prekršajni sudovi. Kaznom od 250 eura do 1.500 eura ili kaznom zatvora do 60 dana kažnjava se za vrijeđanje drugog na javnom mjestu po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva (čl. 19). Pravno lice koje na javnom mjestu putem oglasnih i reklamnih objekata i panoa propagira zastupanje fašističkih, šovinističkih ili nacističkih ideja i ideologija kažnjava se kaznom od 2.500 eura do 15.000 eura (čl. 19a).

Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama stvara uslove za sprečavanje, suzbijanje i sankcionisanje nedoličnog ponašanja nereda i nasilja prije, za vrijeme i nakon sportske priredbe. Ovaj zakon pod nedoličnim ponašanjem podrazumijeva *unošenje i isticanje transparenta, zastave ili drugog predmeta s tekstom, slikom, znakom ili drugim obilježjem koji poziva ili podstiče na fizički sukob, nacionalnu, rasnu, vjersku i drugu mržnju ili netrpeljivost, kao i uzvikivanje parola i pjevanje pjesama pogrдне sadržine koje pozivaju ili podstiču na fizički sukob, nacionalnu, rasnu, vjersku i drugu mržnju*

80 Članovi 6, 48, 85 Zakona o elektronskim medijima, *Sl. list CG*, br. 46/2010, 40/2011 – dr. zakon, 53/2011, 6/2013, 55/2016, 92/2017 i 82/2020.

81 Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima, *Sl. list CG*, br. 035/11, 007/16, čl. 4, 6, 17 i 18.

82 *Službeni list Crne Gore*, br. 064/11, 056/20.

*ili netrpeljivost.*⁸³ Propisana je prekršajna odgovornost sportske organizacije ili drugog pravnog lica ako ne preduzme mjere kojima se sprečava izbijanje nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca, dok fizičke osobe za nezakonito ponašanje odgovaraju na osnovu Zakona o javnom redu i miru ili Kri-
vičnog zakonika.⁸⁴

Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica propisuje zabranu diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja i podsticanje vjerske mržnje i netolerancije, kao i da *djelovanje vjerskih zajednica ne smije biti usmjereno protiv drugih vjerskih zajednica ako je takvo djelovanje neprikladno i uvredljivo*, niti smije biti na štetu drugih prava i sloboda vjernika i građana.⁸⁵ Međutim, nijesu propisane posebne kaznene odredbe za kršenje ovih obaveza.

Zakon o izboru odbornika i poslanika predviđa dužnost učesnika u predizbornoj kampanji da poštuju Ustav Crne Gore, zakone i kodekse profesionalne etike i da se ponašaju fer, bez uvreda i kleveta, kršenja pravila pristojnosti ili vrijeđanja osjećanja javnosti.⁸⁶ Ipak, za razliku od, na primjer, Bosne i Hercegovine, nije propisana kazna za kršenje ovih dužnosti i Državna izborna komisija nema nadležnost da vrši nadzor nad ponašanjem učesnika u predizbornoj kampanji u vezi sa tim (o BiH vidjeti poglavlje 2).

83 Član 4, st. 1, tač. 4 i 5, Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, 2006.

84 *Ibid*, član 5, čl. 22, st. 1 tač. 1.

85 *Sl. list CG*, br. 74/19 i 8/21, čl. 14 i 8.

86 *Sl. list RCG* 16/2000, 9/01, 41/02, 46/02, 45/04 – odluka US, 48/06, 56/06 – odluka US i *Sl. list CG* 46/11, 14/14, 47/14 – odluka US, 12/16 – odluka US, 60/17 – odluka US, 10/18 – odluka US, 109/20 – odluka US, čl. 52.

3.2. SUZBIJANJE GOVORA MRŽNJE NA OSNOVU KRIVIČNOG ZAKONIKA

Krivični zakonik Crne Gore sadrži tri krivična djela koja inkriminišu govor mržnje, od kojih se dva primjenjuju u praksi. Radi se o krivičnim djelima Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje iz člana 370 KZCG i Rasna i druga diskriminacija iz člana 443 KZCG. Nije poznato da je govor mržnje ikada kvalifikovan kao krivično djelo Povreda ravnopravnosti iz člana 159 KZCG, koje u širem smislu zabranjuje diskriminaciju⁸⁷.

U posljednjih deset godina, sudovi u Crnoj Gori donijeli su ukupno 11 krivičnih presuda za ova djela, i to deset zbog Izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje i jednu zbog izvršenja djela Rasna i druga diskriminacija. Osam presuda su pravosnažne su i sve su osuđujuće (vidjeti tabelu u nastavku).

87 (1) *Ko zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, pripadnosti rasi ili vjeroispovijesti ili zbog odsustva te pripadnosti ili zbog razlika u pogledu političkog ili drugog ubjeđenja, pola, jezika, obrazovanja, društvenog položaja, socijalnog porijekla, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta, imovnog stanja ili nekog drugog ličnog svojstva, drugome uskrati ili ograniči ljudska prava i slobode utvrđene Ustavom, zakonima ili drugim propisima ili opštim aktima ili potvrđenim međunarodnim ugovorima ili mu na osnovu ove razlike daje povlastice ili pogodnosti, kazniće se zatvorom do tri godine.*

(2) *Ako je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno zbog mržnje prema pripadniku grupe određene na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do pet godina.*

(3) *Ako djelo iz stava 2 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.*

3.2.1. IZAZIVANJE RASNE, NACIONALNE I VJERSKE MRŽNJE

Ovim krivičnim djelom iz čl. 370 KZCG zabranjeno je javno podsticanje na nasilje ili mržnju i to samo po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti. Predmeti koji su presuđeni ticali su se osnovnog oblika djela⁸⁸ i kvalifikovanog oblika iz stava 3⁸⁹, kada je djelo vršeno oštećenjem stvari, uključujući ubacivanje izmeta u vjerski objekat.

Govor mržnje u svim predmetima bio je u vezi s nacionalnošću i/ili vjerom (vidjeti tabelu u nastavku).

Pod ovim krivičnim djelom je isključivo tretiran govor s elementima prijetnji nasiljem i pozivanja na nasilje, izrazima poput „ubićemo“, „zaklaćemo“ i slično, iako radnja izvršenja djela, pored javnog podsticanja na nasilje, inkriminiše i podsticanje na mržnju, koje uopšte ne mora biti krvoločno.

88 Član 370 stav 1 KZCG: *Ko javno podstiče na nasilje ili mržnju prema grupi ili članu grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.*

89 Član 370, stav 3 KZCG: *Ako je djelo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, skrnavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.*

U Crnoj Gori još nema presude za odobravanje, negiranje i relativizovanje genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina, krivičnog djela iz čl. 370 st. 2 KZCG, koje je uvedeno u Krivični zakonik 2010. godine.⁹⁰ Više državno tužilaštvo u Podgorici prvi takav optužni prijedlog podiglo je u septembru 2021. godine, protiv predsjednika opštine Nikšić, koji je u televizijskoj emisiji negirao genocid u Srebrenici (vidjeti tabelu u nastavku).

Pravosnažno je odbačena neposredna optužnica za dva krivična djela iz čl. 370 st. 1 i 4 KZCG⁹¹ protiv nekadašnjeg ministra pravde, Zorana Pažina, koju je podnio oštećeni zbog izjave ministra u Skupštini da smatra *neprihvatljivim vrijeđanje i negiranje crnogorskog državnog identiteta i onda kada se slavi nestanak naše države u ime velikosrpskog nacionalizma*.⁹² Ministar se teretio i zato što je protumačeno da je u intervjuu BBC-ju „legitimne zahtjeve srpskog naroda“ nazvao *retrogradnom retorikom*, i naveo da *u bespuća i mržnju vodi politika etničke i vjerske mržnje i sukoba*.⁹³ Sud je smatrao da djela koja su ministru stavljena na

90 Član 370, stav 2 KZCG: *Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko javno odobrava, negira postojanje ili značajno umanjuje težinu krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina učinjenih protiv grupe ili člana grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti, na način koji može dovesti do nasilja ili izazvati mržnju prema grupi lica ili članu takve grupe, ukoliko su ta krivična djela utvrđena pravosnažnom presudom suda u Crnoj Gori ili međunarodnog krivičnog suda.*

91 Čl. 370, st. 4 KZCG: *Ko djelo iz st. 1 do 3 ovog člana vrši zloupotrebom položaja ili ako je usljed tih djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život naroda, nacionalnih manjina ili etničkih grupa koje žive u Crnoj Gori, kazniće se za djelo iz stava 1 ovog člana zatvorom od jedne do osam godina, a za djelo iz st. 2 i 3 zatvorom od dvije do deset godina.*

92 Ministra je oštećeni Duško Knežević teretio da je tom izjavom „teško uvrijedio srpski narod nazvavši ga ‘srpskim nacionalistima’ („Pažin podstiče nasilje i mržnju“, IN4S, 13. 1. 2020), iako se on tako nije izrazio, već kako je gore citiran, sudeći po svim medijskim izvještajima (vidi npr. „Završena načelna rasprava o Zakonu o slobodi vjeroispovijesti“, Politika, 26. 12. 2019).

93 „Pažin podstiče nasilje i mržnju“, IN4S, 13. 1. 2020.

teret nijesu krivična djela, jer im je nedostajao obavezni element, podsticanje na mržnju, konkretno, protiv srpskog naroda. Izraz „velikosrpski nacionalisti“ za određene građane „nije teška uvreda za srpski narod, a još manje pozivanje na mržnju“. Zaključeno je da se radilo o vrijednosnim sudovima o društvenim događajima na koje je ministar u političkom govoru imao pravo u skladu sa slobodom izražavanja, prema tumačenju te slobode od strane Evropskog suda za ljudska prava.⁹⁴

3.2.2. RASNA I DRUGA DISKRIMINACIJA

Krivično djelo Rasna i druga diskriminacija iz čl. 443 KZCG inkriminiše kršenje ljudskih prava, zajamčenih međunarodnim ugovorima, zbog *nacionalne ili etničke pripadnosti, pripadnosti rasi ili vjeroispovijesti ili zbog odsustva te pripadnosti ili zbog razlika u pogledu političkog ili drugog ubjeđenja, pola, jezika, obrazovanja, društvenog položaja, socijalnog porijekla, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta, imovnog stanja ili nekog drugog ličnog svojstva* (čl. 443, st. 1 KZCG). Ovim djelom se kažnjava i proganjanje organizacija i pojedinaca zbog njihovog zalaganja za ravnopravnost ljudi (stav 2). Posebno je kažnjivo *širenje ideja o superiornosti jedne rase nad drugom ili propagiranje mržnje ili netrpeljivosti po osnovu rase, pola, invaliditeta, seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili drugog ličnog svojstva* ili podsticanje na rasnu ili drugu diskriminaciju (stav 3). Kvalifikovani oblici su vršenje djela zloupotrebom položaja ili ako je došlo do nereda i nasilja (stav 4).

Jedinu presudu za izvršenje krivičnog djela Rasna i druga diskriminacija izrekao je Osnovni sud u Kotoru 2015. godine zbog diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, vrijeđanjem i zlostavljanjem. Ovo je inače i jedina krivična presuda donijeta za govor mržnje po ovom osnovu, i jedina presuda u kojoj se sud pozvao na neki međunarodni ugovor.⁹⁵

94 Viši sud u Podgorici, Kvo 39/2020, 2. 11. 2020.

95 Sud se pozvao na Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, član 8, koji štiti pravo na privatnost. Vidi presudu Osnovnog suda u Kotoru iz 2015. godine, u tabeli u nastavku.

3.2.3. MRŽNJA KAO OTEŽAVAJUĆA OKOLNOST

Iako je još u avgustu 2013. godine stupila na snagu odredba člana 42a KZCG kojom je propisana mrzi-teljska motivacija kao otežavajuća okolnost prilikom odmjeravanja kazne za krivično djelo koje već među svojim obilježjima nema mržnju, dakle za djela koja nijesu gore pomenuta čl. 159, 370 i 443 st. 3 KZCG⁹⁶, vrlo su rijetki slučajevi njene primjene u praksi.

Poznat nam je samo jedan slučaj primjene ove odredbe, koji nije doveo do ostvarenja njenog ci-lja, strožeg kažnjavanja. Radilo se o zlostavljanju osobe iz mržnje zasnovane na rodnom iden-titetu oštećenog, vrijeđanjem u javnosti (*Pederčino, jesi li ti onaj što šeta, što prolaziš ovuda*), bacanjem oštećenog na beton dva puta, šutiranjem i nanošenjem lakih tjelesnih povreda. Djelo je kvalifikovano kao nasilničko ponašanje iz čl. 399 KZCG u vezi sa čl. 42a st. 1, za šta je predviđena zatvorska kazna od 6 mjeseci do 5 godina. Utvrđena je odgovornost optuženog, prvostepenom presudom je osuđen na zatvorsku kaznu od četiri mjeseca, koju je onda Viši sud u Podgorici preinačio na uslovnu osudu, zato što prvostepeni sud navodno „nije dovoljno pažnje obratio na olakšavajuće okolnosti s obzirom na ličnost učinioca, njegov raniji život, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je djelo učinio“.⁹⁷ U tabeli u nastavku prikazana je presuda Osnovnog suda u Kotoru, koji je kaznom zatvora od tri mjeseca za krivično djelo Rasna i druga diskriminacija iz čl. 443 st. 1 kaznio vrlo sličan slučaj, i ta presuda je postala pravosnažna.

96 „Ako je krivično djelo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi, vjeroispovijesti, nacionalne ili etničke pri-padnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, tu okolnost će sud cijeniti kao otežava-juću, osim ako to nije propisano kao obilježje osnovnog ili težeg oblika krivičnog djela“, Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, *Sl. list* CG, br. 040/13, 13. 8. 2013, čl 42a, st. 1.

97 Presuda Osnovnog suda u Podgorici *K.br. 192/18*, od 19. 2. 2019, i presuda Višeg suda u Podgorici, *Kž 302/2019*, od 19. 6. 2019. godine.

3.3. GOVOR MRŽNJE – KRIVIČNO DJELO ILI PREKRŠAJ?

Prema izvještaju Ombudsmana iz 2020. godine, većina prijava govora mržnje dovela je samo do upozorenja od strane policije ili procesuiranja pred sudovima za prekršaje, dok je vrlo mali broj procesuiran u krivičnom postupku.⁹⁸ Na osnovu pregleda prakse, očigledno je da se posljednjih godina sve pritužbe na govor mržnje protiv LGBTIQ+ osoba usmjeravaju na sudove za prekršaje i tretiraju kao prekršaji iz člana 19 Zakona o javnom redu i miru, a ne kao krivična djela.⁹⁹

Nejasno je po kom se kriterijumu u praksi odlučuje da se radi o prekršaju, a ne krivičnom djelu. Krivičnim djelom Rasna i druga diskriminacija kažnjava se onaj ko „propagira mržnju ili netrpeljivost“, a prekršajem onaj ko „vrijeđa drugog“, po osnovu i seksualne orijentacije. Vrijeđanje LGBTIQ+ osoba kao „bolesnih“ ili „izopačenih“, najčešći predmet ovih prijava, jeste propagiranje mržnje prema njima, koje je kao takvo prepoznao Evropski sud za ljudska prava¹⁰⁰, i koje nije, dakle, samo obično uvredljivo obraćanje.

98 IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE za period 1. januar - 31. jul 2020, str. 33, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1607694339_polugodisnji--2020..pdf

99 Prijava je bilo mnogo zahvaljujući NVO LGBTIQ+ Forum Progres i LGBTIQ+ Socijalni Centar. One su 2020. godine podnijele 258 prijava, a u prvoj polovini 2021. čak 81 (Izvještaj o radu Ombudsmana za 2020. godinu, str. 236, i Izvještaj o zaštiti od diskriminacije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za period od 1.1. do 31.7. 2021, str. 25).

100 Vidi predmete Evropskog suda za ljudska prava *Lilliendahl protiv Islanda* i *Vejdeland i drugi protiv Švedske* u tabeli u poglavlju 1.2. U slučaju *Lilliendahl*, Evropski sud je komentare da su homoseksualci „seksualno devijantni“ i „odvratni“ ocijenio kao „ozbiljne predrasude, podobne da teško povrijede“ i ponovio da diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije smatra podjednako ozbiljnom kao i onu zasnovanu na „rasi, porijeklu ili boji“ (stav 45).

Osim toga, u nekoliko predmeta kod prekršajnih sudova, počinioci su oslobođeni odgovornosti za očigledan govor mržnje (npr. *Crnogorac koji nije Srbin nečije je kopile; Najpametnije da odete svi na grupno liječenje* – komentar LGBTIQ+ osobama), zato što sud nije mogao da utvrdi ko je konkretno bio uvrijeđen tim govorom, tj. transparentom istaknutim na javnom mjestu¹⁰¹ odnosno komentarom objavljenom na internet portalu¹⁰², iako su oba izražavanja bila dostupna neodređenom broju ljudi. Ovakav pristup se pokazao posebno apsurdnim, bezobzirnim i neustavnim¹⁰³ u slučaju u kome je sudija za prekršaje očekivao da se podnositeljka prijave, predstavica NVO, u svom iskazu pred sudom izjasni i kao pripadnica LGBTIQ+ populacije, da bi očigledan govor mržnje, koji je okrivljeni i potvrdio, mogao da sankcioniše (vidi rješenje Suda za prekršaje u Podgorici, br. 11813/20-35, od 26. 4. 2021, u tabeli u nastavku).

U svakom slučaju, govor mržnje ne smije ostati neprocesuiran, jer je to protivno pravnom poretku u Crnoj Gori. Pored krivičnih djela, koja se procesuiraju po službenoj dužnosti, postoji i izričit prekršaj za govor mržnje propisan Zakonom o zabrani diskriminacije¹⁰⁴, koji do sada u praksi neopravdano

101 Sud za prekršaje u Bijelom Polju – Odjeljenje u Beranama, PP. br. 12620, vidjeti u tabeli u nastavku.

102 Sud za prekršaje u Podgorici, PP. br. 8840/20–9, 12. 11. 2020. i Sud za prekršaje u Podgorici PP. br. 11813/20–35, 26. 4. 2021, prikazi oba predmeta dostupni u tabeli u nastavku.

103 Ustav Crne Gore jemči pravo na privatnost u članu 40, a Zakon o zabrani diskriminacije u članu 19, stav 3 propisuje: „Niko ne može biti pozvan da se javno izjasni o svom rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i/ili interseksualnim karakteristikama“.

104 „Novčanom kaznom u iznosu od 1.000 eura do 20.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice (st. 1), a fizičko lice kaznom od 150 eura do 2.000 eura (st. 4), a preduzetnik od 300 do 6.000 eura (st. 3) ako: ... 4) koristi govor mržnje izražavanjem ideja, tvrdnji, informacija, mišljenja, kojima se širi, raspiruje, podstiče ili pravda diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, ksenofobija, rasna mržnja, antisemitizam, ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina (član 9a); Zakon o zabrani diskriminacije, Sl. list CG, br. 46/2010, 40/2011 – dr. zakon, 18/2014 i 42/2017, član 34a.

nije primjenjivan. Tek je prošle godine po prvi put Više državno tužilaštvo u Podgorici uputilo zahtjev za pokretanje jednog prekršajnog postupka zbog ovog prekršaja.¹⁰⁵

3.4. KAŽNJAVANJE ZA GOVOR MRŽNJE

Krivičnim djelima iz članova 370 KZCG i čl. 443 KZCG propisane su kazne zatvora od šest mjeseci do pet godina za osnovni oblik djela, odnosno i do osam i deset godina za kvalifikovane oblike djela iz čl. 370. U praksi su za izvršenje ovih djela i njihovih kvalifikovanih oblika izricane uslovne osude i kazne od tri mjeseca do godinu dana zatvora. U prekršajnom postupku za prekršaj iz člana 19 Zakona o javnom redu i miru, za koji je predviđena novčana kazna od 250 do 1.500 eura ili kazna zatvora od 60 dana, izricane su kazne od 150 eura do najviše 1.000 eura. Za razliku od nekih drugih država¹⁰⁶, u Crnoj Gori za ovu vrstu djela nikada nije izrečena kazna rad u javnom interesu.¹⁰⁷

105 Više državno tužilaštvo u Podgorici, Utp. br. 2/21, od 30. 3. 2021, vidjeti tabelu u 3.2.

106 Vidjeti npr. slučaj *Féret protiv Belgije*, gdje je političar zbog govora mržnje prema izbjeglicama kažnjen sa 250 časova rada u javnom interesu u centru za integraciju stranaca (tabela u poglavlju 1.2.2.1).

107 Ovu vrstu kazne je moguće izreći i za krivična djela iz čl. 370, st. 1, 2 i čl. 443 KZCG i za prekršaje, umjesto kazne zatvora i novčane kazne uz pristanak učinioca krivičnog djela ili prekršaja (čl. 41 KZCG i čl. 26 Zakona o prekršajima).

3.5. ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE – OMBUDSMAN

Zaštitnik/zaštitnica ljudskih prava i sloboda (Ombudsman) institucionalni je organ za zaštitu od diskriminacije, s ovlašćenjima da, pored ostalog, po pritužbama donosi mišljenja i daje preporuke, pokreće ili se umiješa u sudski postupak, i da podnese zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka i za govor mržnje¹⁰⁸.

U posljednjih pet godina, od 2016. do kraja 2021. godine, Ombudsman je objavio četiri mišljenja i jedno saopštenje u kojima je razmatrao pritužbe na govor mržnje (vidjeti tabelu u nastavku). U tri mišljenja saopštio je da se radilo o govoru mržnje, koji je u dva slučaja bio suprotan zabrani diskriminacije LGBTIQ+ osoba, a u jednom zabrani rasne diskriminacije u odnosu na Rome. U sva tri slučaja, državno tužilaštvo nije prepoznalo osnov za procesuiranje takvog govora. Ti slučajevi nijesu kažnjeni, niti su počinioци u dva slučaja, jedan sveštenik Srpske pravoslavne crkve, a drugi advokat, poštovali preporuku Ombudsmana da upute javno izvinjenje LGBTIQ+ osobama i zagovornicima njihovih prava.

108 Vidjeti Zakon o zabrani diskriminacije, op. cit, čl. 21, st. 1, tač. 4 i Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Sl. list CG, br. 42/2011, 32/2014, 021/17, čl. 27, 44, st. 2.

3.6. AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE

Prethodno je rečeno da Zakon o elektronskim medijima predviđa zabranu govora mržnje putem audio-vizuelnih medijskih usluga. Savjet Agencije za elektronske medije (AEM) ima ovlašćenje, i obavezu, da takav govor ograničava, izdavanjem upozorenja, ali i zabranom emitovanja, odnosno reemitovanja programa iz drugih država¹⁰⁹. U tabeli u nastavku prikazan je posljednji takav slučaj u praksi AEM, u kome je u januaru 2022. godine na 6 mjeseci zabranjeno reemitovanje određenih emisija televizije „Happy TV“ iz Republike Srbije, pošto Regulatorno telo za elektronske medije Republike Srbije (REM), uprkos upozorenju AEM, nije ništa preduzelo da na svojoj teritoriji ograniči govor mržnje protiv Crne Gore i osoba koje se smatraju Crnogorcima i Crnogorkama, a koji je sa te televizije emitovan u kontinuitetu godinu dana. Ova odluka nije i jedina takva odluka AEM. Prethodno je u februaru 2020. godine u dva slučaja na 3 mjeseca ograničavano reemitovanje programa takođe televizije „Happy TV“ i televizije „TV Pink M“, zbog „izazivanja mržnje, netrpeljivosti i diskriminacije prema pripadnicima crnogorske nacionalnosti“, i to takođe pošto je prethodno bezuspješno upozoren REM.¹¹⁰

109 Čl. 14, st. 1, tač. 14 i čl. 48, st. 2 Zakona o elektronskim medijima, op. cit, Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima, op. cit. i Evropska konvencija o prekograničnoj televiziji, Sl. list CG, br. 01/08, čl. 7.

110 Odluke Savjeta AEM od 10. 2. 2020, br. 01 – 137 i 01 – 147.

3.7. PRIKAZ PREDMETA

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Podgorici <i>K. br. 321/2010</i> 25. mart. 2011.	M. Ž. i R. Z. 28. 10. 2010. polomili su prozorsko staklo na objektu koji koristi Islamska vjerska zajednica za vjerske obrede, u bravu na ulaznim vratima tog objekta stavili žicu, te kroz tako pripremljen otvor na prozoru, u molitveni dio ubacili prethodno pripremljene kese sa svinjskim izmetom koji se rasuo po podu.	M. Ž. i R. Z. pravosnažno su osuđeni na kazne zatvora od četiri i osam mjeseci i uplatu 1.404 eura troškova krivičnog postupka zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 3, u vezi sa st. 1 i čl. 23 KZCG. Sud je ocijenio da su, ubacivanjem svinjskog izmeta u objekat koji koristi Islamska vjerska zajednica, bili svjesni da javno podstiču na nasilje i mržnju prema pripadnicima Islamske vjerske zajednice, što su i htjeli, tj. postupali su s direktnim umišljajem. Djelo je izvršeno oštećenjem tuđe stvari – razbijanjem stakla na pomenutom objektu i zavlacenjem žice u bravu na ulaznim vratima, što čini kvalifikovani oblik djela. Od olakšavajućih okolnosti: ranije nijesu osuđivani, porodične su osobe, lošeg imovinskog stanja, a da je okrivljeni bio u stanju bitno smanjene računljivosti zbog oštećenih intelektualnih kapaciteta.		Po osnovu vjeroispo- vijesti

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Podgorici <i>K. 123/2014</i> 25. decembar 2014.	T. V. je 13. 7. 2014. grupi izviđača iz Hrvatske, koja se kretala u koloni, prvo iz kola povišenim tonom rekao: <i>Neću da vidim hrvatsku zastavu u svom gradu</i> i zahtijevao da je sklone, a zatim, kada je voditeljka izviđača uzela zastavu i zamotala je, izašao iz vozila, iz njenih ruku oteo zastavu, stavio je u svoje vozilo, sjeo u vozilo i prijeteci im se obratio riječima: <i>Prije ste ratovali s nama, a sad ste došli ovdje da vijorite zastave, nemojte da vidim više ni jednu hrvatsku zastavu jer ću vas sve pobiti</i>, nakon čega je vozilom napustio lice mjesta.	T. V. je pravosnažno osuđen zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 3 KZCG na uslovnu kaznu od šest mjeseci zatvora, koja se neće izvršiti ako u roku od dvije godine ne učini novo krivično djelo, i obavezan je da plati 200 eura troškova krivičnog postupka. Okrivljeni je djelo izvršio prema hrvatskim izviđačima dok su u blizini bile i grupe izviđača iz drugih država. Sud je istakao da je mržnja jako negativno osjećanje koje predstavlja pogodno tlo za razna ekscesna ponašanja, koje podrazumijeva spremnost da se nanese zlo i koje je psihološka osnova za stvaranje konfliktnih situacija usljed čega mogu nastati poremećaji u odnosima prema grupi ili članu grupe određene i po osnovu nacionalne pripadnosti. Okrivljeni je uputio i ozbiljnu prijetnju napadom na život. Olakšavajuće okolnosti: ranija neosuđivanost i pozivanje hrvatskih izviđača nakon događaja u goste kod okrivljenog i njegove porodice.		Nacionalnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Bijelom Polju <i>K. 33/2015</i> 11. decembar 2015.	J. I., B. M., Š. R. i R. R. su 7. 7. 2014. ušli su u prodavnicu, gdje je jedan od njih otvorenom šakom udario oštećenog dva puta u predjelu glave, drugi je iz rashladne vitrine uzeo pet flaša piva, nakon čega su svi izašli iz prodavnice i flašama gađali u prozor i vrata na kojima su polomili stakla, a onda su razbacivali robu po prodavnici, polomili staklo na rashladnoj vitrini, uzimali flaše piva i ponovo gađali prodavnicu, lomili ambalažu koja se nalazila ispred prodavnice i reklamnu tablu s imenom vlasnika, kada je jedan od njih rekao <i>gađajte u ovo da više ne postoji</i>, silom izbio vrata iz ležišta, upućujući prijetnje oštećenima: <i>Ne smijete, Turčine, zvati policiju, pobićemo vas ako ovo prijavite</i>, a kada su lišeni slobode i uvedeni u službeno vozilo, jedan od njih rekao: <i>privodite nas radi Turaka, sve ćemo ih pobiti ... Turci, majku vam jebem, sve ćemo vas poklati, ne možete vi da držite prodavnicu u P</i>, a jedan je rekao <i>kupiću pet kilograma dinamita i baciti u prodavnicu B</i>.	Optužena četvorica su pravosnažno osuđeni na kazne zatvora od pet mjeseci zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 3 u vezi st. 1 a u vezi čl. 23 stav 2 KZCG i uplatu po 50 eura troškova krivičnog postupka. Sud je ocijenio da su ugrozili sigurnost oštećenih i oštetili stvari koje su im pripadale, motivisani predrasudom zbog nacionalne i religijske pripadnosti oštećenih. Sud je naglasio da je predrasuda „neutemeljeno mišljenje i stav prema grupi ljudi zbog njihove različitosti“. Svojim ponašanjem optuženi su izazvali mržnju i netrpeljivost u odnosu na religijsku pripadnost oštećenih „što je u suprotnosti vrijednostima našeg društva koje predstavlja društvo tolerancije i međusobnog uvažavanja ljudi, bez obzira na vjersku, nacionalnu i drugu pripadnost“. Olakšavajuće okolnosti: oštećeni se nije pridružio krivičnom gonjenju i nije postavio imovinskopravni zahtjev; za optužene J., B. i Š. mlađa životna dob i bez stalnog zaposlenja, jedan je otac troje djece, otežavajuće okolnosti: ranija osuđivanost.		Po osnovu nacionalnosti i vjeroispovijesti

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Osnovni sud u Kotoru / <i>Viši sud u Podgorici</i> Kž. 1275/2015 20. novembar 2015.	A. S. se u prodajnom objektu, oštećenom D. A. iz Kotora, pripadniku LGBTQ+ populacije, obratio riječima <i>pederčino, što si se nakindurio</i> , pozivao prolaznike da zagledaju oštećenog, govoreći pritom: <i>dođite momci da vidite kako izgleda Crnogorka koja je za glavu veća od mene</i> , skinuo šešir s glave oštećenog i udario ga nogom u zadnjicu.	A. S. je pravosnažno osuđen na kaznu zatvora od tri mjeseca i uplatu 55 eura troškova postupka zbog izvršenja krivičnog djela <i>Rasna i druga diskriminacija</i> iz čl. 443 st. 1 KZCG. Sud je ocijenio da je okrivljeni kršio osnovna ljudska prava i slobode oštećenom zbog razlike u seksualnoj orijentaciji. Naglašeno je da su prava oštećenog zaštićena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima od strane Crne Gore i to Međunarodnom konvencijom o ukidanju svih oblika rase diskriminacije i pravo na poštovanje privatnog života oštećenog iz člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.	Član 8	Homofobni

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Podgorici K. br. 208/20 19. mart 2021.	M. I. je na svom Fejsbuk profilu objavio komentar o albanskom narodu: <i>Dali su oni sebi mnogo šta što za pravo a Milo im dozvoljava, sve bi ja to po kratkom postupku, ali ne bi metak koristio, skupa municija nož jeftinije i efikasnije.</i>	M. I. je pravosnažno uslovno osuđen zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 1 KZCG na kaznu zatvora od šest mjeseci, koja se neće izvršiti ako ne učini novo krivično djelo u roku od dvije godine od pravosnažnosti. Sud je utvrdio da je on javno podsticao na mržnju i nasilje prema albanskom narodu u Crnoj Gori izražavajući negativan stav prema njima i produbljujući na taj način nacionalnu i vjersku mržnju među narodima koji žive na prostoru Crne Gore. Okrivljeni je bio svjestan da komentarom poziva na mržnju i nasilje i to je htio, rekavši da je time odgovarao na navodni poziv na nasilje sa nepoznatog Fejsbuk profila koji je obrisao.		Po osnovu nacionalnosti i vjeroispovijesti

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Podgorici <i>K.br. 203/20</i> 19. april 2021.	H. A. je prilikom prenosa „patriotskog skupa“ u Podgorici sa svog Fejsbuk profila objavio komentar na portal stranici „Vijesti“: <i>Srbe na vrbe, uz tri sličice državne zastave Crne Gore.</i>	H. A. je pravosnažno osuđen na kaznu zatvora od 10 mjeseci i 50 eura troškova krivičnog postupka zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 1 KZCG. Sud je utvrdio da je prilikom prenosa koji je uživo pratio neodređen broj osoba objavio komentar koji je svojim značenjem i porukom mogao podstaći na mržnju prema pripadnicima srpske nacionalnosti u Crnoj Gori i izazvati produbljivanje nacionalne mržnje, naročito imajući u vidu tada aktuelna politička dešavanja. Sud je ocijenio da je H. A. bio svjestan da svojim radnjama može dovesti do produbljivanja nacionalne mržnje među narodima koji žive u Crnoj Gori i da je postupao s eventualnim umišljajem.		Po osnovu nacionalnosti

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Podgorici K. br. 141/20 28. april 2021.	A. J. je na svom profilu na Fejsbuku objavio status: <i>Srbe na vrbe. Ubij, zakolji, da Srbin ne postoji.</i>	A. J. je pravosnažno osuđen na kaznu zatvora od 1 godine i 150 eura troškova postupka zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 1 KZCG. Iz izjašnjenja vještaka i priznanja optuženog sud je utvrdio da je njegov Fejsbuk profil bio otvoren i dostupan većem broju osoba, što je omogućilo i da N. B. uslika objavu i taguje Twitter nalog CB Podgorica s pitanjem „Nadoste li ovoga?“ Sud je utvrdio da je optuženi javno podsticao neodređen broj osoba na mržnju prema pripadnicima srpske nacionalnosti postupajući sa direktnim umišljajem.	n/a	Po osnovu nacionalnosti
Viši sud u Podgorici 29. oktobar 2021.	S.M. je objavio na svom Fejsbuk profilu: <i>Ja sam spreman za Cetinje. Malo mi se grb iskrivio, ali dobro. Drma mi se, drma na šubari cveće, ubićemo, zaklaćemo ko sa nama neće. Svi na Cetinje, alo! Nema, nema za...ncije, evo kapa se pripremila, jedno dva- tri noža da ponese i boli nas uvo. Nema za...ncije brale, došlo je našija pet minuta!!!</i>	Viši sud u Podgorici je optuženog <i>prvo-stepenom presudom</i> osudio na kaznu zatvora od 10 mjeseci zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 1 KZ CG. Sud je kao olakšavajuću okolnost cijenio to što je okrivljeni priznao krivično djelo.		Po osnovu vjeroispovijesti

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Viši sud u Podgorici K. br. 141/21 4. novembar 2021.	S. K. je na svom Instagram profilu objavio tekst: <i>Na tursku glavu mušku nemoj nikad dići pušku, ti to možeš mnogo bolje jer se stoka nožem kolje.</i>	S. K. je pravosnažno osuđen na kaznu zatvora od sedam mjeseci zbog izvršenja krivičnog djela <i>Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje</i> iz čl. 370 st. 1 KZCG i uplatu 100 eura troškova krivičnog postupka. Objava na Instagramu je stajala oko šest mjeseci i bila dostupna neodređenom broju osoba, jer je imao preko 2000 prijatelja. S. K. je javno i namjerno podsticao na nasilje i mržnju prema grupi određenoj na osnovu religije i nacionalne pripadnosti. U presudi je naglašeno da izvršenje ovog krivičnog djela može imati dalekosežne negativne posljedice u vidu izazivanja osjećaja nesigurnosti, širenja nasilja i mržnje i narušavanja međunacionalnog sklada u Crnoj Gori.		Nacionalnost/vjeroispovijest
Više državno tužilaštvo u Podgorici Ktm. br. 6/20 16. oktobar 2020.	B. K. je sa svog profila napisao: <i>S. B. može da priča razne priče ali jedan dan će mu neko zbog sprdnje polomiti glavu... S. B. pogrešnu si stranu izabra, oni neće još dugo a na kraju ostajemo mi i ti pa će biti kuku mn nemojte, pa ćeš dizat tri prsta treba ti istetovirat 4S na čelo. Živjelo pravoslavlje i srbstvo.</i>	Podignut je prijedlog za izricanje krivične sankcije – Vijeću za maloljetnike 16. 10. 2020. zbog podsticanja na mržnju neodređenog broja lica prema pripadniku islamske vjeroispovijesti iz čl. 370 st. 1 KZCG.		Nacionalnost/vjeroispovijest

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Više državno tužilaštvo u Bijelom Polju Kt. br. 46/20 16. novembar 2020.	Dok se kretao ulicom pored kojih živi veći broj pripadnika muslimanske nacionalnosti, okrivljeni je kroz otvoren prozor svog vozila, prekrivenog zastavom Republike Srbije, u momentu kada se u dvorištu nalazio oštećeni, povišenim glasom govorio: <i>Selite se, selite se.</i>	Podignut je optužni prijedlog 16. 11. 2020. zbog javnog podsticanja na nasilje i mržnju prema pripadnicima muslimanske nacionalnosti iz čl. 370 st. 1 KZCG.		Nacionalnost
Više državno tužilaštvo u Bijelom Polju Kt. br. 48/20 25. novembar. 2020.	Okrivljeni je na terasi ugostiteljskog objekta oštećenima, i još nekim osobama, uputio riječi: <i>Selićete se, neće vas više biti.</i>	Podignut je optužni predlog 25. 11. 2020. zbog javnog podsticanja na nasilje i mržnju prema pripadnicima muslimanske nacionalnosti iz čl. 370 st. 1 KZCG. Viši sud u Bijelom Polju donio je <i>prvostepenu oslobađajuću presudu</i> usljed nedostatka dokaza.		Nacionalnost
Više državno tužilaštvo u Bijelom Polju Kt. br. 69/20 30. decembar 2020.	Na ulazu u Pljevlja i na više mjesta u gradu ispisani su grafiti: <i>Selite se Balijs, Selite se Turci – Srebrenica, 4S Srebrenica, Srebrenica 92 Turci...</i>	Podignut je optužni predlog protiv dvije osobe zbog izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje iz čl. 370 st. 1 KZCG. Viši sud u Bijelom Polju okrivljene je prvostepenom presudom <i>oslobodio optužbe</i> zbog nedostatka dokaza da su izvršili djelo za koje su okrivljeni.		Nacionalnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Više državno tužilaštvo u Podgorici Kt. br. 6/21 18. januar 2021.	N. N. je objavila na svom Tik-Tok profilu: <i>Milogorci, Šiptari, sve ću da vas zapalim, sve, jer ste ljudi, ajte sad, zdravo. Kući će sve glave da vam otkinu, neće biti glava ni jedna.</i>	Podignut je optužni predlog sa prijedlogom za određenje pritvora zbog izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje iz čl. 370 st. 1 KZCG. Optužena je oko dvadeset dana provela u <i>pritvoru</i>.		Nacionalnost
Više državno tužilaštvo u Podgorici Utp. br. 2/21 30. mart 2021.	M. D. je, dok se vozio automobilom pored murala pokojnog mitropolita SPC, snimao i emitovao na Instagramu: <i>Gledajte ovu sotonu sad, ne sija više</i>, a zatim je prolazeći pored grupe mladića koji su nosili majice srpskih obilježja, pokazujući im srednji prst rekao: <i>vidi ovaj što gleda, što gledaš pi* srpska, sve im jeb*</i>, zatim je prolazeći pored murala rekao: <i>Sijao je ranije, a sad vjerovatno nemaju para za struju pa im je u mraku, njihov dedo, pas im majku j...i oni i ded.</i>	Sudu za prekršaje upućen je zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv M. D. zbog govora mržnje – prekršaja iz čl. 34 st. 1 tač. 4a, u vezi sa čl. 9a Zakona o zabrani diskriminacije.		Nacionalnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Više državno tužilaštvo u Podgorici Kt. br. 124/21 8. septembar 2021.	M. K. je izjavio u televizijskoj emisiji: ... <i>uostalom, mislim da nije bio genocid u Srebrenici i mislim da sam time sve rekao.</i>	Podignut je optužni predlog zbog krivičnog djela Izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje iz čl. 370 st. 2 KZCG.		Negiranje genocida
Sud za prekršaje u Budvi - Odjeljenje u Kotoru PP. br. 337/20 16. maj 2020.	C. B. je o oštećenoj G. T. sa svog profila napisao: <i>Pomaže Bog ako vam ima spasa... imam pitanje, jeste li vi u krvatskoj ili samo zamišljate da ste tamo jer vas ni tamo ni ovamo ne žele ... sirotani, otrovom zadojeni? Osim što imate dvije majke i propagirate samo nacionalnu i vatikasnu nesrećnu politiku? Preselite radio u Zagreb, tamo bi sigurno dobro prošli ... očerali bi vas bando nacistička ... bastardi pedofilski sikter.</i>	C. B. je kažnjen iznosom od 300 eura i obavezan da plati 30 eura na ime troškova prekršajnog postupka zbog vrijeđanja G. T. po osnovu nacionalne i vjerske pripadnosti čime je počinio prekršaj iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru. Obrazloženje je izostavljeno jer su se okrivljeni i podnosilac zahtjeva odrekli prava na žalbu.		Nacionalnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Podgorici PP. br. 508/20-22 10. jun 2020.	Y je sa svog profila na Fejsbuku na stranici „Portal RTCG“ objavio komentar <i>Vrijeme je da se očiste ovi muslimani, sami izazivaju pa kukaju.</i>	Sud je počiniocu izrekao novčanu kaznu u iznosu od 250 eura i 20 eura na ime troškova prekršajnog postupka, zbog vrijeđanja drugog po osnovu nacionalne pripadnosti iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru Crne Gore. Olakšavajuće okolnosti: priznanje prekršaja, loše imovno stanje, porodičan i otac maloljetnog djeteta, nekažnjavan i iskreno kajanje zbog prekršaja.		Nacionalnost
Sud za prekršaje u Bijelom Polju PP. br. 85/20 12. jun 2020.	Č. N. je komentarišući građane koji su protestovali u litijama protiv Zakona o slobodi vjeroispovijesti, sa svog Fejsbuk profila na portalu Vijesti objavio komentar <i>Kako bih rado jednim Hummerom gazio ova gov*a.</i>	Počinilac je kažnjen sa 350 eura i obavezan da plati 30 eura na ime troškova prekršajnog postupka zbog vrijeđanja građana po osnovu vjerske pripadnosti čime je počinio prekršaj iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru Crne Gore. Otežavajuća okolnost: težina prekršaja i stepen odgovornosti; olakšavajuća okolnost: student, nekažnjavan i prihvatio odgovornost.		Vjeroispovijest

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Budvi – Odjeljenje u Ulcinju 25. septembar 2020.	B. N. je sa svog profila na Fejsbuku na stranici portala <i>Vijesti</i> javno postavio: <i>Još nam je hvalio pederluk i da budemo na vrhu zadatka.</i>	B. N. je kažnjen iznosom od 150 eura zbog vrijeđanja drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru. Olakšavajuće okolnosti: priznanje, prethodno nekažnjavanje, kajanje i javno izvinjenje oštećenom.		Homofobni
Sud za prekršaje u Podgorici PP 131/20-1 12. oktobar 2020.	X je sa svog Fejsbuk profila ispod teksta na portalu „Analitika“ vrijeđao Y po osnovu seksualne orijentacije komentarem: <i>Ako mu – joj je Mitropolit dao blagoslov, onda je trebalo lijepo posavjetovati da ne kalja lijepu našu crnogorsku nošnju jer se zna ko je nju nosio i za koje namjere!!! Bolesti se ne treba rugate i posprdavati. Žalosno je što ovo bolesno dijete, prvenstveno Mitropolit nije posavjetovao da samim ovim činom dovodi sebe u nezgodnu situaciju ko što mu – joj se desilo da ga – je nepoznate osobe prebiju...</i>	X je uslovno osuđen na kaznu zatvora od 10 dana, koja se neće izvršiti ako ne izvrši novi prekršaj u roku od tri mjeseca, i obavezan je na uplatu 20 eura na ime troškova postupka zbog vrijeđanja drugog po osnovu nacionalne, rasne i livjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru Crne Gore. Sud je kao olakšavajuće okolnosti ocijenio priznanje prekršaja, nekažnjavanje, loše imovno stanje i pomirenje sa oštećenom.		Homofobni

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Podgorici PP. br. 8840/20-9 12. novembar 2020.	YY je sa svog Fejsbuk profila o pripadnicima turske, albanske i romske nacionalnosti objavio komentar sljedeće sadržine: <i>Pa još kad stave onu žutu traku ispod slike de piše „Tvrd je orah vočka čudnovata“ ili „Nikad više 1918“ i svi glasaju na dva tri mjesta i lajkuju predsjednika i premijera i ne daju Crnu Goru i čuvaju samo bitnost i da nas toware na traktore... a ova naša stoka im proda ličnu kartu za 50 eura pa onda kuka četiri godine i gleda kako im „turadija“, „šiptarija“ i „ciganija“ orgija po dedovini?! Još samo prije 30 godina moga si ih nać samo na pogrebnom da ti kopaju bunar. Onda se desio Milo i ostavio im je (doduše tek kad je on sa familijom i kumovima ispraznio), i ostade im ka od 9 dedova!!!!? Ako ih 30. ne spriječimo zbogom Crna Gora!</i>	Sud je počinioca oslobodio krivice zbog prekršaja – <i>vrijeđanja drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru Crne Gore</i> koji joj se stavlja na teret, jer je ocijenio da djelo za koje se tereti nije prekršaj, jer zahtjevom za pokretanje prekršajnog postupka nije određeno lice ili lica koja se vrijeđaju po osnovu nacionalne pripadnosti „što je bitno za postojanje predmetnog prekršaja“. U postupku je utvrđeno da „nijedno lice nije Upravi policije CB Podgorica – Odjeljenje Danilovgrad podnijelo prijavu kao oštećena lica, već je to učinio policijski službenik na osnovu fotokopija prepiske sa Fejsbuka, pa se, shodno tome, nije mogao ispitati subjektivni odnos lica koja bi se eventualno osjetila oštećenim na osnovu vrijeđanja po osnovu nacionalne pripadnosti“.		Nacionalnost/etnička pripadnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Bijelom Polju – Odjeljenje u Beranama PP. br. 126/20 17. novembar 2020.	K. D., K. R., T. M., B. Ž., B. B., na javnom mjestu Donje Luge istakli su transparent veličine 2 m x 120 cm, na kojem je pisalo: <i>Crnogorac koji nije Srbin nečije je kopile, koji je onda objavljen na Instagramu pod nazivom „RS – Belgrade – hooligans“.</i>	Sud je počiniocima oslobodio krivice za <i>prekršaj iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru</i>, jer nije dokazano ko je konkretnog dana i vremena bio oštećen predmetnom radnjom, a „oštećeni ne može biti neodređeni i neidentifikovani broj građana, koji moguće nijesu ni bili upoznati sa postojanjem spornog natpisa“. Zahtjevom za pokretanje prekršajnog postupka okrivljenima se ne stavlja na teret da su vrijeđali konkretno određena lica – već da su vrijeđali građane Crne Gore po osnovu nacionalne pripadnosti i etničkog porijekla. Sud smatra da nijesu mogli vrijeđati sve građane Crne Gore je činjenica da „<i>U Crnoj Gori žive i građani koji u pogledu nacionalne pripadnosti i etničkog porijekla nijesu Crnogorci i Srbi na koje se odnosi sporni natpis, pa ti građani ovo ne bi ni doživjeli kao vrijeđanje, dok, sa druge strane, predmetnim natpisom je mogla biti izvršena radnja prekršaja i prema nekom licu koje nije građanin Crne Gore</i>“, već i one osobe van CG koje se osjećaju kao Crnogorci ili Srbi.		Nacionalnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Podgorici PP. br. 199/20-17 21. januar 2021.	XY, maloljetnik je na javnom mjestu, na trafostanici na objektu sprejem ispisao tekst <i>Os-tavite braćo Srbi sve te vase fore, Srbija nema izlaz na more.</i>	Sud je počiniocu XY rješenjem izrekao opomenu zbog uvredljivog natpisa na javnom objektu kojim je vrijeđao drugog po osnovu nacionalne pripadnosti iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru.		Nacionalnost
Sud za prekršaje u Bijelom Polju – Odjeljenje u Pljevljima PP. br. 664/20 2. jul 2021.	D. E. i K. D. su sa svojih Fejsbuk profila objavili komentare: <i>a ljudi što se sjekirate, piše 92, to je period u Srebrenici kad je Naser Orić ove PO-JEDINCE ubijao kao šinter džukele. Ja nemam ništa protiv Srebrenice i 92 da ponove ovi junaci, a da ako se to kod nas pojavi koji Naser, možda baš i pravog dovedemo.</i>	Sud je osudio okrivljene na novčanu kaznu u iznosu od po 250 eura i 30 eura na ime troškova zbog vrijeđanja pripadnika srpske nacionalnosti, čime su učinili <i>prekršaj iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru.</i> Sud smatra da prekršajem nijesu učinjene teže posljedice pa im je Sud izrekao novčanu kaznu kao blažu vrstu kazne, a ne kaznu zatvora. Sud je našao kao olakšavajuće okolnosti priznanje i nekažnjavanost.		Nacionalnost
Sud za prekršaje u Budvi PP. br. 774/21 13. avgust 2021.	S. N. je na terasi ugostiteljskog objekta u Budvi, S. N. F. i E. K. rekao: <i>Je*ćemo vam majku Tursku; Ne volim nikad Turke, volio bih da umreš, a zatim i fizički napao E.K. zadajući mu udarce u predjelu glave.</i>	Sud je osudio S. N. na novčanu kaznu u iznosu od 500 eura i 10 eura troškova prekršajnog postupka, zbog vrijeđanja po osnovu nacionalne pripadnosti S. N. F. i E. K. kao i fizičkog napada na E. K čime je počinio prekršaj iz čl. 19 i 10 Zakona o javnom redu i miru u produženom trajanju. Sud je cijenio slučaj u kontekstu fizičkog napada. Podnositelj zahtjeva i okrivljeni su se odrekli prava na žalbu pa sud nije dao dalje obrazloženje.		Nacionalnost

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Podgorici PP. br. 11813/20-35 26. april 2021.	XX je sa svog profila na društvenoj mreži Fejsbuk na stranici „RTCG Portal“ objavio komentar <i>Vama bi najpametnije bilo da odete svi na grupno liječenje u USA i dalje postoje klinike na kojima se liječi vaša bolest.</i>	Sud je počinioca oslobodio krivice za prekršaj iz čl. 19 Zakona o javnom i redu i miru koji mu stavlja na teret, jer nije mogao da utvrdi da je objavljivanjem spornog komentara imao namjeru da vrijeđa oštećenu po osnovu njenog ličnog svojstva, jer u odbrani nije naveo njeno ime, niti se iz odbrane moglo zaključiti da mu je njena seksualna orijentacija poznata. Sud, takođe, nije mogao da utvrdi po osnovu kojeg ličnog svojstva je oštećena uvrijeđena, budući da to svojstvo predstavlja bitno obilježje prekršaja iz čl. 19, jer se ista u svom iskazu nije izjasnila o tome da li je pripadnica LGBTIQ+ zajednice, kako je navedeno u zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka. Svoje mišljenje Sud temelji na Preporuci CM/REC 2010 Komiteta ministara državama članica o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije u kojoj je navedeno da zločini iz mržnje čine krivična (prekršajna) djela počinjena na osnovu stvarnog ili pretpostavljenog pripadništva žrtve određenoj grupi definisanoj po osnovu rase, vjeroispovijesti, seksualne orijentacije, što Sud u postupku nije mogao utvrditi.		Homofobni

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Podgorici PP. br. 16722/19-9 10. septembar 2021.	T. L. je u novembru 2019. sa svog profila na Fejsbuku o pripadnici LGBTIQ+ zajednice objavila komentar teksta u kome je pomenuta: <i>Ma, ovo je laž. Idiot idiotski je popljavao sveto mjesto, pa se čudi što je isprebijan, stok!! Ma i on i ta B. su ovim pokazali da većih bolesti nema na ovim prostorima.</i>	Sud je osudio počiniteljku i izrekao opomenu zbog vrijeđanja drugog po osnovu ličnog svojstva čime je počinila prekršaj iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru. Prilikom odlučivanja o sankciji sud je kao olakšavajuće okolnosti našao loše imovno stanje, činjenicu da se radi o udovici, majci dvoje djece, nekažnjavanost i nezaposlenost.		Homofobni
Sud za prekršaje u Bijelom Polju P.P. br. 432/21 15. novembar 2021.	Z. S. je sa svog profila na Fejsbuku na stranici portala „Vijesti“ u odnosu na pripadnike LGBTIQ+ zajednice objavio komentar <i>Đubradi bolesna.</i>	Sud je počinioca kaznio sa 170 eura i 30 eura na ime troškova prekršajnog postupka, zbog vrijeđanja drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru. Olakšavajuće okolnosti: priznanje, kajanje, spremnost na izvinjenje oštećenom i loše imovno stanje.		Homofobni

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Sud za prekršaje u Bijelom Polju – Odjeljenje u Beranama PP. br. 1083/21 23. decembar 2021.	B. D., je na javnom mjestu psovao D. B., E. K. i I. A. <i>Je... vam mater cigansku</i>, nakon čega su oštećeni počeli da ga gađaju betonskim šutom i kamenjem.	Počinitelj je uslovno osuđen na kaznu zatvora od 10 dana, kazna se neće izvršiti ako okrivljeni u roku od tri mjeseca ne učini novi prekršaj, zbog vrijeđanja po osnovu nacionalne pripadnosti B. D., E. K. i I. A. i prekršaja iz čl. 19 Zakona o javnom redu i miru. Sud je ocijenio da je B.D. svjesno i sa direktnim umišljajem ostvario sva bitna obilježja prekršaja. Sud je oštećenima D. B. i I. A. izrekao vaspitnu mjeru – ukor zbog izvršenja prekršaja iz čl. 7 st. 2. Zakona o javnom redu i miru, a maloljetnom E.K. izrekao opomenu zbog vrijeđanja i drskog ponašanja iz čl. 7 st. 2. Zakona o javnom redu i miru.		Nacionalnost
Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici januar 2021.	Vulgarna eksplicitna karikatura ministarke prosvjete nauke, kulture i sporta objavljena je na društvenim mrežama početkom januara 2021. godine.	Državni tužilac je, postupajući po službenoj dužnosti, formirao predmet protiv nepoznatog učinioca zbog krivičnog djela povreda ugleda Crne Gore iz čl. 198 KZCG. Nije objavljeno da je pokrenut krivični postupak protiv bilo koga.		Seksizam

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Mišljenje Ombudsmana br: <i>51/16</i> 9. maj 2016.	Sveštenik SPC J. P. je javno na proslavi 13. 1. 2016, u prisustvu nekoliko stotina vjernika, na Trgu u Podgorici, kazao: <i>Neka se crnogorski brk sa pederskih zadnjica vrati tamo gdje je i bio – kod naših slavni predaka. Za dnevni list Dan je 18. 1. 2016 izjavio: Ako njima rastu brci ispod nosa, a nose ih na zadnjici – e to je sprdanje sa Crnogorcima, kojima je brk simbol časti, koji su onoga ko bi im se dotakao brka ubijali.</i>	Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici je u avgustu 2016. utvrdilo da u izjavama sveštenika J. P. o LGBTIQ+ osobama <i>nema elemenata krivičnog djela</i>. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman) u svom mišljenju iz maja 2016. ocijenio je da je sveštenik SPC prvom izjavom iskazao <i>uznemiravanje, dok je drugom postupao diskriminatorno govorom mržnje prema pripadnicima LGBTIQ+ populacije</i>. Naglasio je da se od javnih ličnosti, posebno političara, vjerskih i drugih lidera, očekuje da čuvaju vrijednosti ljudskih prava od različitih prijetnji, uključujući vrijeđanje, homofobične poruke i pozive na nasilje. Ombudsman je ocijenio da je motiv osude LGBTIQ+ populacije (korišćenje brka kao simbola skupa LGBTIQ+) zasnovan na netoleranciji pripadnika LGBTIQ+ populacije, posebno ako se imaju u vidu način izražavanja, kontekst u kojemu je to rečeno i lice koje bi svojim uticajem moglo da doprinese ili izazove širenje mržnje i nasilja, prema LGBTIQ+ populaciji. Ombudsman je istakao da na taj način nije dozvoljeno zloupotrebljavati pravo na slobodu izražavanja i da se sloboda govora mora ograničiti zabranom zloupotrebe ovog prava, shodno čl. 17 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Zaštitnik je svešteniku preporučio da se uzdržava od govora mržnje prema osobama koje pripadaju LGBTIQ+ populaciji ili zagovaranju njihova prava kao i da u roku od 15 dana uputi javno izvinjenje pripadnicima LGBTIQ+ zajednice i time eliminiše posljedice nastale nakon upućenih homofobnih poruka.	Član 10 i 17	Homofobni

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Mišljenje Ombudsmana br: <i>85/17</i> 4. april 2017.	Više osoba je na Fejsbuku objavilo sljedeće komentare o Romima: <i>paraziti; trag im se utro; daj Bože da se autobus sruši u neku provaliju i svi cigani crknu prije no što stignu na Kosovo; mrš ciganijo u Ciganstan; sve bi ja to put kuće, rat je davno završen paraziti; ajde ne vraćali se.</i>	Ombudsman je 4. 4. 2017. konstatovao da se radi o diskriminaciji po osnovu rasne pripadnosti i govoru mržnje putem interneta i zaključio da je neophodno otkriti počiniocima i utvrditi njihovu odgovornost za krivična djela iz čl. 443 KZCG kao i čl. 9a Zakona o zabrani diskriminacije. Zaštitnik je preporučio UP da obezbijedi bolju saradnju državnih organa koji se bave govorom mržnje preko interneta, da se pronađu i procesuiraju lica koja šire rasnu mržnju i netrpeljivost prema pripadnicima romske zajednice i da se preispita dosadašnja praksa upozorenja shodno Protokolu uz Konvenciju o računarskom kriminalu koja nije imala efekta. Zaštitnik preporučuje Vrhovnom državnom tužilaštvu da se prilikom zauzimanja stava po predmetnom deliktu moraju uzeti u obzir standardi zasnovani na Protokolu uz Konvenciju o računarskom kriminalu i Preporuka br. 15 Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije.		Rasizam

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Mišljenje Ombudsmana br: 604/20 24. novembar 2020.	Advokat V. M. je sa svog Fejsbuk profila novinar-ki dnevnih novina „Vijesti“, u okviru prepiske o Zakonu o životnom partnerstvu istopolnih parova, pored ostalog, iznio komentare: ... <i>samo se vi pičite i drndajte ne znam čim u četiri zida, niko vam to ne može zabraniti, ali budem li vas vidio da se žalavite na moje oči ili pred mojom djecom i na taj način vršite nasilje nad nama, šiju ću vam zavrnuti ... jer sam upozorio (a upozorenje nije prijetnja) da ću slomiti kičmu svakom pederu ili lezbejki koji se budu naočigled moju ili moje maloljetne djece žalavili sa osobom istog pola, budući da se na taj način krše moje Ustavom garantovana prava (čl. 23) na zdravu životnu sredinu ... ostajem u svemu kod te moje navodno prijeteće (a u stvari upozoravajuće) objave i dodam da se to moje upozorenje odnosi i za slučajeve žalavljenja preda mnom i mojom maloljetnom djecom između ljudskih bića i životinja, roditelja i djece, sestara i braće, kao i svih drugih bolesnih pojava. Pošto, dok stigne Komunalna inspekcija, ogadiše mi okolinu... nigdje pederluk nije normalan, samo je prihvaćen kao poremećaj kod ljudi koje smo takodje prihvatili da postoje, a da mi sada neko to prihvatanje realnosti tretira kao normalnost, to može samo neko ko o tome pojma nema...</i>	Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici se u ovom slučaju izjasnilo da nema krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman) konstatovao je da je pritužba NVO LGBTIQ+ Forum Progres i LGBTIQ+ Socijalni centar osnovana, i da je advokat 8. jula i 25. jula 2020. godine, podstakao raspravu u kojoj su iznijeti stavovi, mišljenja i komentari koji predstavljaju grubo kršenje propisa koji zabranjuju diskriminaciju. Zaštitnik je ocijenio da izrečene izjave sadrže eksplicitne izraze mržnje i prijetnji prema grupi lica koja su različite seksualne orijentacije, prema kojima je svakako izražena velika socijalna distanca pa ovu izjavu smatra pozivom na produbljivanje već stvorenih i ukorijenjenih stereotipa. Istakao je da svako lice u Crnoj Gori ima pravo da izrazi svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju, što je zagarantovano pozitivno-pravnim propisima. Stoga, Zaštitnik je konstatovao da ovakvo izražavanje čini grubo kršenje odredbe čl. 9a Zakona o zabrani diskriminacije, a takvo ponašanje predstavlja osnov za ograničenje slobode izražavanja iz čl. 47 Ustava Crne Gore i čl. 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, zbog čega preporučuje da počinitelac uputi javno izvinjenje LGBTIQ+ populaciji u roku od 15 dana, i da se uzdržava od govora mržnje.	Član 10	Homofobni

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	EKLJP	Vrsta govora mržnje
Mišljenje Ombudsmana br: <i>26/12</i> 16. decembar 2021.	Advokat V. V. i profesor R. Č. obratili su se Ombudsmanu pritužbom na javno izlaganje poslanice D. V. S., koja je na skupštinskoj sjednici 25. 12. 2020. izjavila: <i>Znate li na šta sam najviše ponosna u svom odrastanju od rođenja do danas... što me moja majka, izvorna, pravoslavna Srkinja, iz Užičke Požege, ne posrbica nego izvorna, pravoslavna Srkinja...</i> tvrdeći da širi netrpeljivost i diskriminatorne stavove prema pripadnicima srpske nacionalnosti.	Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je 16. decembra 2021. donio mišljenje prilikom čega se nije bavio porijeklom i značenjem termina „posrbica“, već je stava da ukoliko taj termin vrijeđa pojedinca ili grupu lica – smatra da se radi o neprihvatljivom korišćenju tog termina, ali da se ne radi o govoru mržnje, jer nedostaje element širenja mržnje, i nasilja i diskriminacije. Cijeneći okolnost da je poslanica D. V. S. nakon druge opomene uputila i izvinjenje riječima: <i>Ako se neko prepoznao ja se stvarno izvinjavam... nikada u životu nijesam nikog uvrijedila</i>, taj vid izražavanja nije dostigao stepen oštine koji se može definisati kao govor mržnje. Konstatovano je da se često u Skupštini Crne Gore u kontekstu različitih debata od opšteg interesa upotrebljavaju i pežorativni termini kao što su: „milogorci“, „litijaši“, „sekt, a ne crkva“, „lopovi“, „kriminalci“, „teroristi“, kao i drugi uvredljivi termini i riječi koje šokiraju, uznemiravaju, pa i vrijeđaju, ali da Evropski sud za ljudska prava „dozvoljava takav oštar diskurs u političkom okruženju“. Međutim, iako je Evropski sud protiv krivične odgovornosti za takav govor, Skupština treba da ga suzbija primjenom Etičkog kodeksa poslanika.		Nacionalnost
<i>Saopštenje Ombudsmana</i> 8. novembar 2021.	Funkcioner političke koalicije DF, S. T., preko Twitter profila uputio je grube uvrede na račun poslanice D. V. S. postavljajući njenu fotografiju nakon što je primila treću dozu vakcine protiv COVID-19, uz riječi: <i>D. primila vakcinu, da i nju nešto ubode</i>. Na ovu objavu nadovezao se i N. G. koji je prokomentarisao: <i>vidi se da joj je prijalo i samo da je duboko da ne iscuri vani</i>.	Ombudsman je saopštenjem javno osudio diskriminatorne i krajnje uvredljive seksističke izjave upućene poslanici, ističući činjenicu da su žene na javnim funkcijama u Crnoj Gori već duže vrijeme meta brutalnih napada, najčešće u onlajn prostoru, i žrtve su rodni stereotipa, predrasuda i različitih mizoginih diskreditacija.		Seksizam

CRNA GORA	Izrečene / objavljene riječi	Presuda / odluka	Član EKLJP uzet u obzir	Vrsta govora mržnje
Agencija za elektronske medije (AEM) Rješenje broj: 01 – 06 10. januar 2022.	U okviru emisija televizije „Happy TV“ sa sjedištem u Srbiji, koja se reemituje u Crnoj Gori, tokom 2020. godine, u kontinuitetu je emitovan sadržaj sa izrazito negativnim tvrdnjama o državnosti Crne Gore i crnogorskom narodu, odnosno građanima Crne Gore koji se etnički osjećaju Crnogorcima i Crnogorkama. Pored ostalog: <i>Crna Gora je odvajkada srpska zemlja; to je naše more; to je srpsko more, mogu oni da pričaju šta hoće. Crnogorski narod nije prirodna tvorevina; Crnogorci su nazivani konvertiti, izrodi, mučkovi, milogorci, montenegrini; Konvertiti su posebna opasnost, uvijek mrze svoje korjene, ono što su nekad bili... Danas su najgori srpski izdajnici crnogorske ustaše, to su ovi montenegrini... Crnogorci imaju veze sa ludačkim antiteizmom i ustaškim narativom NDH... To treba posmatrati kao psihijatrijske slučajeve... Nijedan častan čovjek na Cetinju neće da kaže za sebe da je Crnogorac po nacionalnosti. Svaki kaže – ja sam Srbin, srpskog roda a Crnogorac mi je regionalna pripadnost, itd.</i>	Savjet AEM je donio rješenje 10. 1. 2022. o zabrani reemitovanja programskog sadržaja „Happy TV“ u periodu od šest mjeseci zbog širenja netrepljivosti i podsticanja na mržnju, netrpeljivost i diskriminaciju prema pripadnicima crnogorske nacionalnosti, ponovljenog više puta u prethodnih 12 mjeseci, zbog kršenja čl. 7 st. 1 Evropske konvencije o prekograničnoj televiziji i čl. 6 Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama 2010/13/EU, čl. 48 st.2 i 55 st. 1 i 2 Zakona o elektronskim medijima CG. Zaključeno je da je emitovanim sadržajima „nedvosmisleno omogućavan, podstican i opravdavan osjećaj negiranja, neprihvatanja i animoziteta prema pripadnicima crnogorske nacionalnosti, kao i da se učestalim emitovanjem različitim formama koristilo pogrdno, uvredljivo ili uznemiravajuće izražavanje koje podstiče intenzivne negativne emocije, iskazivanje neprijateljstva i želja za diskriminacijom, kao i omalovažavanje ili obezvrjeđivanje pripadnika crnogorske nacionalnosti, negiranjem njihovog nacionalnog identiteta i posebnosti“. Do odluke je došlo jer Regulatorno telo za elektronske medije u Srbiji 4 mjeseca nije reagovalo na poziv AEM da u okviru njihovih, suštinski istih nadležnosti, preduzme mjere za utvrđivanje odgovornosti „Happy TV“.	Član 10	Nacionalnost